

9 771335 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

sk

3 —

2024 ▶ 2,50 €

téma: Filmový archív

rozhovor: Dávid Štumpf

novinky: Fantasy — Vysvetlenie na všetko — Sucho —
Samota — Manželia Stodolovci

recenzia: Vojna policajtov — Chudiatko — Dokonalé dni —

Prišla v noci — Štyria mladí dospelí —

Svet podľa môjho tatka — Aristokratka vo vare

FEBIOFEST Bratislava

31. medzinárodný filmový festival

13. – 19. marec 2024

Program a vstupenky na
febiofest.cinepass.sk

ORGANIZÁTOR

SPOLUORGANIZÁTOR

S FINANČNOU PODPOROU

Pod záštitou primátora Hlavného mesta SR Bratislavy Matúša Valla.

úvodník

Jedna zo stávkových kancelárií ponúka možnosť stavať si na to, že pripravovaný film *Miki* sa stane najnavštevovanejším slovenským filmom v ére samostatnosti. Projekt so sloganom *Pravdu má ten, kto má moc. Bez ohľadu na to, ako ju získal...* vyvolal vo februári rozruch. Do kín by mal prísť v polovici augusta. Či sa mu bude dariť tak, že prekoná návštevnosť 432 300 ľudí, s ktorou od roku 2008 rebríčku divácky najúspešnejších slovenských filmov kraluje *Bathory* Juraja Jakubiska, dnes ťažko povedať. Zatiaľ najbližšie k prelomeniu rekordu mala v roku 2020 *Sviňa* Mariany Čengel Solčanskej a Rudolfa Biermanna, ktorú v kinách videlo 395 604 ľudí. (V aktuálnom čísle si môžete prečítať recenziu na samostatný režijný debut Rudolfa Biermanna *Vojna policajtov* – v kinách ho za prvé tri týždne videlo 97 049 ľudí).

Najúspešnejší slovenský kinofilm uplynulého roka, *Invalid* Jonáša Karáska, sa s návštevnosťou 208 164 ľudí prepracoval na tretiu priečku rebríčka divácky najúspešnejších filmov roku 2023 na Slovensku, v ktorom len o pár stoviek ľudí zostal za *Oppenheimerom* Christophera Nolana. „*Vlani prišlo do slovenských kín 5 017 476 návštevníkov, teda o 15,74 % viac než v roku 2022. Celkové hrubé tržby vzrástli medziročne o 23,65 % na 34 602 369 eur. Počet predstavení vzrástol o 5,45 % na 200 627 a po prvý raz v ére samostatnosti tak prekročil hranicu 200 tisíc. Priemerná návštevnosť na predstavení síce stúpila z 22,79 diváka v roku 2022 na 25,01, ale aj tak je štvrtá najnižšia od roku 1993. Vzrástla aj priemerná cena vstupenky (o 6,83 %) na 6,90 eura, čo je najvyššie priemerné vstupné v ére samostatnosti,*“ píše v bilančnom prehľade slovenskej kinodistribúcie v uplynulom roku Miro Ulman.

Invalid sa tiež stal deviatym divácky najúspešnejším filmom v ére samostatnosti. V top 10 tak zostali popri snímkach uvedených v roku 2017 a neskôr len dva „archívne“ filmy – *Bathory* a *Fontána pre Zuzanu* 2 Dušana Rapoša, ktorú v roku 1993 spoluprodukovala ešte Slovenská filmová tvorba.

Filmom z archívu, respektíve samotnému filmovému archívu Slovenského filmového ústavu sa venujeme v téme čísla. „*Filmový archív by sa mal starať, aby minulé kinematografické diela boli stále súčasné. Na jednej strane je to teda udržiavanie filmovej tradície. Na druhej strane ju jej prirodzená otvorenosť umožňuje rozširovať o nové, meniť pohľady, upriamiť pozornosť na nepovšimnuté,*“ vysvetľuje v čísle riaditeľ Národného filmového archívu Slovenského filmového ústavu Marián Hausner. Témou pomyselne uzatvárame seriál *Neviditeľné profesie*, ktorým sme si na stránkach *Film.sk* od apríla minulého roka pripomínali 60. výročie založenia SFÚ.

„*Neviditeľnou profesiou*“ je aj animácia. Profesionálom v nej je slovenský filmár David Štumpf, ktorý si v januári prevzal americkú cenu Emmy za výnimočnú animáciu seriálu *Ms. Marvel*. „*Na projekte pre Marvel pracovalo veľa tímov a štúdií. Bol to hraný seriál kombinovaný s animovanými pasážami. A ako taký mal pomerne veľkú vertikálnu štruktúru, na vrchole ktorej boli režiséri a samotný Marvel ako producent. Na projekty pre Netflix som mal šťastie, väčšinou išlo o malý tím, alebo dokonca som na niektorých veciach pracoval sám pod showrunnerom dôverujúcim umelcom, s ktorými spolupracuje,*“ hovorí v rozhovore čísla.

Tesne pred odoslaním čísla do tlače zverejnila Slovenská filmová a televízna akadémia nominácie na národné filmové ceny Slnko v sieti. Najviac nominácií, zhodne po 13, majú filmy *Invalid* a *Slúžka*. Kompletný prehľad nominácií nájdete na našej webovej stránke www.filmsk.sk. ◀

— Matúš Kvasnička —

— foto: courtesy of Marvel Studios.
©Marvel Studios — Ms. Marvel —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nie len) na Slovensku / 25. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav

Grosslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: film.sk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Barbora Nemčeková

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Maroš Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nótová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Štefan Vraštiak

Jazyková redakcia:

Zuzana Vrabcová

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: ULTRA PRINT, s.r.o.

Uzávierka čísla 3/2024: 23. 2. 2024

Snímka na titulnej strane:

Fantasy – BeOnMind

Objednávania film.sk:

L.K. Permanent, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruskova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akékoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.

© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

3 myslím si

4 — 7 aktuálne: 31. MFF Febiofest Bratislava /

11. Visegrad Film Forum

8 — 11 téma: Filmový archív

12 — 15 aktuálne: Kinodistribúcia na Slovensku v roku 2023

16 — 17 premiéry v kinách

18 — 23 novinky: Fantasy / Vysvetlenie na všetko /

Sucho / Samota / Manželia Stodolovci

24 — 29 rozhovor: Dávid Štumpf

30 — 38 recenzia: Vojna policajtov / Chudiatko /

Dokonalé dni / Prišla v noci / Štyria mladí dospelí /

Svet podľa môjho tatka / Aristokratka vo vare

39 správy z filmového diania

40 z filmového archívu do digitálneho kina

41 moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy

42 — 47 profil: Jozef Kroner / Juraj Nvota /

Alena Spustová / Pavol Mikulík / František Velecký /

Gabriela Gavalčinová

48 — 49 blu-ray / dvd / čo robia

50 správy z filmového diania

51 svet spravodajského filmu: Týždeň vo filme

52 výročia / stalo sa za 30 dní

Jaroslav Hochel

filmový publicista

— V našich kinách sa objavuje čoraz viac filmov predstavujúcich „nočnú moru v podobe projektov, ktoré spadajú do rodiny slovensko-českých komédií“ (Mirka Spáčilová). Platí to aj o snímke *Jedeme na teambuilding* (v úvodných titulkoch sa písmenko d v slove *Jedeme* na zlomok sekundy zmení na b) v réžii Zuzany Mariankovej, ktorá debutovala kópiou talianskeho filmu – *Známi neznámi*. Jej druhý film je kópiou rumunskej predlohy. A vraj komédia. Humoru je v nej nadostač: smädný účastník teambuildingu sa napije z bidetu namiesto umývadla, iný nahlas masturbuje pri porne a celkom nevinné činnosti vyzerajú v tieňohre na stene stanu ako sexuálne aktivity. A tak ďalej a tomu podobne.

— Myslím si, že niektoré filmy treba recenzne proste odignorovať, lebo už tým, že o nich vôbec píšeme (hoci negatívne), ich zbytočne zvýznamňujeme. Recenzovať povedzme *Slůžku* i *Teambuilding* je podobné, ako písať o výstave v Slovenskej národnej galérii a o obrazoch miestneho babraka ponúkaných na radvanskom jarmoku. Ale keď už recenzujeme, ide o to ako.

— Prekvapilo ma, koľko recenzií *Teambuildingu* vyšlo. Uviesť presný počet sa nedá, lebo recenzia dnes často splýva s informatívnym článkom alebo s amatérskym názorom. Čo si myslieť o recenzentoch s menami CROM, EvilPhoEniX či dokonca admin?

— Ale nachádzame i známe mená. A nebude náhoda, že kritickí sú práve tí starší a skúsenejší recenzenti, resp. recenzentky. Mirka Spáčilová: „Výsledok zodpovedá silvestrovskej zábave na jednorazové použitie v najvyššej núdzi.“ Věra Míšková: „[I]de výhradne o typ zábavy, ktorá sa rada zaštiťuje slovom ľudová, lenže v skutočnosti je hlúpa, vulgárna a sexistická.“ Kristína Kúdelová: „[T]ento pomerne rozšírený spoločenský jav zostal zobrazený iba tak povrchno, vulgárne, navyše bez zápletky.“

— Domnievam sa, že ide o generačný jav: mnohí ďalší (mladší?) recenzenti boli síce kritickí, ale stále akoby chceli nájsť v *Teambuildingu* čosi hlbšie, ospravedlniť jeho zjavnú prázdnotu a primitivnosť. Tomáš Stejskal: „Tím režisérky Zuzany Mariankovej stavia na najnižšie pudy, čo by v žánri nutne nevydilo... Áno, je to hrubozrnný humor hodne ‚od plúc‘, ale miestami sa podari ho predať.“ Michal Korec: „Celkovo ide o ľahký nadpriemer i fajn komédiu na jedno pozretie.“ Tom Bejvl: „[I]de... o českú komédiu, kde sa dá product placement prežiť, v jadre vlastne skrýva nejaký potenciál a rozhodne má hercov s komediálnym talentom.“ Logika niektorých výrokov až udivuje: „Je tu kopa primitívnych vtipov (...), ale sú vydarené.“ (Karolina Benešová) A elaborát Sofie Prétorovej v *Pravde* vyzerať, akoby autorka videla celkom iný film: je v ňom „množstvo originálnych nápadov, tvorcovia sa nespoliehajú na ‚otrepané‘ vtipy“. „Dokonca sa zdá, že... sa v závere inšpirovali nezabudnutelnou scénou z českej klasiky *Slunce, seno a pár facek*.“ Čo dodať?

— Záplave filmového „odpadu!“ („termín“ z Česko-slovenskej filmovej databázy) sa zrejme nevyhneme, ale to neznamená, že by recenzenti mali strácať súdnosť. Hoci o amatérskych „recenziách“ na ČSFD mám veľké pochybnosti, jej používateľ tomik99 trafil klinec po hlavičke, keď v súvislosti s *Teambuildingom* píše o „lobotómii v priamom prenose“. V istom zmysle strčil do vrečka niektorých profesionálnych recenzentov. ◀

— text: Zuzana Sotáková —
 foto: Febiofest —

Ešte intenzívnejší Febiofest

Oči plné piesku —

Jeden rok sa pre pandémiu vôbec nekonal, potom ho zasiahli protipandemické obmedzenia a napokon jeho domovské kino zatvoril požiar. Medzinárodný filmový festival Febiofest Bratislava má za sebou krušné roky, no teraz ohlasuje návrat do normálu – sedem dní plných projekcií, stretnutia s filmovými tvorcami, premiéry slovenských titulov a podujatie pre profesionálov. Konat' sa bude od 13. do 19. 3. v Bratislave a neskôr vo vybraných mestách na Slovensku.

„Verím, že sa vraciame do pôvodného konceptu. Okrem obnoveného Kina Lumière budeme mať prednášky v spolupráci s podujatím Visegrad Film Forum na pôde VŠMU a podujatie pre profesionálov Bratislava Industry Days sa bude konať v kinosále SNG. Zmenil sa teda len termín ozvien Febiofestu v ostatných filmových kluboch – filmy z programu začnú svoju púť Slovenskom po Veľkej noci,“ hovorí pre Film.sk riaditeľ festivalu Ondrej Starinský. Návštevníci 31. ročníka Febiofestu nájdu v programe zabehnuté sekcie, medzi nimi aj súťaž krátkych a súťaž dlhometrážnych filmov, a v nich viacero tuzemských premiér. „Z novínok by som odporučil najnovší film britského režiséra Jonathana Glazera Zóna záujmu. Tento film, nominovaný na Oscara, nahliada na tému holokaustu cez život rodiny veliteľa tábora v Osvienčime Rudolfa Hessa. Jeho manželku hrá Sandra Hüller, ktorú diváci poznajú z filmov Toni Erdman či Anatomia pádu. Silný príbeh prináša aj nový film Mattea Garroneho Ja, kapitán o strastiplnej ceste senegalského chlapca z Dakaru do Európy,“

cie – Manželia Stodolovci je kriminálna dráma o neslávne známom páre, ktorý v Čechách okrádal a vraždil dôchodcov, a najnovší film Bohdana Slámu Sucho. „Pripomnieme si aj nedožité 100 rokov významného slovenského režiséra Stanislava Barabáša, a to projekciami jeho dvoch nedávno zdigitalizovaných filmov Zvony pre bosých a Krotká. V súťaži krátkych filmov premiérovu uvedieme debut Juraja Janiša Oči plné piesku, ktorý je dramatickým príbehom dospievajúceho chlapca zo sídliska,“ hovorí riaditeľ festivalu. V súťaži krátkych filmov uvedie Febiofest celkovo 20 filmov zo strednej Európy, teda krajín V4, Rakúska a Ukrajiny.

Festival tento rok posilnil aj sprievodné podujatia. „Rozhodli sme sa zintenzívniť aj túto časť programu, aby sme pritiahli širšiu verejnosť, ktorá by si inak cestu do kina nenašla. Čakajú nás večerné koncerty v spolupráci s týmto Ost Blockom, ale aj koncept raňajok s hosťami. Pre deti máme pripravené výtvarné dielne i Bábkové divadlo Morgonrock scenáristu a režiséra Petra Gärtnera. Tiež prinášame je-

To sa mi snád' len zdá —

Zóna záujmu —

vyberá programové typy Starinský a pridáva aj pár odporúčaní z klasiky. „Lynchova Duna, ktorá tento rok slávi 40 rokov od svojho uvedenia, Verhoevenov Robocop či Mendesova Americká krása. V programe budú tiež stálice Febiofestu – Nicolas Cage v hlavne úlohe filmu To sa mi snád' len zdá a Quentin Dupieux s osobitým životopisom najslávnejšieho surrealistu Daaaaaalí!“

Febiofest býva aj obľúbenou platformou, na ktorej slovenskí filmári či koprodukcie dostávajú príležitosť predstaviť domácejmu publiku svoje nové filmy. Tie tohtoročné sa dostali do súťažných sekcií i mimo nich. „Pôjde o snímky, ktoré mali premiéru na svetových a európskych festivaloch. Napríklad hraný film zo súčasného Maďarska presýteného politickým napätím a nacionalizmom Vysvetlenie na všetko (r. Gábor Reisz), ktorý mal svetovú premiéru v Benátkach. Uvedieme tiež dokumentárny portrét o slovenskom vizuálnom umelcovi Jánovi Mančuškovi, ktorý bol známy skôr v zahraničí, s názvom Chýbanie (r. Štěpán Pech). Ten sa predtým predstavil na festivale v Jihlave,“ menuje Starinský. Ďalej sú v programe dve slovenské minoritné koproduk-

dinečné prepojenie s českým Festivalom otrlého diváka, ktorý je veľmi obľúbený. Diváci sa tak môžu tešiť na naozaj výnimočný filmový zážitok v podobe živého dabingu, a tiež spojenie filmovej projekcie s hraním binga.“ Sprievodné aktivity však nebudú len pre divákov, ale aj pre profesionálov, či už zabehnutých (Bratislava Industry Days), alebo študentov (Visegrad Film Forum). Práve spojenie s networkingovým podujatím prinesie na Febiofest hostí ako islandského scenáristu Rúnara Rúnarssona či kameramanov Petra Suschitzkého a José Luisa Alcaínea. ◀

— text: Zuzana Sotáková — foto: VFF / Robert Tappert
— Mark Ullano a Patrushkha Mierzwa na VFF 2023 —

Ako sa strihá Americká krása a točia najlepšie kratasy? Prezradí VFF

Študentom ponúka jedinečnú príležitosť konfrontovať sa so špičkou svetového filmového priemyslu, verejnosti zase možnosť nahliadnuť do zákulisia filmu, akú jej iné podujatia u nás neposkytnú. Visegrad Film Forum je jedinečné networkingové podujatie, ktoré už desaťročie pozýva na Slovensko významných filmárov. Jeho 11. ročník sa bude konať od 13. do 16. 3. v Bratislave.

Na konte má Zlatú palmu, Európsku filmovú cenu či nomináciu na Oscara. Islandský scenárista a režisér Rúnar Rúnarsson strhol na seba pozornosť krátkometrážnymi filmami, ktoré získali mnohé významné ocenenia a nominácie. V roku 2011 uviedol svoj celovečerný debut *Vulkán* o zatvrdnutom mužovi, ktorý v pokročilom veku opäť nachádza cestu k svojim emóciám. Snímka mala premiéru na festivale v Cannes a stala sa miláčikom festivalov – získala 17 medzinárodných cien. „Zaujímajú ma ľudia, ktorí vo svojich životoch došli na križovatku. Otázky, s ktorými sú konfrontovaní, a zároveň možnosti, ktoré sa pred nimi otvárajú,“ citovali organizátori režiséra, ktorý potom natočil ešte tri filmy. Posledný, *Samota*, vznikol v islandsko-slovenskej koprodukcii a v slovenskej premiére ho diváci uvidia práve na podujatí Visegrad Film Forum.

Ďalším hosťom bude britsko-americký filmový strihač Tariq Anwar s vyše 40-ročnou kariérou, v ktorej možno nájsť dokumenty pre BBC i veľkofilmy. „Do popredia sa dostal vďaka strihaniu uznávaných filmov ako Americká

krása a Kráľova reč, pričom oba mu vyniesli nomináciu na Oscara,“ hovorí pre *Film.sk* riaditeľ podujatia Jakub Viktorín. Anwar, ktorý je dodnes profesijne aktívny, má na konte spolupráce s menami ako Mike Newell, Franco Zeffirelli, Nick Hytner, Sam Mendes, Danny Boyle či Robert De Niro. „Myslím si, že pri strihu je dôležité byť dobrodruhom a riskovať, no to môžete dosiahnuť len vtedy, keď máte dôveru režiséra, rovnako ako vieru vo svoju schopnosť prijať kritiku a odmietnutie. Nikdy som sa nepovažoval za sebedôverného človeka, ale tá sebadôvera sa za tie roky skúsenosti zjavne vybudovala,“ povedal Anwar pre portál *lwks.com*.

„Visegrad Film Forum navštívi aj Peter Suschitzky, britský kameraman známy svojou prácou na klasikách ako *Star Wars*: Impérium vracia úder a tiež spoluprácou s Davidom Cronenbergom, Timom Burtonom či M. Night Shyamalanom. Medzi ďalšími sa predstavia José Luis Alcaine, španielsky kameraman, ktorý je známy najmä vďaka dlhoročnej spolupráci s režisérom Pedrom Almodóvarom, a holandská režisérka animovaných filmov Mascha Halberstad, ktorej dlho-

metrážny debut *Kvik* získal nomináciu na Krištáľového medveda v sekcii *Generation Kplus* festivalu *Berlinale* a nomináciu na Európsku filmovú cenu za najlepší animovaný film,“ doplnil Viktorín skladačku tohtoročných hostí.

„Oslovujeme profesionálov, ktorí majú za sebou v jednotlivých filmových profesiách hodnotné skúsenosti a môžu ich zdieľať s našimi účastníkmi. Okrem tých najvýraznejších pozícií ako réžia či scenáristika sa zameriavame na širšie spektrum filmových profesií, aby bolo podujatie hodnotné pre väčšiu cie-

a Lodžská filmová škola. „Film je kolektívne dielo, takže účastníci majú možnosť konfrontovať počas podujatia svoje predstavy a vízie v rámci ich filmovej profesie s etablovanými filmovými profesionálmi vo veľmi neformálnej atmosfére. Pre študentov to tak poskytuje alternatívu k bežnému študijnému procesu a pre verejnosť zase unikátny prístup k informáciám o tom, ako vzniká film, ktorý im bežné filmové festivaly neposkytnú,“ hovorí Viktorín. Podľa neho sa to odráža aj na záujme o podujatie, čo je aj pre samotných organizátorov

„Oslovujeme profesionálov, ktorí majú za sebou v jednotlivých filmových profesiách hodnotné skúsenosti a môžu ich zdieľať s našimi účastníkmi. Okrem tých najvýraznejších pozícií ako réžia či scenáristika sa zameriavame na širšie spektrum filmových profesií.“

lovú skupinu. Môže ísť o profesionálov, ktorí majú za sebou buď mnohoročné skúsenosti, alebo práve o nastupujúcu generáciu profesionálov, ktorí už za sebou majú prvé úspechy v odbore,“ prezradil Viktorín stratégiu, s akou pristupujú k tvorbe programu. Jeho neoddeliteľnou súčasťou sú nielen projekcie, ale aj masterclassy hostí, prednášky a diskusie. Študenti vybraných vysokých škôl sa tiež prezentujú svojou tvorbou. Tento rok sa na plátno dostanú snímky zo škôl VŠMU, ELTE Budapešť, Univerzita Tomáša Baťu v Zlíne

motiváciou robiť každý ďalší ročník. „Generácie študentov sa menia, takže propagáciu cieľovej skupine musíme neustále aktualizovať, keďže našou primárnou cieľovou skupinou sú študenti a začínajúci filmári a za obdobie od vzniku VFF sa vypracovalo už niekoľko generácií profesionálov. Neustále nás teší, že záujem o účasť majú aj študenti či začínajúci profesionáli zo zahraničia,“ dodáva. Visegrad Film Forum sa uskutoční v čase MFF Febiofest, s ktorým úzko spolupracujú. ◀

master classes / film screenings / discussions

VFF
Visegrad
Film Forum

March 13 – 16, 2024 Bratislava

Organizer: BILER

Co-organizer: ATF
FILMOVÁ
A TELEVIZNÁ
FAKULTA
VŠMU

Financially supported by: SLOVAK
AUDIOVISUAL
FUND

Under the patronage of the Mayor of Bratislava **Matúš Vallo**.

Filmový archív by sa mal starať o to, aby minulé kinematografické diela boli stále súčasné

Od apríla minulého roka sme na stránkach Film.sk v rubrikách Neviditeľné profesie a SFÚ pohľadom každý mesiac pripomínali 60. výročie založenia Slovenského filmového ústavu. Po roku tieto „malé oslavy“ uzatvárame pohľadom na jeho kľúčovú organizačnú zložku, ktorou je filmový archív, kde sú uložené staršie, novšie a aj tie najnovšie kinematografické diela.

— To, že sa film – ako médium i umenie – „narodil“ do priemyselnej éry, charakteristickej technologickým pokrokom a neutíchajúcou rievou inovácií, odrážajú aj filmové archívy. Ich vznik sa začiatkom 20. storočia spájal najskôr s potrebami produkčných a distribučných spoločností viesť si evidenciu vyprodukovaných diel, resp. ich uskladnených alebo prenájatých kópií. Takéto „firemné archívy“ však ani zďaleka neboli pamäťovými inštitúciami s ich typickým poslaním – sústreďovať, uchovávať, ochraňovať a sprístupňovať výskumníkom či verejnosti zbierky a fondy, ktoré sú v nich uložené. Prvé takto koncipované filmové archívy, ktoré majú vďaka svojmu poslaniu bližšie skôr ku knižniciam či múzeám, sa začali objavovať až v 30. rokoch 20. storočia a v širšom meradle až po roku 1945.

Rastúci organizmus

— Keď v roku 1963 vznikol Slovenský filmový ústav, jeho súčasťou sa stal aj filmový archív vtedajšej Ústrednej požičovne filmov. Ešte v roku 1958 ho založil filmový pracovník, historik i zberateľ Ivan Rumanovský. „Ak by sme sa pozreli na štatúty Slovenského filmového archívu, ktoré [Rumanovský] vypracoval, s istým zjednodušením môžeme skonštatovať, že v tom prvom z roku 1959 sa sústredil na tvorbu a uchovávanie filmových zbierok. V tom druhom z roku 1961, opravenom a doplnenom, sa viac sústreďuje na katalogizáciu a sprístupňovanie filmov. To sú v skratke základné úlohy každého filmového archívu, hoci sa tak nevyčerpávajú a filmový archív sa nestáva múzeom, ak by som parafrázoval slová Pavla Branka z jeho článku v časopise Film a divadlo z roku 1961,“ povedal pred piatimi rokmi pre Film.sk v rozhovore s Martinom Kaňuchom, pri príležitosti 55. výročia vzniku SFÚ, riaditeľ Národného filmového archívu SFÚ Marián Hausner, ktorý do funkcie riaditeľa nastúpil v roku 2016.

— Do zbierok filmového archívu SFÚ postupne pribúdali filmy najmä zo Slovenskej filmovej tvorby a vďaka tomu, že SFÚ je od roku 2008 aj zákonným depozitárom vo vzťahu k slovenským audiovizuálnym dielam určeným pre kiná a sprievodným dokumentom k nim, sa tieto zbierky aj dnes stále rozrastajú o novo vyprodukované audiovizuálne diela. Keďže kinematografia prešla od svojho vzniku viacerými technologickými premenami, kinematografické diela, ktoré vznikli v rôznych desaťročiach, sú vo filmovom archíve uchovávané na rôznych prvkoch, resp. nosičoch – od filmových pásov, ktoré takisto majú svoje dejiny (od nitrocelulóзовých cez acetátové po súčasné polyesterové) až k aktuálnym digitálnym dátovým súborom, napríklad DCP. „Z pohľadu filmového archívu a jeho úlohy uchovávanie kinematografických diel nie je žiaden rozdiel v tom, či je dielo na filmovom nosiči alebo v tzv. DCP (Digital Cinema Package),“ hovorí dnes pre Film.sk Marián Hausner. „Prakticky však áno. Ten rozdiel vyplynul z obecnnejšej zmeny v kinematografii, ktorá súvisela s postupným prechodom z distribúcie kinematografických diel na 35 mm filmových kópiách k digitálnej distribúcii prostredníctvom DCP. Súčasné kinematografické diela sú už len digitálne. Lenže aj tie minulé je nevyhnutné digitalizovať, a súčasne sa treba starať

aj o ich pôvodné nosiče, a to aj prostredníctvom procesu obnovy vo filmových laboratóriách. Ak by sme modifikovali piaty zákon knižničnej vedy od slávneho indického knihovníka S. R. Ranganathana, mohli by sme povedať, že filmový archív je rastúci organizmus. Stále sa vyvíja v čase, jeho zbierky a fondy sa rozširujú, takže potrebuje viac miesta a v neposlednom rade, pochopiteľne, aj väčší počet ľudí s nenahraditeľnou odbornosťou,“ vysvetľuje Hausner a dodáva, že pre oblasť uchovávanie a konzervovanie kinematografických diel je preto pre Slovenský filmový ústav kľúčovým najmä Projekt systematickej obnovy audiovizuálneho dedičstva Slovenskej republiky. Ide o dlhodobý prioritný projekt, ktorý je od roku 2006 kontinuálne podporovaný vládou Slovenskej republiky, v súčasnosti s výhľadom do roku 2033.

— Hausner zdôrazňuje, že pre verejný filmový archív je rovnako podstatné to, čo sa v ňom uchováva, i to, ako sú jeho zbierky usporiadané a ako sa o nich komunikuje: „Pre oblasť katalogizácie a filmografickej činnosti je pre nás rovnako dôležitý aj dlhodobý projekt informačného systému SK CINEMA. Spolu s projektom systematickej obnovy je nevyhnutný pre digitalizáciu a digitálne reštaurovanie filmového dedičstva Slovenskej republiky, ktoré zas vytvárajú predpoklady pre jeho digitálne uchovávanie, ale i pre súčasné digitálne sprístupňovanie.“

— Ak sa jedno filmové dielo nachádza v archíve uložené na viacerých prvkoch, či dokonca existuje v množstve kópií – vrátane tých, ktoré sú uložené v iných inštitúciách filmového dedičstva, má vlastne pre filmových archivárov zmysel uvažovať o tom, ktorá z nich je „originál“? „V prípade technicky reprodukovateľného umenia je rozprava o origináli trochu zavádzajúca. Každý filmový prvok je unikátny, takže podstatnejšia je skôr ich genealógia a diferenciacia vznikajúca v produkčnej a distribučnej histórii,“ vysvetľuje Hausner. „Pre kinematografické diela je príznačná vlastnosť práve ich multiplicita. Mnohošť inštancií kinematografického diela sa prejavuje už v jednotlivých dochovaných artefaktoch – od východiskových (napríklad negatív obrazu alebo negatív zvuku), ktoré sú kľúčové, cez rozmnožovacie materiály (napríklad duplikačný pozitív). Tieto však nikdy neboli určené pre divákov, na to slúžili až z nich vyrobené filmové kópie – a tie zas môžu mať špecifický charakter, ktorý niekedy nie je možné preniesť iba z predchádzajúcich prvkov. Vidieť a počuť ho môžu až diváci v kinosále, vďaka premietáčovi a premietacím prístrojom – v prípade kombinovaných kópií pohyblivý obraz zväčšený na plátne svetlom a zvukovú stopu prechádzajúcu budičom zvuku, reprodukovaná v priestore kinosály. No a pre filmové archívy je základnou stratégiou uchovávanie na jednej strane konzervovanie pôvodných filmových prvkov, ale súčasne aj ich duplikácia alebo reštaurovanie.“

Kinosála ako výstavný priestor

— Naznačili sme už, že medzi filmovým archívom a múzeom či galériou existuje paralela – všetky tieto inštitúcie majú svojich historikov, archivárov, kurátorov, ale i priestory na bádanie, no predovšetkým – všetky majú zbierky, z ktorých vystavujú len časť. Výstavným

priestorom filmového archívu je kinosála. Slovenský filmový ústav má vo svojich priestoroch kinosálu, ktorá slúži najmä na bádateľské účely, no prevádzkuje aj štvorsálové Kino Lumière, určené pre širokú divácku verejnosť, od milovníkov súčasnej kinoprodukcie, až po zasvätencov, ktorí vyhľadávajú špecializované a kurátorsky zosťavené programy v jeho Filtoteke. Všetky štyri kinosály Kina Lumière sú vybavené nielen súčasnými digitálnymi projektormi, ale aj filmovými projektormi pre 35mm kópie. Samozrejmosťou je, že SFÚ poskytuje slovenské kinematografické diela zo svojich zbierok, ku ktorým vykonáva práva, aj iným kinám alebo filmovým podujatiam.

„Filmový archív by sa mal starať o to, aby minulé kinematografické diela boli stále súčasné. Na jednej strane je to udržiavanie filmovej tradície. Na druhej strane ju jej prirodzená otvorenosť umožňuje rozširovať o nové, meniť pohľady, upriamiť pozornosť na nepovšimnuté,“ vysvetľuje Hausner a dodáva, že tieto dve línie – orientácia na filmovú tradíciu, ale i na jej aktualizáciu – sa dajú vidieť aj na publiká-

SK CINEMA, ktorý vychádza z jednoduchej myšlienky siete. Všetko spolu môže nejako súvisieť a malo by to byť funkčne poprepájané.“

Dlhodobý projekt informačného systému SK CINEMA sa začal realizovať už v roku 2002. Je určený na spracovávanie, uchovávanie, prepájanie, organizáciu, vyhľadávanie a prezentáciu informácií, ktoré sa získavajú, vytvárajú a napokon aj využívajú pri práci jednotlivých oddelení SFÚ. Dnes je filmový portál SK CINEMA, samozrejme, prístupný aj verejnosti. Na jeho naplnenie informáciami sa podieľalo množstvo pracovníkov a pracovníkov z oddelení Národného filmového archívu – filmoví historici, filmografi, archivárky a knihovníčky. Databázy sa, pravdaže, kontinuálne dopĺňajú, a to nielen o nové informácie. Pribúdajú do nich aj digitalizované textové či obrazové dokumenty. K niektorým z nich je však prístup pre verejnosť možný len z počítačov v študovni knižnice Slovenského filmového ústavu, z ktorých je možné vstúpiť aj do databázy FIAF International Index

„Kedže kinematografia prešla od svojho vzniku viacerými technologickými premenami, kinematografické diela, ktoré vznikli v rôznych desaťročiach, sú vo filmovom archíve uchovávané na rôznych prvkoch, resp. nosičoch – od filmových pásov, ktoré takisto majú svoje dejiny (od nitrocelulóзовých cez acetátové po súčasné polyesterové) až k aktuálnym digitálnym dátovým súborom, napríklad DCP.“

ciách, ktoré nedávno vydal Slovenský filmový ústav. Pri príležitosti jeho 60. výročia takto vyšla kniha *Rodinné filmové striebro* a pri príležitosti 100. výročia prvého slovenského hraného dlhometrážneho filmu *Jánošík* (1921) zas kniha *Abecedár slovenského filmu 1921-2021*, nadväzujúca na dlhodobú prehliadku filmov vo Filtoteke, ktorá je pevnou programovou zložkou Kina Lumière.

SK CINEMA – vstupná brána do filmového archívu SFÚ

„Kinosála je teda výstavným priestorom pre kinematografické diela, tým to však pre filmový archív nekončí,“ hovorí Marián Hausner. „Pokiaľ totiž chce komunikovať svoj obsah, či už sú to kinematografické diela, alebo rozličné súvisiace dokumenty, artefakty, texty a pod. z celého ich životného cyklu, alebo informácie, fakty a poznatky, musí na to vytvárať aj nástroje a pomôcky. Tie môžu byť rozličného typu, kedysi to boli napríklad tlačené filmografické súpisy. Z pohľadu súčasnosti je však najefektívnejšie, ak sú v štruktúrovanej elektronickej podobe, ako je to v prípade filmového portálu

to Film Periodicals Database – tá takisto obsahuje nielen článkovú bibliografiu z 345 periodík, ale aj plné texty z približne 70 periodík venovaných filmu a audiovizii.

Vráťme sa však k špecifikám systému SK CINEMA. Z hľadiska architektúry tohto informačného systému ide totiž o unikátny projekt. „Formálne SK CINEMA obsahuje tri databázy, v ktorých je možné vyhľadávať samostatne alebo naraz prostredníctvom federatívneho vyhľadávania,“ objasňuje Hausner. „Prvou z nich je Slovenská filmová databáza, čo je filmografická databáza. Môže obsahovať aj informácie o tých slovenských filmoch, ktoré sa považujú za nezachované. Druhou je Katalóg, ktorý informuje najmä o tom, čo je súčasťou rozličných zbierok a fondov (knižnice, dokumentácie, fotoarchívu, mediatéky, atď.). Treťou je Heslár, ktorý obsahuje informácie o súvisiacich entitách v podobe hesiel – o filmových tvorcoch a hercoch, výrobcach audiovizuálnych diel, filmových festivaloch a podobne. Všetko je to vzájomne previazané, pričom v oblasti filmových archívov, ale aj iných pamätových inštitúcií, je takýto prístup pomerne vzácný.“

Filmové archívniectvo ako profesia

O filmové archívy, ich zbierky a fungovanie sa stará množstvo profesií. Okrem filmových historikov a filmografov, archivárov, knihovníkov a filmových archivárov sú to aj odbornotechnické profesie – reštaurátori obrazu a zvuku, filmoví laboranti, informatici, až po technickú kontrolu filmových kópií. Slovenský filmový ústav pri viacerých špecializovaných činnostiach spolupracuje aj s množstvom domácich či zahraničných externých odborníkov.

„Na Slovensku, žiaľ, nie je možnosť študovať filmové archívniectvo alebo širšie audiovizuálne archívniectvo,“ hovorí Marián Hausner. „Neexistuje preň formálne a ani neformálne

dramaturgiu festivalov, kín či kultúrnych centier, teda pre celú audiovizuálnu kultúru, napríklad aj pri rozvíjaní mediálnej gramotnosti,“ vysvetľuje Hausner.

Na rozvíjanie odbornosti, reaktívnosti na konštantne sa meniace audiovizuálne prostredie sú pre SFÚ a jeho filmový archív veľmi podstatné aj medzinárodné kontakty. „V súčasnosti sme v čakárni Association des Cinémathèques Européennes a Slovenský filmový ústav delia už len formálne náležitosti od toho, aby bol jej riadnym členom. Toto sme riešili už minulý rok, pričom naše členstvo podporili Österreichische Filmmuseum (Viedeň) a Národní filmový archív (Praha), čo nás potešilo a sme im veľmi vďační,“ dodáva Hausner.

vzdelávanie, na rozdiel od krajín v zahraničí. Ak by sme ostali v Európe, môžeme spomenúť napríklad Nemecko, Holandsko, Portugalsko, Francúzsko, Španielsko, Taliansko.“ Ako potom Slovenský filmový ústav zabezpečuje zvyšovanie odbornosti svojich pracovníkov a pracovníkov, ktorí sa starajú o filmový archív? „Riešime to, samozrejme, interne, ale napríklad aj prostredníctvom podpory kolegov, nech sa zúčastnia na workshopoch, seminároch alebo konferenciách, aj v zahraničí. Možno by stálo za to vytvoriť aj špecializovaný kurz alebo kurzy audiovizuálneho archívniectva v oblasti celoživotného vzdelávania, kde bude odborným garantom Slovenský filmový ústav.“ Takáto forma vzdelávania by mohla byť určená napríklad pre absolventov filmového umenia, filmových štúdií, prípadne estetiky, kunsthistórie či histórie. Záujem oň by mohli mať aj iné inštitúcie. „Oblasť audiovizuálneho archívniectva vzhľadom na svoju mimoriadne interdisciplinárnu povahu môže byť zaujímavá nielen pre filmové a televízne archívy, ale i pre iné pamätové inštitúcie, ako sú galérie, ktoré uchovávajú videoumenie, ale taktiež pre programovú

Budúcnosť filmového archívu, súčasnosť filmov minulých čias

A čo by filmový archív bezprostredne do budúcnosti potreboval? „Kritickým faktorom pre nás je absentujúci depozit na uchovanie zabezpečovacích rozmnožovacích filmových prvkov, takže nájdenie vhodného priestoru je pre nás veľmi dôležité. Nevyhnutným je aj opätovný reštart digitalizačného pracoviska, aby sme mohli pokračovať v digitalizácii a digitálnom reštaurovaní slovenského filmového dedičstva, a od toho sa odvíja mnoho ďalšieho. Napríklad tzv. veľké dáta a umelá inteligencia, vyhľadávanie v digitalizovanom obraze, ak by som chcel naznačiť aspoň niektoré. Avšak dúfam, že sa nám podarí aj obohatiť program Kina Lumière, kde hľadáme vhodný model, aby sa mohli krátko slovenské filmy, ktoré sú v každej kinematografii menej viditeľné, uviesť pred súčasnými filmami,“ pripomína Marián Hausner. Napokon, aj pre zvyšovanie viditeľnosti týchto filmov sme do Film.sk zaradili pravidelnú rubriku Z filmového archívu do digitálneho kina. ◀

— text: Miro Ulman / Audiovizuálne informačné centrum SFÚ
— foto: CinemArt SK (2), Continental film —

Rok 2023:

INVALID vs BARBENHEIMER

V posledných rokoch patrí pri sledovaní počtu divákov v kinách ku kľúčovým údajom najmä miera zotavenia (recovery rate). Vyjadruje porovnanie návštevnosti za daný rok s priemernou návštevnosťou za obdobie rokov 2017 – 2019 v percentách. Vďaka nej vidíme, ako sa približujeme k návštevnosti v kinách pred covidom. V roku 2023 bola na Slovensku 78 %.

Podľa predbežných údajov Európskeho audiovizuálneho observatória boli Gruzínsko a Bosna a Hercegovina jediné európske krajiny, ktoré v roku 2023 prekonalí úroveň návštevnosti pred pandemiou, a to o 17,2 % a 13,3 %. Naopak, Turecko (- 56,3 %), Ukrajina (- 50,1 %) a Švédsko (- 31,5 %) boli jedinými krajinami, kde miera zotavenia stále zaostáva za priemerom z rokov 2017 – 2019 o viac ako 30 %.

Aký bol rok 2023 v slovenských kinách?

Vlani prišlo do slovenských kín 5 017 476 návštevníkov, teda o 15,74 % viac než v roku 2022. Celkové hrubé tržby vzrástli medziročne o 23,65 % na 34 602 369 eur. Počet predstavení vzrástol o 5,45 % na 200 627 a po prvý raz v ére samostatnosti tak prekročil hranicu 200 tisíc. Priemerná návštevnosť na predstavenie síce stúpila z 22,79 diváka v roku 2022 na 25,01, ale aj tak je štvrtá najnižšia od roku 1993. Vzrástla aj priemerná cena vstupenky (o 6,83 %) na 6,90 eura, čo je najvyššie priemerné vstupné v ére samostatnosti.

Slovenské kiná vlani uviedli 870 filmov (861 v roku 2022), z toho 312 premiér (291 v roku 2022) z ponuky 18 distribučných spoločností. Divácky najúspešnejším titulom roku 2023 sa stal film **Barbie**, ktorý videlo 231 710 divákov. Druhá priečka patrila dráme **Oppenheimer** s 208 790 divákmi a tretia domácejmu titulu, komédii **Invalid**, s 208 164 divákmi. Do Top 10 sa dostala i ďalšia slovenská romantická komédia **Nikdy nehovor nikdy**. So 147 328 divákmi obsadila ôsmu priečku. Najúspešnejším európskym titulom bola ukrajinská animovaná **Mavka: Strážkyňa lesa** so 68 991 divákmi. Najúspešnejším domácim dokumentom roku 2023 v slovenských kinách bol **Veľký kaňon** (r. Pavol Barabáš), ktorý videlo 4 484 divákov.

Aj v roku 2023 dominovali v slovenských kinách americké filmy. Prišlo na ne 67,07 % všetkých divákov. Podiel európskych filmov bez slovenských stúpol zo 17,50 % v roku

2022 na 19,92 % v roku 2023. Podiel domácich filmov na návštevnosti (vrátane nepremiérových titulov a minoritných koprodukcí) však stúpol z 12,74 % v roku 2022 na 14,33 % v roku 2023.

Všetky slovenské filmy vrátane minoritných koprodukcí si vlani pozrelo v kine 718 968 divákov (552 409 v roku 2022). Počet domácich premiér bol o štyri nižší než v roku 2022. Distribučné výsledky všetkých 44 premiér slovenských celovečerných filmov nájdete v tabuľke.

V roku 2022 bol priemer na domáce predstavenie 25,86 diváka. Vlani stúpila priemerná návštevnosť domáceho filmu na 31,04 diváka a pri majoritne slovenských premiérových tituloch dokonca na 34,39 diváka čo je takmer o desať divákov viac, než bola priemerná návštevnosť na všetky filmy. Najvyššiu priemernú návštevnosť na predstavenie slovenského filmu mala **Perinbaba a dva svety** (46,78 diváka).

Popri štyridsiatich štyroch dlhometrážnych filmoch sa v roku 2023 dostalo do kín ako predfilmy aj päť krátkych slovenských titulov: hraný **Zjavenie Jána** (SK, 2022, r. Andrej Kolenčík), animovaný **A potom prišla láska...** (A pak prišla láska..., CZ, 2022, r. Šimon Holý), dokumentárny **Musíme prežiť: Fukušima!** (SK, 2022, r. Tomáš Krupa) a animované **Peniaze a šťastie** (Money and Happiness, RS/SI/SK, 2022, r. Ana Nedjelković, Nikola Majdak), **Krížom Krážom** (SK/CZ, 2023, r. Nina Rybárová, Tomáš Rybár) a **Modrý maco** (Plavi medo, HR/SK, 2023, r. Marina Andree Škop).

Dlhometrážne slovenské filmy distribuovalo v kinách celkovo dvanásť spoločností. Najaktívnejšia bola FILMTOPIA s desiatimi premiérami.

Z hľadiska počtu divákov bol podľa Únie filmových distribútorov SR (ÚFD SR) najúspešnejšou distribučnou spoločnosťou opäť CinemArt SK. Počet divákov na jeho filmoch – 2 420 847, tvorí až 48,25 % celkovej návštevnosti. V Top 10

mal až osem filmov – **Oppenheimer**, **Invalid**, **Kocúr v čižmách: Posledné želanie**, **Avatar: Cesta vody**, **Elementy**, **Super Mario Bros. vo filme**, **Labková patrola vo veľkofilme** a **Strážcovia galaxie 3**.

Spoločnosti CinemArt SK patrí prvenstvo i podľa hrubých tržieb, ktoré tvorili 48,96 % z celkových tržieb v slovenských kinách.

Druhé miesto podľa návštevnosti (17,22 %) i podľa

hrubých tržieb (17,02 %) patrí distribučnej spoločnosti Continental film. V Top 10 mala vlani film **Barbie**. Na tretej priečke podľa oboch ukazovateľov skončil Bontonfilm (13,66 % divákov a 13,36 % hrubých tržieb), ktorý mal v Top 10 film **Nikdy nehovor nikdy**.

V uvedených číslach sú opäť zarátané len výsledky z ÚFD SR. V údajoch za rok 2023 nie je zahrnutá návštevnosť projektu Bažant Kinematograf, projekcií v letných kinách,

Distribúcia premiérových slovenských a koprodukčných filmov v roku 2023 100% slovenské filmy a majoritné koprodukcie

	NÁZOV FILMU	RÉŽIA	ROK VÝROBY	KRAJINA PŮVODU	DÁTUM PREMIÉRY	POČET PREDSTAVENÍ	POČET DIVÁKOV	HRUBÉ TRŽBY	DISTRIBÚTOR	PRIEMERNÝ POČET DIVÁKOV
1	Invalid	Jonáš Karásek	2023	SK/CZ	9.2.2023	4,567	208,164	1,439,017	CinemArt SK	H 45.58
2	Nikdy nehovor nikdy	Branislav Mišík	2023	SK	3.8.2023	3,413	147,328	1,020,558	Bontonfilm	H 43.17
3	Perinbaba a dva svety	Juraj Jakubisko	2023	SK/CZ	7.12.2023	2,260	105,712	699,744	Bontonfilm	H 46.78
4	A máme, čo sme chceli	Michal Kunes Kováč	2023	SK/CA	19.10.2023	1,684	42,644	308,483	Bontonfilm	H 25.32
5	Slúžka	Mariana Čengel Solčanská	2022	SK/CZ	2.2.2023	1,287	34,209	220,988	Continental film	H 26.58
6	Villa Lucia	Michal Kollár	2023	SK/CZ	9.3.2023	766	16,518	106,896	Bontonfilm	H 21.56
7	Smolu nosíš ty, láska	Samuel Spišák	2023	SK	15.6.2023	1,001	15,332	100,145	CinemArt SK	H 15.32
8	Úsvit	Matej Chlupáček	2023	SK/CZ	5.10.2023	854	11,303	73,819	Bontonfilm	H 13.24
9	Veľký kaňon	Pavol Barabáš	2023	SK	29.6.2023	137	4,484	17,307	ASFK	D 32.73
10	Moc	Mátyás Prikler	2023	SK/HU/CZ	20.4.2023	234	3,082	8,431	FILMTOPIA	H 13.17
11	Horský vodca	Pavol Barabáš	2022	SK	29.6.2023	102	2,689	9,796	ASFK	D 26.36
12	Emília	Martin Šulík	2023	SK	7.12.2023	102	2,182	10,765	ASFK	D 21.39
13	Všetci ľudia budú bratia	Robert Kirchoff	2023	SK/CZ	21.9.2023	79	2,172	6,161	Film Expanded	D 27.49
14	Mimi	Mira Fornay	2023	SK	23.3.2023	233	2,051	9,497	FILMTOPIA	H 8.80
15	Tak zle, ako sa len dá	Viktor Csudai	2023	SK	25.5.2023	389	1,907	12,730	Itafilm	H 4.90
16	Svetloplachosť	Pavol Pekarčík, Ivan Ostrochovský	2023	SK/CZ/UA	26.10.2023	109	1,308	4,316	FILMTOPIA	H 12.00
17	Šťastný človek	Soňa G. Lutherová	2023	SK/CZ	21.9.2023	60	1,169	3,792	ASFK	D 19.48
18	Poznámky z Eremocénu	Viera Čákanyová	2023	SK/CZ	23.3.2023	62	827	1,774	Film Expanded	D 13.34
19	Kôň	Martin Šulík	2022	SK/CZ	2.11.2023	130	801	5,014	Garfield film	H 6.16
20	Andy Warhol – americký sen	Lubomír Ján Slivka	2023	SK	14.9.2023	64	722	3,128	Magic Box Slovakia	D 11.28
21	Pozor, padá SNG!	Jana Durajová, Lena Kušnieriková	2023	SK	14.12.2023	17	543	2,207	Film Expanded	D 31.94
22	Turnus	Jaro Vojtek	2022	SK	30.3.2023	24	382	1,666	FILMTOPIA	D 15.92
23	Územie fantázie	Paula Maľárová	2023	SK	6.7.2023	10	226	561	Film Expanded	D 22.60
24	Duchovia mi nepokazia deň	Peter Čermák	2023	SK	23.3.2023	16	211	1,149	Hypnotized	H 13.19
25	Pravda je to najdôležitejšie	Maroš Brázda	2023	SK	5.10.2023	26	206	524	ASFK	D 7.92
SPOLU						17,626	606,172	4,068,467		34.39

H - hraný film, D - dokumentárny film, A - animovaný film

zdroj: Únia filmových distribútorov SR

poznámka: Filmy sú zoradené podľa počtu divákov

Distribúcia premiérových slovenských a koprodukčných filmov v roku 2023 100% slovenské filmy a minoritné koprodukcie

	NÁZOV FILMU	RÉŽIA	ROK VÝROBY	KRAJINA PÔVODU	DÁTUM PREMIÉRY	POČET PREDSTAVENÍ	POČET DIVÁKOV	HRUBÉ TRŽBY	DISTRIBÚTOR	PRIEMERNÝ POČET DIVÁKOV
1	Jej telo	Natálie Císařovská	2023	CZ/SK	23.11.2023	1,457	41,027	300,703	Bontonfilm	H 28.16
2	Tonko, Slávka a kúzelné svetlo	Filip Pošivač	2023	CZ/SK/HU	9.11.2023	603	10,623	64,092	Continental film	A 17.62
3	Lieta v tom	Tomáš Dianiška	2023	CZ/SK	21.12.2023	610	9,808	66,608	Bontonfilm	H 16.08
4	Bod obnovy	Robert Hlož	2023	CZ/PL/SK/RS	21.9.2023	722	6,580	46,598	Continental film	H 9.11
5	Bratia	Tomáš Mašín	2023	CZ/DE/SK	26.10.2023	518	4,144	28,706	CinemArt SK	H 8.00
6	Ako som sa naučila lietať	Radivoje Adrić	2022	RS/BG/HR/SK	13.4.2023	272	3,144	16,094	CinemArt SK	H 11.56
7	#annaismissing	Pavel Soukup	2023	CZ/SK	24.8.2023	272	1,528	9,930	Forum Film	H 5.62
8	Umelohmotné nebo	Tibor Bánóczki, Sarolta Szabó	2023	HU/SK	16.11.2023	107	1,472	5,953	Film Expanded	A 13.76
9	Il Boemo	Petr Václav	2022	CZ/IT/SK	23.3.2023	37	564	3,060	Pilot Film	H 15.24
10	Zošalieť	Zuzana Piušsi	2022	CZ/SK	6.4.2023	64	507	2,303	FILMTOPIA	H 7.92
11	Běžná selhání	Cristina Grosan	2022	CZ/HU/IT/SK	16.3.2023	41	371	1,135	ASFK	H 9.05
12	15 x 15 x 5 - minisalón 1984	Janek Růžička	2023	CZ/SK	9.11.2023	10	347	1,378	ASFK	D 34.70
13	KaprKód	Lucie Králová	2022	CZ/SK	27.4.2023	20	284	608	FILMTOPIA	D 14.20
14	Návštevníci	Veronika Lišková	2022	CZ/NO/SK	11.5.2023	27	204	607	FILMTOPIA	D 7.56
15	Stepne	Maryna Vroda	2023	UA/DE/PL/SK	23.11.2023	17	203	690	FILMTOPIA	H 11.94
16	Brutální vedro	Albert Hospodářský	2023	CZ/SK	28.9.2023	36	189	782	FILMTOPIA	H 5.25
17	Banditi pre Baladu	Vladimír Morávek	2022	CZ/SK	16.3.2023	13	179	470	FILMTOPIA	H 13.77
18	Citlivý člověk	Tomáš Klein	2023	CZ/SK	12.10.2023	81	100	597	CinemArt SK	H 1.23
19	Hadí plyn	David Jařab	2023	CZ/SK	2.11.2023	61	79	461	CinemArt SK	H 1.30
SPOLU	minoritné koprodukcie					4,968	81,353	550,772 €		16.38
SPOLU	všetky slovenské a koprodukčné premiérové filmy					22,594	687,525	4,619,239 €		30.43
SPOLU	všetky slovenské a koprodukčné filmy premietané v roku 2023 (nielen premiéry)					23,160	718,968	4,765,261 €		31.04

zdroj: Únia filmových distribútorov SR

poznámka: Filmy sú zoradené podľa počtu divákov

H - hraný film, D - dokumentárny film, A - animovaný film

kde sa neplatí vstupné, výsledky festivalových projekcií nedistribučných titulov a až na niektoré výnimky ani návštevnosť čoraz populárnejšieho alternatívneho obsahu.

V roku 2023 síce už neboli zatvorené kiná v dôsledku pandémie, ale stále sme ešte cítili dopad iných udalostí, ako boli napríklad štrajky v severoamerickom filmovom priemysle, ktoré mali dopad na celkové výsledky v dôsledku oneskorenia výroby a následného uvedenia na trh. Na druhej strane, pri pohľade na hrubé tržby, tie sa už vo väčšine krajín vďaka zvyšujúcemu sa priemernému vstupnému dostávajú nad úroveň rokov 2017 – 2019. Napríklad na Slovensku vstupné stúplo z 5,70 eur v roku 2019 na 6,90 eur v roku 2023. Teda o 18 percent.

Zároveň nás pohľad do rebríčkov návštevnosti za prvých 6 týždňov môže naplňať optimizmom. Len na dva domáce tituly – **Vojna policajtov** a **Jedeme na teambulding** – prišlo už takmer 300 000 divákov. O rok uvidíme, ako to bude s návštevnosťou kín na Slovensku i vo svete. ◀

Top 10 divácky najúspešnejších filmov v SR v roku 2023

(ZA OBDOBIE 1. JANUÁR – 31. DECEMBER 2023)

	POČET DIVÁKOV
1. Barbie	231 710
2. Oppenheimer	208 790
3. Invalid	208 164
4. Kocúr v čižmách: Posledné želanie *	195 826
5. Avatar: Cesta vody **	186 343
6. Elementy	156 349
7. Super Mario Bros. vo filme	148 114
8. Nikdy nehovor nikdy	147 328
9. Labková patrola vo veľkofilme	137 165
10. Strážcovia galaxie 3	129 349

* celkový počet divákov od premiéry – 233 962

** celkový počet divákov od premiéry – 407 126
filmy na 3. a 8. priečke sú slovenské

zdroj: Únia filmových distribútorov SR

› 7. 3. 2024

Iron Claw

‹ **The Iron Claw**, Spojené kráľovstvo/USA, 2024, r. Sean Durkin ›

hrajú: Zac Efron, Lily James, Harris Dickinson, Jeremy Allen White, Maura Tierney, Holt McCallany, Cazzey Louis Cereghino, Stanley Simons, Brady Pierce – dráma/športový/životopisný – 132 min., MN 15 – Continental film

Imaginary: Neviditeľné zlo

‹ **Imaginary**, USA, 2024, r. Jeff Wadlow ›
hrajú: DeWanda Wise, Betty Buckley, Veronica Falcón, Dane DiLiegro, Matthew Sato, Pyper Braun, Tom Payne, Taegen Burns – horor – 104 min., MN 15 – Bontonfilm

Kung Fu Panda 4

‹ USA/Čína, 2024, r. Mike Mitchell ›
v slovenskom znení: Ivan Šándor, Dušan Szabó, Marián Slovák, Helena Krajčiová, Peter Kollárik, Pavol Plevčík, Petra Vajdová, Štefan Martinovič – animovaná komédia – 94 min., MP – CinemArt SK

Protivné baby

‹ **Mean Girls**, USA, 2024, r. Samantha Jayne, Arturo Perez Jr. ›
hrajú: Angourie Rice, Reneé Rapp, Tina Fey, Jon Hamm, Jenna Fischer, Ashley Park, Auli'i Cravalho, Busy Philipps, Christopher Briney, Avantika, Tim Meadows, Bebe Wood – komédia/muzikál – 112 min., MP 12 – CinemArt SK

Superžena

‹ Česko, 2024, r. Eva Toulová ›
hrajú: Eva Toulová, Matouš Ruml, Natálie Grossová, Jitka Sedláčková, Igor Bareš, Jakub Ticháček, Olga Lounová, Eliška Hrnčířová, Adéla Elbel, Jiří Jakima – romantický/tragikomédia – 85 min., MP 12 – Copperfilm

› 14. 3. 2024

Ella a čierny jaguár

‹ **Autumn and the Black Jaguar**, Francúzsko, 2024, r. Gilles de Maistre ›

hrajú: Emily Bett Rickards, Lumi Pollack, Paul Greene, Kelly Hope Taylor – dobrodružný/komédia/rodinný – 100 min., MP 7 – Bontonfilm

Fantasy

‹ SK, 2024, r. Anastasia Hoppanová, Samuel Vičan ›
hrajú: Kristína Kanátová, Noël Czuczor, David Švehlík, Viktória Šuplatová, Peter Ondrejčíčka – triler – 88 min., MN 18 – Continental film

Prišla v noci

‹ **Přišla v noci**, Česko, 2023, r. Jan Vejnar, Tomáš Pavlíček ›
hrajú: Simona Peková, Annette Nesvadbová, Jiří Rendl, Vladimír Kratina, Judit Pecháček, Jan Vondráček, Vasil Fridrich, Denisa Barešová, Michal Kern – komédia/dráma/horor – 85 min., MN 15 – ASFK

Roztápanie

‹ **Het smelt**, Belgicko/Holandsko, 2023, r. Veerle Baetens ›
hrajú: Sebastien Dewaele, Rosa Marchant, Charlotte De Bruyne, Spencer Bogaert, Naomi Velissariou, Simon Van Buyten, Amber Metdenpenningen – dráma – 111 min., MN 18 – FILMTOPIA

Semmelweis

‹ Maďarsko, 2023, r. Lajos Koltai ›
hrajú: Miklós H. Vecsei, Katica Nagy, László Gálffi, Tamás K. Kovács, Ferenc Elek, Attila Csapó, Blanka Mészáros, Anna Györgyi, István Znamenák, Kornél Simon – dráma – 127 min., MP 12 – Vertigo Distribution

Sladký život

‹ Česko, 2024, r. Tomáš Hoffmann ›
hrajú: Vladimír Polívka, Petra Hřebíčková, Jan Čina, ALžběta Holečková, Olivie Sulženková, Jenováfa Boková – komédia – 101 min., MP 12 – CinemArt SK

› 21. 3. 2024

Baby na úteku

‹ **Drive-Away Dolls**, USA, 2023, r. Ethan Coen ›
hrajú: Margaret Qualley, Beanie Feldstein,

Matt Damon, Pedro Pascal, Geraldine Viswanathan, Annie Gonzalez, Joey Slotnick, Bill Camp – komédia/triler – 84 min., MN 18 – CinemArt SK

Baghead

‹ Spojené kráľovstvo, 2023, r. Alberto Corredor ›
hrajú: Freya Allan, Peter Mullan, Saffron Burrows, Ned Dennehy, Jeremy Irvine, Julika Jenkins, Svenja Jung, Ruby Barker – horor – 95 min., MN 15 – Bontonfilm

Na ceste s mamou

‹ **Á Ferð með Mómmu**, Island/Estónsko, 2022, r. Hilmar Oddsson ›
hrajú: Þröstur Leó Gunnarsson, Kristbjörg Kjeld, Hera Hilmar, Tómas Lemarquis – dráma/komédia/road movie – 112 min., MN 15 – Film Europe

Knit's Island

‹ Francúzsko, 2023, r. Ekiem Barbier, Guilhem Causse, Quentin L'Helgouac'h ›
–dokumentárny – 94 min., MP 12 – Film Expanded

Počatie

‹ **Immaculate**, Taliansko/USA, 2024, r. Michael Mohan ›
hrajú: Sydney Sweeney, Álvaro Morte, Simona Tabasco, Benedetta Porcaroli, Giorgio Colangeli, Dora Romano, Giampiero Judica – horor – 89 min., MN 15 – Forum Film

Samota

‹ **Einvera**, Island/Slovensko/Francúzsko, 2023, r. Ninna Pálmadóttir ›
hrajú: Thröstur Leó Gunnarsson, Hermann Samúelsson, Anna Gunnðis Guðmunds-dóttir, Hjörtur Jóhann Jónsson – dráma – 75 min., MN 15 – ASFK

Sucho

‹ Česko/Nemecko/Slovensko, 2024, r. Bohdan Sláma ›
hrajú: Martin Pechlát, Marek Daniel, Bolek Polívka, Magdaléna Borová, Tomas Sean Pšenička, Dorota Šlajerová, Judit Pecháček – dráma – 112 min., MN 15 – ASFK

Vysvetlenie na všetko

‹ **Magyarázat mindenre**, Maďarsko/Slovensko, 2023, r. Gábor Reisz ›
hrajú: Gáspár Adonyi-Walsh, István Znamenák, András Rusznák, Rebeka Hatházi, Eliza Sodró, Lilla Kizlinger, Krisztina Urbanovits – dráma – 152 min., MN 15 – FILMTOPIA

› 28. 3. 2024

Godzilla a Kong: Nová ríša

‹ **Godzilla x Kong: The New Empire**, USA, 2024, r. Adam Wingard ›
hrajú: Dan Stevens, Alex Ferns, Brian Tyree Henry, Rebecca Hall, Rachel House, Fala Chen, Kaylee Hottle – akčný/sci-fi/triler – 115 min., MP 12 – Continental film

Gump: Sme dvojka

‹ **Gump: Jsme dvojka**, Česko, 2024, r. F. A. Brabec ›
hrajú: Bolek Polívka, Richard Krajčo, Vica Kerekes, Štěpán Kozub, Zbigniew Czendlik, Zuzanka Švábková, Martina Pártlová, Karel Roden, Michaela Andělová – rodinný/dobrodružný – 87 min., MP 12 – Continental film

Manželia Stodolovci

‹ **Manželé Stodolovi**, Česko/Slovensko, 2023, r. Petr Hátle ›
hrajú: Jan Hájek, Lucie Žáčková, Barbara Lukešová, Martina Jindrová – dráma/kriminálny – 107 min., MN 18 – CinemArt SK

Strašidlo cantervillské

‹ **The Canterville Ghost**, Spojené kráľovstvo, 2023, r. Kim Burdon, Robert Chandler ›
v slovenskom znení: Lenka Lašová, František Kovár, Renáta Rundová, Michal Ďuriš, Dárius Koči, Marta Potančoková, Andrej Gajdošík, Matúš Jacečko, Dušan Szabó, Milada Rajzíková, Miroslav Trnavský – animovaný/rodinný/komédia – 91 min., MP 7 – Vertigo Distribution

— **Miro Ulman** —

‹ POZNÁMKA: PRI MARCOVÝCH PREMIÉRACH UVÁDZAME ÚDAJE TAK, AKO BOLI V ČASE UZÁVIERKY K DISPOZÍCII ›

— text: zs — foto: BeOnMind —

Drogy vedú iba do pekla

Chce upozorniť na smrteľný svet tvrdých drog, no robí to formou filmového zážitku. Krimi triler *Fantasy* je celovečerný debut Samuela Vičana a Anastasie Hoppanovej, ktorí sa nechali inšpirovať skutočnými udalosťami. Film o fentanyle, závislosti, túžbe po peniazoch aj ľudskej ľahostajnosti príde do slovenských kín v marci.

Triler rozpráva príbeh podnikavej Sofie (Kristína Kanátová), ktorá miluje divoké párty, najmä tie, kde tempo večera určujú drogy silnejšie než alkohol. So svojím priateľom Pellerom (Noël Czuczor), amatérskym chemikom, rozbieha lukratívny biznis – keď akúkoľvek drogu zmiešajú s fentanylom, jej účinky sa znásobia. A tým aj zisk. Nezaujíma ich, že nová droga sa pre mnohých stáva smrtiacim koktejmom, oni teraz vládnu pouličnej scéne. Eufóriu z rýchlo rastúceho bohatstva vystrieda kruté vytriezvenie. Ich úspech priláka pozornosť polície aj ruskej mafie, ktorá konkurenciu netoleruje. Sofia sa rozhodne hrať vabank a nezáleží, koľko životov to bude stáť.

„*Fantasy* je inšpirovaný skutočnými udalosťami, ktoré sa udiali pred viac ako desiatimi rokmi v srdci východnej Európy, v Bratislave na Slovensku,“ avizujú tvorcovia, ktorí divákov v rýchlom slede udalostí dostávajú na miesto, kde sa s drogou žije, kde sa varí, no aj kde sa za ňu pyká. Životom alebo slobodou.

„Film dáva do pozornosti alarmujúci nárast užívania tvrdých drog a opioidov v spoločnosti a vrhá svetlo na naliehavosť riešenia tohto znepokojujúceho trendu,“ ozrejmujú autori. „Čím menej sa o drogách v spoločnosti rozpráva, tým viac rastie počet ich užívateľov. Takmer všetky filmy o drogách pochádzajú spoza našich hraníc a pritom tu ročne na závislosť trpí a zomiera množstvo ľudí. Filmom chceme ukázať odstrašujúci príklad, aké veľké smrteľné riziko je spojené nielen s fentanylom, ale aj celkovo s tvrdými drogami,“ uviedol režisér a producent Samuel Vičan. Námet na film k nemu „prišiel sám“, a to v osobe spisovateľa Michala Čierneho, ktorý ho oslovil na spoluprácu. V tom čase aktívny policajt, píšuci pod pseudonymom, vybral niekoľko námetov. Vičana z nich najviac zaujala práve téma fentanylu – syntetickej drogy 50-krát silnejšej než heroín. Scenár písali v trojici s Anastasiou Hoppanovou.

Pre Vičana je *Fantasy* (predtým mal projekt názov *Na prach*) hraným debutom, aj keď sa vo filmovej a reklamnej oblasti pohybuje roky. Aj vďaka tomu sa mu podarilo pre film získať viacero známych hercov. Okrem Kanátovej a Czuczora napríklad českého herca Davida Švehlíka v role policajného vyšetrovateľa. „Napriek tomu, že väčšina z nás boli začínajúci filmári, ktorí sa snažia urobiť svoje prvé

celovečerné dielo, tak záujem o casting a samotný projekt bol veľký. No mali sme aj náročnejšie situácie, napríklad získavanie českého herca Davida Švehlíka,“ prezradil Vičan pre *Film.sk*. Mladší diváci vo filme spoznajú aj hudobníkov z labelu F*CK THEM či známeho youtubera Yakshu. Osloviť mladšie ročníky by mala aj vizuálna stránka filmu, na ktorej sa výrazne podieľal kameraman Maroš Žilincan. „Jeho prístup nie je silný len po kameramanskej, vizuálnej stránke, ale aj tej režisérскеj. Dokáže si hercov korigovať a hľadať s nimi najlepšie pozície. Film vznikol na placi vlastne v takom tvorivom trojuholníku so mnou, Anastasiou Hoppanovou a Marošom Žilincanom,“ vysvetľuje režisér a pokračuje: „Dôraz sme kládli hlavne na to, aby z filmu bolo cítiť to, čím má byť, a to intenzívnym trilerom, ktorý ide pod kožu, ktorý zaujme na prvý pohľad. Tiež sme sa snažili dostať vizualitu mimo čas. Aj keď sme začali nakrúcať pred štyrmi, piatimi rokmi, tak aj dnes film vyzerá nadčasovo, čo nám hovorí aj tí, ktorí film už videli.“ Podľa Vičana však temnú a ťaživú tému podávajú pestrými a farebnými obrazmi.

Film vznikol niekoľko rokov, avšak natáčací plán sa musel zmestiť do 25 dní. Nakrúcanie prebiehalo v Bratislave na viacerých lokalitách. „Nebudem menovať všetky lokácie, no cez všetky tie miesta, architektúru a štruktúry je výrazne cítiť Bratislavu. Zaujímavou lokáciou bol napríklad Kostol klarisiek, kde sme vytvorili scénu párty pre smotánku, veľa sme nakrúcali napríklad v prístave,“ priblížil Vičan. Do vzniku projektu zasiahla aj pandémia a obmedzenia, no filmári toto „hluché obdobie“ dokázali využiť vo svoj prospech. „Mali sme viac priestoru v strižni, aby sme dokončili film do podoby, ktorá bude pre nás čo najlepšia. Film prešiel aj viacerými zmenami názvov. Ako sme menili samotnú dramaturgiu filmu, tak nám z toho vychádzali aj nové inšpirácie na názvy.“ *Fantasy* je podľa režiséra varovaním, že tvrdé drogy a závislosť na nich nevedie nikam inam, len do pekla, no film je podľa neho aj ukázkou toho, čo dokážu naši filmári. „Chcem divákov pozvať do kina aj preto, aby videli, že tu máme úžasné talenty, tvorcov, ktorí, keď sa spoja, tak dokážu vytvoriť filmy schopné konkurovať aj zahraničnej produkcii.“

Fantasy (r. Samuel Vičan, Anastasia Hoppanová, Slovensko 2023) **CELKOVÝ ROZPOČET FILMU** 497 480* eur (Podpora z Audiovizuálneho fondu 120 000* eur + 49 005* eur v programe 5.1 Podpora audiovizuálneho priemyslu na Slovensku) * údaje pochádzajú z registračného systému AVF a centrálného registra zmlúv **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY** DCP

— text: Zuzana Sotáková —
foto: MPhilms —

Dve podoby národnej hrdosti

Skúška dospelosti, ktorá sa zmení na skúšku národnej hrdosti. Maďarsko-slovenský film Vysvetlenie na všetko režiséra Gábor Reisz reflektuje polarizáciu a napätie v maďarskej spoločnosti, čo ocenili aj na prestížnom festivale v Benátkach, kde vlani získal hlavnú cenu sekcie Horizonty. Snímka vstupuje tento mesiac do slovenských kín a možno ju, vo víre aktuálneho diania, považovať za akýsi varovný prst aj pre Slovensko.

Budapešť sa kúpe v letných lúčoch, keď sa stredoškolač Ábel pripravuje na maturitu. Učenie mu nejde podľa predstáv, pretože má hlavu plnú svojej spolužiačky Janky. Tá je však platonicky zamilovaná do svojho ženatého učiteľa dejepisu, ktorý mal v minulosti nepríjemnú konfrontáciu s Ábelovým otcom. Tak ako rastie napätie medzi protagonistami, rastie aj napätie v spoločnosti, ktorá sa delí na tých s nami a tých proti nám. Z Ábelovej maturitnej skúšky z dejepisu sa stáva celonárodný škandál. Jablkom sváru je odznak v maďarskej trikolóre, ktorý sa nosieval pri príležitosti výročia vojny za nezávislosť v roku 1848, no neskôr sa stal symbolickým nástrojom nacionalistickej strany. Zástupný problém odhaľuje hĺbku priepasti, v akej sa naša susedná krajina ocitla. „Už dlhší čas ma ťaží atmosféra mojej rozdelenej krajiny, ktorá preniká do môjho každodenného života,“ prezradil v Benátkach Gábor Reisz, ktorého sa dotkla aj situácia ohľadom Univerzity divadelného a filmového umenia v Budapešti. Tá v roku 2021 stratila svoju autonómiu a bola reorganizovaná podľa pokynov štátu, čo vyvolalo vlny demonštrácií a protestov z radov mnohých profesorov, študentov i verejnosti. „Ako filmár a bývalý študent univerzity som sa pripojil k ich boju a jedného dňa, cestou domov z demonštrácie, mi napadlo, že musíme hovoriť o situácii, ktorá nás obklopuje, a že každá forma umenia vrátane filmu, by mala byť médiom, prostredníctvom ktorého sa to dá robiť. To ma priviedlo k hlavnej myšlienke filmu Vysvetlenie na všetko,“ uviedol. Scenár vyvíjal spolu s Évou Schulze, svojou bývalou profesorkou. „Dôležitým aspektom počas procesu písania bolo pochopiť a ilustrovať zámery a stratenosť oboch strán,“ ozrejmil režisér.

„Režiséra Gábor Reisz poznám veľmi dlho a s producentkou Juli Berkes spolupracujeme už dlhšie. V ich prípade viem, že s každým novým projektom prichádzajú s dôležitými témami a ich doterajšia práca je zárukou kvality. Konkrétne Vysvetlenie na všetko ma zaujalo svojou témou. Myslím, že v tomto filme veľmi empaticky a citlivo mapujú tému rozdelenej krajiny bez toho, aby niekoho súdili, ale aj bez toho, aby sa na rozdelenú krajinu iba alibisticky pozerali,“ povedal pre Film.sk slovenský koproducent snímky Mátyás Prikler zo spoločnosti MPhilms. „Prijatie filmu v Maďarsku sledujem z Bratislavy, ale najlepšia správa je, že film má v kinách cez 80-tisíc divákov. Určite to súvisí s cenou z Benátok a ďalšími oceneniami, s témou, ale aj s tým, že režisér má svoj okruh fanúšikov, lebo jeho prvé dva filmy boli divácky úspešné. Smutné na tom je, že napríklad Maďarský filmový inštitút i oficiálna vládna kultúrna politika sa tvária, že tento film neexistuje,“ dodáva Prikler. Tak ako mnohé kritické či vládnej strane nevyhovujúce filmy za ostatné roky, ani Vysvetlenie za všetko nezískalo v Maďarsku žiadnu podporu. Snímku ako koprodukcii podporil slovenský Audiovizuálny fond. Film vznikol s nízkym rozpočtom, no vďaka producentke Berkes, tímu mladých tvorcov, ktorí boli na začiatku kariéry, či priateľom a rodine sa ho podarilo za 20 dní natočiť a dokončiť. V snímke sa predstavia Gáspár Adonyi-Walsh (získal cenu pre najlepšieho herca na festivale v Les Arcs), István Znamenák, András Rusznák, Rebeka Hatházi, Eliza Sodró, Lilla Kizlinger či Krisztina Urbanovits. ◀

Vysvetlenie na všetko (r. Gábor Reisz, Maďarsko/Slovensko, 2023) **CELKOVÝ ROZPOČET FILMU** 132 500 eur (Podpora z Audiovizuálneho fondu: 45 000 eur) **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY** DCP, mp4

— text: Zuzana Sotáková —
foto: Artileria —

Vyschnutá krajina, vyprahnuté vzťahy

Scenár písal v čase pandémie, ktorá u neho prehĺbila premýšľanie o medziludských vzťahoch či pute medzi človekom a krajinou. Český režisér Bohdan Sláma zasadil svoj siedmy film, Sucho, do zvlnených poľnohospodárskych pláni južnej Moravy. Názov filmu odkazuje na viacvrstvovú symboliku, za ktorou divák nájde odkaz na klímu, rodinu, medzigeneračné pnutie, hodnotový konflikt i zodpovednosť za krajinu. Sucho si slovenskí diváci môžu pozrieť v kine už tento mesiac.

Päťdesiatnik Josef opustil život v meste a s rodinou sa presťahoval na vidiek. Založil si ekofarmu, snaží sa žiť alternatívne a vedie donkichotský boj proti miestnemu agropodniku. Jeho nekompromisný postoj zasahuje aj do života rodiny, najmä detí, ktorým zakazuje počítače, mobily i internet. V blízkosti ekofarmy stojí miestny agropodnik na čele s Viktorom, ktorý pokračuje v šlapajach svojho dominantného otca. Pôda je pre neho len nástrojom na dosiahnutie zisku, bez ohľadu na ekologické dopady a dlhodobú udržateľnosť. Na prázdniny k nemu prichádza jeho 18-ročný syn Míra, ktorý sa s otcovým prístupom nestotožňuje. Za otcovým chrbtom sa zblíži so Žofkou, dospievajúcou dcérou Josefa. Otcovia sa snažia ich vzťah sabotovať, rovnako ako sabotujú jeden druhého. Mladí sa preto rozhodnú z dediny ujsť.

Téma sucha sa dotýka krajiny, rovnako ako aj vzťahov medzi ľuďmi. Bohdan Sláma v nich vníma silné prepojenie. „Je to vec, nad ktorou premýšľam už dlho. V čase pandémie, keď som to písal, sme si uvedomili s takou nahou úprimnosťou to, že ako ľudské bytosti sme súčasťou biosféry a v momente, keď sami likvidujeme biosféru, alebo obmedzujeme naše prostredie, tak obmedzujeme sami seba, naše životné možnosti i schopnosť existovať. Myslím, že obdobie covidu priviedlo nielen mňa k hlbším otázkam vo vzťahu ku krajine. Je to dosť dôležitá téma, nielen dnes – vždy ňou bola,“ povedal režisér v rozhovore pre Český rozhlas. „Krajina sa stáva ďalšou postavou príbehu nielen tým, čo sa v nej deje. Ide tu o názorový rozpor dvoch susedských rodinných klanov, v ktorých dominujú otcovia. Snažíme sa pochopiť obe strany. Otázka prijatia zodpovednosti za krajinu je tu prepojená s témou zodpovednosti za medziludské vzťahy. Chcem, aby film kládol otázky s veľkou emocionálnou naliehavosťou a zároveň viedol k nádeji, ktorú vidím v existencii lásky a trvalej starostlivosti o ňu,“

rozvinul Sláma motívy filmu, ktorý zdôrazňuje aj medzigeneračné vzťahy a úlohu generácie Z, do ktorej vkladá nádej. „V Suchu sa pretnú tri generácie. Tá najstaršia reprezentuje bezohľadnosť, tá najmladšia dáva nádej na zvládnutie medziludských vzťahov navonok i vo vnútri rodiny, ale i v spojení s krajinou, v ktorej žijeme. Príbeh sváru dvoch rodinných klanov sa dotýka i citlivých momentov, ako prijatie choroby blízkeho človeka alebo lásky v napätých vzťahoch odlišne žijúcich susedských rodín.“ Pri písaní sa Sláma obával, aby sa jeho príbeh nestal akousi ekologickou propagandou. „Chcem čo najviac pochopiť obe strany konfliktu. Chcem skúmať pravdu a nevykladať svet podľa ideológie,“ uviedol pre Českú televíziu.

V snímke Sucho pracuje s prvkami humoru a smiešnosťou životných postojov, no je to i dráma ľudských citov. Vo filme sa predstavia Martin Pechlát, Marek Daniel, Bolek Polívka, Magdaléna Borová, Gabriela Míčová, Tomas Sean Pšenička, Dorota Šlajerová, Marie Ludvíková či Judit Pecháček (predtým Bárdos). Nakrúcalo sa prevažne v Krumvíři, Šardiciach a okolitej krajine prezývanej Moravské Toskánsko, no niektoré scény sa nakrútili napríklad aj v Berlíne. „Morfológia južnej Moravy je neskutočne krásna. Šlo nám o zachytenie kontrastu krásy krajiny a dopadov ničivej erózie pôdy, ktorá sa obrábaním mení na púšť,“ vysvetlil Sláma, podľa ktorého hovoriť o vzťahu k pôde mohlo ešte donedávna pôsobiť archaicky, ale dnes, vo svetle globálnej klimatickej krízy, je to veľmi naliehavé. V tejto česko-nemecko-slovenskej snímke má slovenská strana zastúpenie aj v kreatívnych profesiách – autorom hudby je Jakub Kudláč, na špeciálnych efektoch ako hlavný SFX supervízor pracoval Tibor Meliš s jeho tímom a spoločnosťou KOLEKTIVFX. ◀

Sucho (r. Bohdan Sláma, Česko/Nemecko/Slovensko, 2024) **CELKOVÝ ROZPOČET FILMU** 1 400 000 eur (Podpora z Audiovizuálneho fondu: 100 000 eur) **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY** DCP, mp4

Vyrovnávanie sa s potlačenými emóciami

Príbeh farmára, ktorý sa musí z vidieka presťahovať do mesta, kde nájde nové priateľstvo, rozpráva snímka *Samota*. Celovečerný debut režisérky Ninny Pálmadóttir vznikol v islandsko-slovensko-francúzskej koprodukcii a od marca je v slovenských kinách.

„Snažím sa navštevovať rôzne koprodukčné fóra, kde okrem toho, že prezentujeme naše pripravované projekty, hľadám aj projekty, na ktorých môžeme spolupracovať ako minoritní koproducenti a poskytnúť im okrem možného financovania zo Slovenska aj miestne kreatívne plnenie,“ vysvetľuje pre Film.sk slovenský koproducent filmu Jakub Viktorín zo spoločnosti nutprodukcija, ako sa dostal k spolupráci s islandskou režisérkou Ninnou Pálmadóttir. „Ninnu som prvýkrát stretol na koprodukčnom fóre Les Arcs, kde sme sa začali rozprávať o tom, ako by sa dal film urobiť v spoločnej koprodukcii. Samotná spolupráca mala, myslím, klasické parametre európskej koprodukcie, takže na práci ako takej nič ‚exotické‘ nebolo,“ odpovedá na otázku, či bola spolupráca v niečom špecifická – vzhľadom na to, že ide o koprodukcii s „exotickým“ Islandom.

Ninna Pálmadóttir na seba upozornila už krátkymi filmami. Jej snímka *Paperboy* (2019) získala ocenenie pre najlepší krátky film na islandských cenách Edda, z festivalu v Reykjavíku si odniesla cenu pre najlepší islandský krátky film a z Euroshorts v Poľsku zase Grand Prix pre najlepší krátky film. Scenár k jej celovečernému debutu napísal islandský režisér a scenárista Rúnar Rúnarsson, ktorý má na konte nomináciu na Oscara aj na Európsku filmovú cenu a získal ocenenia na festivaloch ako Locarno, San Sebastian, São Paulo, Varšava, Les Arcs či Montreal.

„Tému vyrovnávania sa s potlačenými emóciami považujem za veľmi dôležitú a verím, že dokážem príbeh vypovedať silným a divácky pútavým spôsobom. Keď som si prečítala Rúnarov scenár, uvedomila som si, ako veľmi sme si ako rozprávači podobní,“ napísala Pálmadóttir v režisérскеj explikácii. „Nie je celkom bežné, aby ženy-režisérky vo svojej tvorbe pracovali na filmoch, ktoré sa zaoberajú prevažne mužskými pocitmi. Pre mňa je ale táto téma srdcovou záležitosťou a verím, že ju dokážem uchopiť silným spôsobom. Z vlastnej rodiny dôverne poznám, aké to je, keď sa celé generácie nedokážu citovo otvoriť a vyrovnáť sa so svojimi traumami či vlastnými výčitkami. Cítim, že moje korene sú tak v meste, ako na vidieku,

a že rozumiem mentalite oboch svetov,“ dodala.

Samota rozpráva príbeh farmára Gunnara, ktorý je po tom, ako prežil celý život na vidieku, prinútený predať svoju farmu a presťahovať sa do mesta. Tu sa spriatelí s chlapcom Arim, ktorý roznáša noviny. „Príbehy, v ktorých sa mestské prostredie konfrontuje s vidieckym, majú v islandskej filmovej tvorbe výraznú tradíciu. Sú to príbehy o nevyvedených traumách, pretrhaných putách, toxickéj maskulinite či o vzťahu medzi človekom a prírodou. Dôvodom je zrejme skutočnosť, že generácia, ktorú dnes označujeme za ‚staršiu‘, sa v mladosti naučila, že zoči-voči problémom, smútku a citovému zmätku sa treba zatvrdiť,“ hovorí režisérka. „Myslím si, že ťažiskovým konfliktom príbehu je strach zo zraniteľnosti a potreba vyrovnáť sa so svojimi pocitmi. Na jednej strane je tu Gunnarova neschopnosť vyrovnáť sa so stratou svojho niekdajšieho samotárskeho života či otvoriť sa novým vzťahom, na strane druhej vidíme Ariho neschopnosť vyrovnáť sa so smútkom z rozchodu rodičov. Spôsob, ako svoje emócie spracovať, nájdu obaja protagonisti jeden vďaka druhému,“ vysvetľuje.

Zo slovenských tvorcov sa na filme podieľali kameraman Dušan Husár, umelecká maskérka Andrea Štrbová, alebo majster zvuku Adam Kuchta. „V postprodukcii sa zapojila ešte Lucia Kovalová, ktorá mala na starosti farebné korekcie,“ prezrádza Jakub Viktorín. „Keď som sa zoznámila so slovenským kameramanom Dušanom Husárom, okamžite sme si porozumeli a zhodli sme sa aj na vízii tohto filmu,“ uviedla režisérka v žiadosti pre Audiovizuálny fond.

Samota mala premiéru na filmovom festivale v Toronte, kde ju uviedli v sekcii Discovery. „Myslím si, že tým, že ide o celovečerný debut mladej režisérky, boli ohlasy celkom dobré. Po premiére na festivale v Toronte má film slušnú festivalovú šnúru – bol vybraný na festival v Tallíne, na Palm Springs International Film Festival alebo Göteborg Film Festival,“ dodáva Jakub Viktorín. Nakrúcalo sa na Islande v Reykjavíku a okolí v priebehu jesenných mesiacov septembra a októbra 2022. ◀

Samota (r. Ninna Pálmadóttir, Island/Slovensko/Francúzsko, 2023) **CELKOVÝ ROZPOČET FILMU** 1 414 364 eur – vyúčtovanie finálneho filmu sa ešte dokončuje (Podpora z Audiovizuálneho fondu: 112 500 eur) **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY** DCP, mp4

Zničujúca skúsenosť totálnej nadvlády nad inými

Začiatkom tisícročia Českom otriasol príbeh sériových vrahov – manželov Stodolovcov. Podobu filmu mu dal v hranom debute režisér Petr Hátle.

„Aj keď sa môže zdať, že film o dvoch českých sériových vrahoch je silno lokálny, sme presvedčení, že všeobecná téma nezaujmu o seniorov a manipulácie vo vzťahu bude rezonovať medzi divákmi kdekoľvek vo svete,“ napísal v producentskej explikácii slovenský koproducent Jakub Viktorín zo spoločnosti nutprodukcija.

„Oslovilo ma nastavenie príbehu, v rámci ktorého sa scenáristi zamerali na dve hlavné tematické línie – vzťah Stodolovcov a vzájomnú manipuláciu a neschopnosť vymaniť sa zo špirály vrážd a postupného padania akýchkoľvek zábran, a v druhej rovine šokujúci nezaujím a apatiu spoločnosti, a to vrátane inštitúcií, ktoré sa svojou nečinnosťou vlastne stali komplicitami týchto hrozných zločinov,“ hovorí pre Film.sk Jakub Viktorín. „To, že film vychádza zo skutočných udalostí, pre mňa nehralo zásadnú úlohu. Pre slovenského diváka, ktorý pravdepodobne reálne skutočného prípadu nepozná, to vôbec nemusí byť určujúce. Som práve veľmi rád, že film funguje aj pre niekoho, kto skutočný prípad vôbec nepozná,“ dodáva.

Manželia Jaroslav a Dana Stodolovci v rokoch 2001 a 2002 zavraždili osem dôchodcov a dôchodkyň. Z prvotného nápadu, že by si mohli prilepiť lúpežou u nejakého seniora, sa stala séria brutálnych vrážd. Stopy sa im aj vďaka pochybeniam kompetentných darilo zametať. Film, ktorý vychádza z ich kriminálneho prípadu, vznikol niekoľko rokov. „Z prvotnej fascinácie sériovými vrahmi, ktorí aj vďaka strnulosti a nezaujmu policajných inštitúcií v priebehu rokov 2001 – 2002 zavraždili svojich osem starých susedov, vznikol najskôr námet na dokumentárny film. Mal byť atmosférickým portrétom izolovanej dediny, v ktorej dožívajú v osamení opustení starí ľudia, o ktorých sa nikto nezaujíma, a sú tak vydaní napospas útokom. Sám si podobnú dedinu, v ktorej žili moji starí rodičia, naživo vybavujem – bol to pomalý a smutný svet vzdialený môjmu životu mladého aktívneho človeka,“ vysvetlil v režisérскеj explikácii Petr Hátle, ktorý scenár k filmu napísal spolu s Tomášom Hrubým, keď postupne dospel k záveru, že forma hraného filmu bude vhodnejšia. Usúdil tak po tom, ako nadviazal bližší kontakt s hlavným vyšetrovateľom prípadu manželov Sto-

dolovcov a po oboznámení sa so spisovými materiálmi prípadu. „Vznikol tak scenár o manželskom páre, ktorý spoločne ukrýva temné tajomstvo a postupne prepadá závislosti, ktorú nie je schopný prekonať – víziu ľahkých peňazí, a najmä skúsenosti totálnej nadvlády a moci nad druhým človekom. Mój film ale nie je len vzťahovým filmom o Stodolovcoch – ich osobný život zasadzuje do konkrétneho prostredia a spoločenských súvislostí, ktoré ich činy umožňujú,“ vysvetľuje režisér Hátle.

Petr Hátle mal doteraz skúsenosti najmä s dokumentárnou tvorbou, ktorú vyštudoval na FAMU. V roku 2014 debutoval celovečerným dokumentom *Veľká noc* o pražskom nočnom živote, za ktorý získal cenu za najlepší český dokument na MFDF Ji.hlava. Na konte má aj ďalšie dokumenty a napriek tomu, že *Manželia Stodolovci* sú hraným filmom, aj tu zvolil dokumentárny prístup. „Formálna stránka filmu vychádza z mojej dokumentárnej skúsenosti. Autenticita prostredia a hercov sú pre mňa zásadné,“ hovorí.

Jaroslava vo filme stvárňuje Jan Hájek, jeho ženu Danu hrá Lucie Žáčková. „Jaroslavove činy úzko súvisia so vzťahom k jeho manželke Dane – sú obrazom závislosti a vzájomnej manipulácie, z ktorých ani jeden nemôže vyjsť víťazne. Ich vražedné počínanie je od začiatku odsúdené na neúspech. Ich rozhodnutia a činy sú zlé a ešte horšie, vydávajú sa na slepú cestu, ktorá končí v temnote. Ale napriek tomu sa Jaroslav v priebehu filmu ocitá na križovatkách, keď má na výber – odísť od Dany a vrátiť sa do normálneho života, ale zlyháva,“ píše v explikácii Hátle a dodáva, že Dana, na rozdiel od Jaroslava, v priebehu filmu neprechádza vývojom. „Je to jednotná psychopatická osobnosť, ktorá sa skvele prispôbuje všetkým prostrediam a dokáže vždy presadzovať svoju vôľu.“

Film sa nakrúcal v Českej republike od konca roku 2021 do polovice roka 2022. Zo slovenských tvorcov na *Manželloch Stodolovcoch* spolupracovali strihač Jakub Podmanický, umelecká maskérka Michala Frimmerová-Sekáčová a v rámci postprodukcii zvuku sa na snímke podieľal aj Viktor Krivosudský. Film mal premiéru na festivale Tallinn Black Nights. ◀

Manželia Stodolovci (r. Petr Hátle, Česko/Slovensko, 2023)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU 832 039 eur (Podpora z Audiovizuálneho fondu: 50 625 eur) **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY** DCP, mp4

Animátori, s ktorými spolupracujem, sú majstrami v odbore, ťažko nájsť lepších.

Režisér, animátor a ilustrátor Dávid Štumpf zaujal už svojou študentskou tvorbou, známy je najmä jeho krátky film *Sh_t Happens*. Po skončení štúdia na FAMU začal pracovať tak v komerčnej sfére, ako aj pre spoločnosti ako Netflix či Marvel. Začiatkom roka získal (spolu s ostatnými kolegami) ocenenie Emmy za výnimočnú animáciu v seriáli *Ms. Marvel* od spoločnosti Disney.

Tento rozhovor robíme na diaľku, vy ste v New Yorku, na čom aktuálne pracujete?

— Momentálne spolupracujem so štúdiom Hor-net na animovanej reklamnej kampani, o ktorej zatiaľ nemôžem hovoriť. Ale je to naozaj zábava, máme super tím a pomerne voľnú ruku v dizajne a animácii. Už teraz sa teším, keď to bude hotové.

Vplýva na vás *genius loci* mesta, je inšpiráciou?

— Určite áno, New York je skvelé mesto, kde sa cítim prirodzene. Baví ma jeho energia a ruch. Určite viac, ako napríklad Los Angeles. Rád sa tam z času na čas vraciam. Väčšinou pracujem s ľuďmi a štúdiami na diaľku z Prahy, tak je super sa niekedy stretnúť naživo s kolegami z práce. Momentálne mám v New Yorku pomerne veľa kamarátov a známych, takže keď som v meste, snažím sa byť s nimi.

Než ste v rámci profesijnej cesty prišli až k zahraničným spoluprácam, vráťme sa na začiatok – čo vás priviedlo práve k animovanému filmu?

— Najprv som chcel byť hokejistom. Bratovi Danielovi sa to podarilo, mne to veľmi nešlo. Keď som sa po základnej škole rozhodoval, čo ďalej, rodičia ma podporili v mojom koníčku – kreslení. Tak som teda spojil kreslenie s mojim ďalším koníčkom – filmom. A odvtedy sa toho držím. Z bratislavskej VŠMU som prestúpil na pražskú FAMU, takže by sa dalo povedať, že som sa vyvíjal aj na Slovensku, ale aj v Česku. A práve štúdium v Prahe malo na mňa veľký vplyv. Do takej miery, že som tam ostal bývať doteraz.

Bola pre vás tradícia českého a slovenského animovaného filmu inšpiratívna? Alebo vás skôr inšpirujú iné školy a štýly?

— Určite bola, nemyslím si však, že viac ako tradícia iných krajín. Keď som študoval, filmová aj festivalová scéna boli už pomerne globalizované internetom. Takže som mohol čerpať z prístupov rôznych škôl zo sveta. A veľmi veľa som sa inšpiroval na festivaloch animovaného filmu.

Kto boli vaši pedagógovia na VŠMU a potom na FAMU? A čo – okrem remesla – vás naučili?

— Obidve katedry sú pomerne malé, takže v podstate som bol v styku so všetkými vtedajšími pedagógmi. Myslím si ale, že viac ma formovali spolužiaci a komunita okolo katedry, kde sa stretli pomerne silné generácie animátorov a režisérov. Z týchto kamarátstiev čerpám veľa dodnes. Spolu sme sa snažili prísť na to, ako veci fungujú, a navzájom sme si odovzdávali skúsenosti a vedomosti. Myslím si, že aj vďaka tomuto je veľa ľudí z môjho okolia úspešných.

Už vaša študentská tvorba mala úspech v zahraničí. Bola škola obdobím experimentovania, hľadania? Pretože niekto nájde svoj štýl, rukopis skoro, niekto k nemu dospeje až neskôr...

— Bola. Svoj rukopis stále hľadám, alebo skôr formujem. Najviac som sa však vyvinul práve na školách. Ďalej je tu fakt, že ma baví obmieňať štýly a postupy. Takže som pomerne verzatilný animátor a viem sa prispôbiť viacerým projektom. Preto ma aj baví robiť na krátkych komerčných videách. Produkcia je kratšia a projekty sa častejšie striedajú. Tým je to pre mňa zábavnejšie. V každom prípade je škola bezpečným miestom, kde má človek veľký priestor na skúšanie nových vecí a hľadanie prístupov, ktoré ho bavia.

Je tu aj rozdiel medzi festivalovým a komerčným „svetom“? Ak áno, v čom?

— Rozdiely určite sú, ale tieto svety sa navzájom nevyklučujú. Komerčný trh sa za posledné roky zmenil. Agentúry a klienti si uvedomili, že umenie môžu využiť vo svoj prospech. Začali spolupracovať s autorskými umelcami, ktorým sa zrazu otvoril nový svet. Finančný aj tvorivý. Do veľkej miery to ovplyvnilo, ako dnes vyzerajú kampane pre veľké firmy, napríklad YouTube. Dalo by sa povedať, že 2D komerčná animácia a motion design dnes zažívajú rozmach. Na druhej strane, oproti festivalovej animácii tu určité obmedzenia sú. Kampane väčšinou musia byť zrozumiteľné pre široké publikum, čo do veľkej miery obmedzuje filmové a animačné postupy a techniky. →

No a v neposlednom rade, v komerčnom svete má posledné slovo klient, takže ak natrafíte na neskúseného alebo namysleného klienta, tak to môže celkom slušne pokaziť výsledok. Autorský film si môžete urobiť viac-menej podľa seba, alebo je to minimálne jednoduchšie dosiahnuteľné.

Ak by sme zostali v komerčnom priestore – napríklad reklamy – aké sú vaše skúsenosti? Je tu častejšie požiadavka inovátorských postupov, experimentovania, alebo je to častejšie o konvencii, istote? Progresivita? Konzervativizmus?

Reklamné kampane ma bavia, lebo sú to kratšie projekty, takže ma nezačnú tak skoro nudiť. Mám rád zmenu. Čo sa týka inovatívosti, tak to neviem úplne zovšeobecniť. Stále platí, že najviac záleží od klienta, respektíve od štúdia. Klienti si vyberajú agentúry alebo štúdiá na základe ich portfólií. Čo znamená, že ak je štúdio inovatívne, je veľká pravdepodobnosť, že klient, ktorý chce takú vec, s ním bude spolupracovať. Potom sú tu ale klasici, klienti a štúdiá, ktoré robia tuctovejšie kampane a videá. Osobne oveľa radšej spolupracujem so štúdiami a režisérmi, ktorí majú svoj osobitý štýl. Je ale pravda, že takéto projekty sú náročnejšie na výrobu. Technicky aj mentálne. Vzniká tam väčší tlak. Z času na čas dobre padne pracovať aj na niečom jednoduchšom a menej zaujímavom. Človek si vie oddýchnuť.

Ideálnou prácou je asi tá, keď máte naozaj voľnú ruku. Vyberáte si spolupráce aj podľa toho?

Určite je to pre mňa dôležitý faktor. Je to trochu komplikovanejšie, lebo väčšinou pracujeme v tíme. Mám radšej projekty, ktoré majú malý tím, ale aj napriek tomu si musím s ostatnými ľuďmi sadnúť. Hlavne čo sa týka názorov a kreatívnych rozhodnutí. Ak má každý v tíme voľnú ruku, a nerozumejú si, väčšinou je to chaos a projekt nedopadne dobre. V podstate sú dve hlavné možnosti, ako sa tomuto chaosu vyhnúť. Buď človek pracuje bez tímu, ale takto sa dajú zvládnuť iba menšie projekty a trvajú dlhšie. Alebo sa na zosúladenie používa takzvaný lead animator. Spolu s režisérom vyberá ľudí, ktorí sa hodia do tímu. Lead animator potom dáva pozor na to, aby bola práca rozdielných animátorov konzistentná. Táto pozícia je niečo, čo ma baví, a chcem sa jej v budúcnosti venovať viac. Nevýhoda je, že lead animator má potom menej času na samotné animovanie, a viac sa venuje manažovaniu a dávaniu spätnej väzby.

Čo je pre vás kľúčové, aby ste do projektu vstúpili?

Dobrý tím a dobrý projekt. Ideálne, keď má projekt oboje. Potom je tu, samozrejme, faktor peňazí. Americké štúdiá majú vo všeobecnosti väčšie rozpočty ako štúdiá z iných krajín, vrátane napríklad Veľkej Británie. Pokiaľ sa bavíme o autorskej animácii, tak tam, samozrejme, rozpočet nehrá pre mňa až takú veľkú rolu. Ale keď robím na kampani, napríklad pre YouTube, tak sa určite nechcem cítiť zneužitý obrovskou korporáciou, ktorej mojou prácou zarábam peniaze. (smiech)

Ak hovoríme o tejto časti vašej tvorby, máte aj obľúbené štúdio, s ktorým rád spolupracujete?

Ak áno, prečo?

Najviac si cením spolupráce s legendárnym štúdiom BUCK, ktoré bolo mojim absolútnym snom, keď som sa učil animovať. Zároveň je to štúdio, ktoré zadefinovalo podobu komerčnej animácie tak, ako ju poznáme teraz, a neustále posúva hranice. Podľa mňa do veľkej miery zmazali hranicu medzi nezávislou a komerčnou animáciou, keďže ako prví začali používať nezávislých umelcov na budovanie kampaní pre veľké značky. To pred 20 rokmi neexistovalo. S BUCKom sme spolupracovali na kampaniach pre veľké firmy ako Google, Nike, Meta, Apple a podobne.

Ďalej sú tu jednotlivci – umelci, dizajnéri, animátori a režiséri, s ktorými sa mi dobre spolupracuje, a som rád, že ich mám možnosť poznať a pracovať s nimi.

Je nutné sledovať trendy? A ako ich – pokiaľ je to nutné – akceptovať a byť pri tom odlišiteľný od iných tvorcov?

Tento priemysel je jednoznačne založený na trendoch, či sa to niekomu páči, alebo nie. Mimochodom, aj nezávislá filmová animácia je založená na trendoch. Niektorí však tieto trendy musíme posúvať a vytvárať. Vo všeobecnosti sú to buď komerčné štúdiá, ktoré majú identitu založenú na inovatívosti (napríklad už spomínaný BUCK) a na tomto s radosťou spolupracujú s nezávislými animátormi, freelancermi alebo filmármi. No a na druhej strane, veľa trendov príde do komerčnej sféry skrz nezávislú animáciu, čo je skvelé. Veľké značky rady spolupracujú na kampaniach s nezávislými režisérmi v snahe vyniknúť v konkurencii.

Sh_t Happens —

Ms. Marvel —

Hovorme o vašich spoluprákach na seriáloch pre Netflix. Do akej miery to bola kreatívne atraktívna práca?

— S Netflixom som robil viackrát, naposledy som režíroval 2 krátke animované hudobné videá pre detský seriál *Storybots*. Aj tento seriál získal Emmy. Má skvelého showrunnera, ktorý podporuje nezávislých umelcov. V každom dieli sú 3 hudobné vsuvky, ktoré režíruje vždy iný umelec vo svojom vlastnom štýle. Bola to skvelá a slobodná spolupráca, bodaj by bolo viac takých! Predošlá spolupráca bola na animovanom seriáli *Guide to Sleep*, kde každý diel režíroval vo svojom štýle iný autorský režisér. Ja som spolupracoval na epizóde s poľským režisérskym duom Kijek – Adamski. Bola to skvelá spolupráca a projekt vyzerá parádne.

Keď hovoríme o Netflixu či Disney, asi už hovoríme aj o väčších tímoch a o väčšom množstve vecí, ktoré podliehajú konkrétnym požiadavkám. Aký bol rozdiel medzi spolupracou s Netflixom a Marvelom?

— Rozdiely vyplývajú z mojej roly pre každý projekt. Na projekte pre Marvel pracovalo veľa tímov a štúdií. Bol to hraný seriál kombinovaný s animovanými pasážami. A ako taký mal pomerne veľkú vertikálnu štruktúru, na vrchole ktorej boli režiséri a samotný Marvel ako producent. Na projekty pre Netflix som mal šťastie, väčšinou

„Tento priemysel je jednoznačne založený na trendoch, či sa to niekomu páči, alebo nie. Aj nezávislá filmová animácia je založená na trendoch. Nieкто však tieto trendy musí posúvať a vytvárať.“

išlo o malý tím, alebo dokonca som na niektorých veciach pracoval sám pod showrunnerom dôverujúcim umelcom, s ktorými spolupracuje.

Marvel je veľkým svetom, môžeme ho nazvať továrňou – bolo ťažké zvyknúť si na jeho fungovanie, kde sa na jednej strane vyžaduje kreativnosť, ale potom je tu druhá strana – pravidlá, byrokracia...

— Z mojej strany ani veľmi nie. Mój pracovný deň sa veľmi nelíši v závislosti na štúdiách, s ktorými spolupracujem. Je pravda, že byrokracie a zabezpečení bolo viac pre Marvel, ale okrem toho som hlavne komunikoval s mojím tímom, ktorý sa skladal zhruba z 10 ľudí. To, že som mohol robiť na tomto „top secret“ projekte dialkovo z domu, bolo iba vďaka tomu, že bol covid. Inak by som sa musel presťahovať na dobu trvania projektu do Londýna. Je to hlavne kvôli bezpečnosti a úniku dát.

Hovoríme o väčších tvorivých tímoch, veľkých produkciách. Keď som sa rozprávala napríklad s Jurajom Krasnohorským, tak hovoril, že svet animátorov je v niečom odlišný od sveta hranej, dokumentárnej tvorby, že je oveľa pokojnejší, že ľudia sú viac v pohode. Tiež to tak vnímate?

— Toto, bohužiaľ, neviem posúdiť, keďže nemám veľa skúseností s hranou produkciou. Ale súhlasím s tým, že animátori sú vo všeobecnosti milí ľudia (smiech). Animátori, s ktorými spolupracujem, sú majstrami vo svojom odbore, ťažko nájsť lepších. Napriek tomu sú to väčšinou skromní ľudia.

Je to aj tým, že v animovanom filme je to o veľkej trpezlivosti a veľa vecí skončí nepoužitých, a pritom si vyžadovali veľa práce?

— Možno. Dobré však je, keď sa veci využijú.

Stíhate sa popri zaujímavých a kreatívne podnetných zákazkách venovať aj vlastnej tvorbe?

— V poslednom čase pomenej, chcel by som však v budúcnosti robiť viac menších osobných projektov. Dost to závisí od toho, ako veľa mám voľného času a, samozrejme, aj energie. Pri mojom poslednom krátkom filme som na konci produkcie vyhorel a trvalo dosť dlho, kým som sa z toho dostal. Pripraviť krátky film trvá dlho a pre mňa osobne je to o dosť stresujúcejšie ako animovať pre niekoho iného. To je dôvod, prečo sa posledných pár rokov venujem komerčnej tvorbe. Som si ale istý, že skôr alebo neskôr príde čas na ďalší krátky film alebo hudobné video.

Neuvažujete o celovečernom animovanom filme?

— Nie. Formát krátkeho filmu je mi bližší.

Aké témy vás zaujímajú ako tvorcu? Akú tému by ste rád otvorili vo svojom filme?

— V každom období riešim iné témy, z ktorých potom čerpám. Takže si nie som istý, o čom bude ďalší film. Zatiaľ mám v hlave techniku, vizuálny štýl a režijný prístup. Na túto otázku vám odpoviem, keď sa raz do toho pustím.

Máte za sebou úspešný rok, čo vás čaká v tomto roku?

— Nevieť, dúfam že niečo zábavné a zaujímavé. Freelancerom sa ťažko plánuje dopredu. Minulý rok som stretol veľa zaujímavých ľudí, tak dúfam, že tento rok to bude podobne. Chcel by som viac viesť projekty. Chcel by som pracovať trochu menej. Chcel by som sa viac venovať osobným projektom. S priateľkou sa chystáme na prerábku bytu, na čo sa veľmi neteším. Ak to bude hotové, budem to pokladať za veľký úspech. Pôjdeme do Mexika. A tento rok mám v pláne vrátiť sa ešte do New Yorku. ◀

Dávid Štumpf a Michaela Mihályi spolu nakrútili film *Sh_t Happens* —

— text: Jana Dudková /
filmová teoretička —
foto: CinemArt SK —

Dobrý, zlý a tak trochu televízny

Rudolfa Biermanna sme dlho poznali najmä ako jedného z najdôležitejších producentov 90. rokov. Produkoval väčšinu filmov Martina Šulíka, ale aj viaceré debuty jeho i nastupujúcej generácie tvorcov (Vášnivý bozk, Modré z neba, Quartétto) a len výnimočne niečo populárne ako Fontána pre Zuzanu 2. Podpísal sa tak pod trvalé hodnoty dekády, ku ktorej sa vracia vo svojom režijnom debute.

Na rozdiel od filmov, ktoré v 90. rokoch produkoval, sa v ňom však k dobe nevyjadruje prostredníctvom artových utópií a podobenstiev, ale prostredníctvom žánrového filmu priamo zameraného na fenomén, ktorý vyššie zmienené filmy skôr obchádzali alebo pomenovávali len nepriamo: fenomén kriminalizácie štátnych štruktúr, prepojenia vládnucej moci i polície s mafiou.

Po diváckom úspechu, ale tiež rozpačitej kritikej odozve filmu *Sviňa*, ktorý nakrútil spolu s Marianou Čengel Solčanskou, sa tentoraz už ako samostatne debutujúci režisér vracia k predlohe Arpáda Soltésza. *Vojna policajtov* by mohla byť prequelom *Svine*, ktorá podobný fenomén štátnej moci prerastenej mafiou prepojila s konšpiráciami o tretej vláde Róberta Fica. Našťastie však *Vojna policajtov* takýmto prequelom nie je, nezachádza do insinuuí zvrátenosti konkrétnej politickej aktivity a aj žánrovo je jednotnejšia, rozprávačsky konvenčnejšia, ale aj ucelenejšia. Omnoho viac sa blíži k fikcii, i keď inšpirovanej tým, čo si dnes o 90. rokoch rozprávame, myslíme a čo nám ponúkajú médiá. Jedna z mála, ak nie aj jediná skutočne explicitná narážka na reálnu historickú postavu sa tak objaví celkom nevinne, pri lúštení krížovky, keď jedna z postáv chce vyplniť namiesto slova „premiér“ jeho aktuálne priezvisko – „Mečiar“. Postavy príbehu sú však fiktívne, niet tu násilných pokusov prepojiť fiktívne osoby s tými historickými – skôr len s inštitúciami ako Slovenská informačná služba a štátna polícia. Inak sa film pohybuje v overených žánrových vodách, i keď overených skôr televíziou ako filmovým plátnom.

Tomu zodpovedá aj jeho estetika (napr. spomalené zábery pri policajnej akcii, vyhýbanie sa priveľkej spektakulárnosti i okázalosti, či už v erotických alebo násilných scénach) a čiastočne aj typológia postáv (dobrý či zlý policajt so špecifickým koníčkom, ktorým je v tomto prípade počúvanie platní s opernými skladbami najmä pri plávaní, jeho milienka s temným, ale zas nie príliš temným tajomstvom a skorumpovaní nadriadení sú sformovaní skôr repertoárom televíznych seriálov než invenčnými filmami žánru). Vyhýbanie sa okázalosti a prílišnej explicitnosti, či už v narážkach na reálne osoby, alebo v zobrazovaní násilia, je však len plusom, najmä po skúsenosti s predchádzajúcim filmom *Sviňa*. Týka sa to nie-

len vyhýbania sa príliš drasticky nakrúteným scénam, ale aj celkového spôsobu inscenovania doby (výnimkou je postava Inžiniera – jeho sadistické praktiky aj drastické mučenie sú však naznačené skratkovito a nepôsobia realisticky, skôr ako vytrhnuté z iného filmu). Neuvidíme ani žiadne priveľmi farebné obleky a šuštíakové súpravy, dobová móda je v najviditeľnejšej podobe sprostredkovaná hudbou – a taktiež kultúrou pitia a večerného trávenia času v pochybných zafajčených podnikoch. Niektoré scény sú v tomto zmysle skoro exotistické, film až priveľmi zdôrazňuje hity pre pamätníkov. A najmä – diskotékové scény pôsobia viac ako retro párty súčasnej mládeže než ako autentické zábery doby s jej divokosťou a vlastným tanečným štýlom.

Tak, ako je tlmená farebnosť interiérovej aj kostýmovej módy, tlmené je aj herectvo – niekedy však až príliš. Viaceré postavy vrátane niektorých kriminálnikov a hlavnej ženskej postavy pôsobia trochu strojene, akoby len odriekali naučené a scenárom predpísané frázy. Reklamný trik s angažovaním populárneho rapera Rytmusa do roly mafiánskeho bossa situáciu nezachraňuje – i keď sa úlohy zhostil pomerne dôveryhodne a je obsadený typovo vhodne, dostal príliš malý priestor a vo svojej odlišnosti od „kolegov“ pôsobí skôr ako maskot vytrčajúci z davu. Krutosť dobových praktík je zdôraznená skôr v náznakoch a bez množstva explicitnej krvi (o to strašidelnejšie potom pôsobí „video-nahrávka“ mučenia Inžiniera v závere filmu).

Film prakticky stojí najmä na postave drsného, ale spravodlivého, už trochu unaveného, avšak stále rebelského policajta stvárneného Alexandrom Bárdom. Epizódne a sprievodné postavy ho len dopĺňajú, rovnako silná a herecky zvládnutá postava sa objaví až v závere ako jeho fatálny súper v podaní Mariána Mitaša – toho však vidíme na plátne len krátko. Napätie vyplýva tiež najmä zo strachu o hlavnú postavu. Dokonca aj Bártova milienka je silná skôr pri neverbálnych prejavoch, jej repliky naopak pôsobia neautenticky. Napokon aj názov vyznieva zavádzajúco: tá skutočná vojna policajtov totiž nie je predmetom filmu, začína sa až jeho záverom. Po odhalení veľkého podvodu mocných, ktorým sa nepohodlný pešiak práve vymkol z rúk. ◀

Vojna policajtov (Slovensko/Česko, 2024) RÉŽIA Rudolf Biermann SCENÁR R. Biermann, Arpád Soltész KAMERA Martin Štrba
DRAMATURGIA Peter Nagy HUDBA Vladimír Martinka STRIH Ondrej Azor HRAJÚ Alexander Bárta, Juraj Loj, Róbert Jakab,
Patrik Vrbovský, Jakub Štáfek, Marián Mitaš, Jakub Rybárik, Ady Hajdu, Petra Dubayová, Bronislava Kováčiková

MINUTÁŽ 150 min. HODNOTENIE ●●½ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 1. 2. 2024

Za poznáním

Film *Chudiatko* otvára mnoho tém, a ako píše Gabrielle de la Puente pre *White Pube*, dalo by sa od neho odvinúť tisíc esejí – o súhlase, (ženskej) sexualite, o smrteľnosti, otcoch, sexuálnom oslobodení, o medicínskom pokroku a jeho etike, o nemožnosti absolútneho poznania.

Doktor-experimentátor Godwin Baxter sa dostane k telu mladej tehotnej ženy, ktorá skočila do rieky. Rozhodne sa ju „oživiť“ transplantáciou mozgu jej dieťaťa. Hlavná hrdinka Bella Baxter tak má telo ženy, no v čase, keď ju publikum spoznáva, kognitívne funkcie batolaťa – pozná len obmedzené množstvo slov, jedlo, ktoré jej nechutí, vyplúva a rada sa hrá mrzačením mŕtvol v pitevni doktora Baxtera. Aj on sám je však traumatizovaný – psychicky aj fyzicky – svojím otcom-lekárom, ktorý robil pokusy na jeho tele.

Yorgos Lanthimos opäť spolupracoval s kameramanom Robbiem Ryanom, ako pri *Favoritke*. V oboch použili (extrémne) širokouhlé objektívy a zoomy, ktoré skresľujú priestor a dávajú mu surrealistický, mystifikačný charakter. Výtvarnosť obrazov je takmer manieristická – od zrnitej čiernobielej v gotickom úvode v honosnej vile doktora Godwina Baxtera, cez presaturovaný, gýčovito farebný Lisabon, kam Bella odchádza za dobrodružstvom s milencom (alebo skôr predátorom), až po chladný grading Paríža, kde okúša nezávislosť. Lanthimos fascinuje taktiľnosť; už v úvodných tituloch ponúka obrazy vyšívané na vypolstrovaný satén, podobné jazvám po chirurgických zákrokoch (aj na tvári) doktora Baxtera. Sugestívne pracuje s výjavmi, ktorých psychosomatická odpoveď je zhnusenie, šteklenie na krku, zimomriavky. Znepokojenie a napätie zosilňuje autorská hudba Jerskina Fendrixa, občas pripomínajúca tinitus. Detaily rezu skalpelom, „porciovanie“ mozgu, vyplúvanie jedla, Bellino pomočenie sa na drevené parkety, nemotorné olizovanie uší odkazujú na Lanthimosovu skoršiu tvorbu, pevnejšie spätú s takzvanou gréckou „divnou“ vlnou.

Lanthimos a jeho gréckych generačných súputníkov a súputníčky nepochybne zaujíma prebúdzajúca sa (ženská) sexualita a jej deviácie v kombinácii s prostredím kontroly a obmedzení. V *Chudiatku*, ako aj v predchádzajúcej *Favoritke*, je prítomný dobový aspekt – opulentná honosnosť interiérov dotvára charakter filmu, v štúdiu nakrúcané scény z Lisabonu miestami evokujú gýčovosť fariieb obrazov generovaných AI. Výstrednosť a zmrzačené či zmutované telá ľudí a zvierat však *Chudiatko* prikláňajú k Alici z krajiny zázrakov: Bella je zo svojej pod-

staty malého dieťaťa držaného v izolácii naivná – nepozná spoločenské konvencie a nerozumie vydeseným reakciám domácnosti, keď začne masturbovať vo svojej izbe alebo keď pri stole v jedálni uspokojí i s jablkom a chce sa o svoj objav bezprostredne podeliť a pomôcť „k radosťi“ aj mrzutej slúžke/opatrovateľke. Všetci muži v jej živote ju chcú s úplnou samozrejmosťou ovládať, privlastniť si ju a diktovať jej, čo môže robiť a kam ísť. Najprv Godwin Baxter – stvoriteľ, ktorého Bella oslovuje God, „Boh“, neskôr právnik Wedderburn a nakoniec manžel ženy, ktorá spáchala samovraždu a v ktorej tele Bella žije.

Keď Bella vylezie na strechu domu, odkiaľ má výhľad na celé mesto, hneď zatúži po poznaní vonkajšieho sveta. Baxter v snahe pokračovať v experimente ponúkne Maxovi zásnubnú zmluvu, ktorej predmetom je Bella a podmienkou zotrvanie páru v jeho sídle. Bellou je však očarený aj donchuan Duncan Wedderburn a navrhne jej „dobrodružstvo“. Film neposkytuje informáciu o tom, koľko má Bella v tejto fáze rokov, no nepopierateľne je ešte dieťaťom, a preto je Wedderburnovo „groomovanie“, respektíve všeobecnejšia absencia ohľadu na to, že Bella nie je napriek svojmu telu dospelá osoba, asi najznepokojivejším aspektom *Chudiatka*.

Film však tenduje k subverzívnej feministickému satire – odmietnutím konceptu obeť (ako naznačuje ironicky názov) aj tým, že Bella chce – a uspeje vo svojej snahe – objavovať svet, hedonisticky si užívať, zjesť toľko *pastéis de nata*, koľko jej hrdlo ráči, čítať filozofiu, „tancovať, akoby sa nikto nepozeral“ a pýtať sa – neoblomne a nekorektne. A tiež súcítiť či bojovať za autonómne práva sexuálnych pracovníčok.

Nespútanosť hlavnej protagonistky a jej túžba po poznaní a zlepšení sveta však končí pomerne konvenčne, najmä v porovnaní s Lanthimosovými skoršími filmami. To je ale vzhľadom na konvenčnejšiu štruktúru filmu očakávané. *Chudiatko* sa totiž pohybuje v limitoch štýlu, spájaného s kinematografiou konkrétneho socio-politicko-geografického priestoru, a smerujúceho k mainstreamu. ◀

Chudiatko (Poor things, USA, 2023) RÉŽIA Yorgos Lanthimos SCENÁR Tony McNamara , Alasdair Gray KAMERA Robbie Ryan

HUDBA Jerskin Fendrix HRAJÚ Emma Stone, Mark Ruffalo, Ramy Youssef, Willem Dafoe

MINUTÁŽ 141 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 8. 2. 2024

(Podržat a strácat) znaky, vlákna, priamky

Roztrúsený po tokijskej štvrti Šibuja stojí drobný, no významný systém stavieb rozvrhnutých a nadizajnovaných špičkami vo svojich odboroch – verejné toalety. Hlavná postava Dokonalých dní, Hirayama, pracuje ako ich údržbár. Ručí za funkčnosť a čistotu. Filmový štáb by mohol ručiť podobne. Napríklad za celkom vrúcnu koncentráciu a vetvenie obrazov.

Príbeh je neustále preplachovaný, tavený snom o akomsi príbehu. Ale predsa je (!): je citlivo, polnocou nulovaný aj obnovovaný. Krivolako, no suverénne „otvorený“, resp. podržaný v tomto otváraní sa. Dokonalé dni, priehľadná ľudská oscilácia. Dni vedené neznámym a nevysoveným. Jemné rozrúšanie ich tvarov. Nanajvýš presúvanie, voľné spriadanie.

Hirayama po zobudení otvára okno, chvíľu v polodrepe drží a číta Williama Faulknera alebo Patriciu Highsmith či Aya Kōdu. Rosí kvietky, nábytok v izbe je iba minimálny, takmer vypudený. Pripraví sa a cestuje záhadnou urbánou ríšou, aby mohol odzovno začať ošetrovať. Námaha pri čistení týchto kabinetov váži toľko, čo nečakaná, no súrna potreba uzdraviť sa z neopätovateľného gesta. A potom zase: Fumihiko Maki, Šigeru Ban, Tadao Ando (...). Svetly bez melancholických nánosov. Po práci Hirayama ešte možno stíha zopár interakcií; jedine, že by sa im vyhol, alebo že by sa ony vyhli jemu, alebo že by sa zázrakom vyhol aj tomuto vyhýbaniu sa. Bicykluje, túla sa uličkami. Rovnaké práva má analógový fotoaparát, telekomunikačná veža i toaletný papier. Stále v malých svetoch: The Animals, Patti Smith, Van Morrison a ďalší. Deň končí čítaním pri lampe. Listy sa letmo pokúšajú čosi prečítať. Ktosi zametá.

Otrasy z „otvorenia“ sa a existencie Hirayamovho sveta, Hirayamovo vlastné otváranie aj otvorenie sa filmového sveta vôbec – ale i prax odvíjania a pretáčania, sťahovania či navíjania, a prečo nie aj zrkadlenia, škrtnia či zatvárania – sa rozkladajú podľa daných, nepodajných poriadkov, vzorov, signálov a mantier.

Črtajú sa okrem iných nasledovné možnosti: a) keďže každé „otvorenie“ je vždy jedinečné a jestvuje ako neopakovateľný osvit, vstup a výstup, ide tu predovšetkým o pohyb očistujúci aj prijímajúci, terapeutický aj biografický, politický až po výsostne hirayamovskú a wendersovskú prítomnosť a nahotu. Film sa odvracia od minulých vplyvov, je príbehom o hľadaní alternatívnej definície či spôsobu. (Je aj nachádzaním?) Prezentuje lásku k obrazom, hru aj stratu hry: *Dokonalé dni*,

film-satori uskutočnený vo svojej prázdnote; b) tu treba začať fragmentom, kde Bordwell a Thompson píšú: „[Jasudžiro] Ozu rozprávanie nevyplúšťa, ale otvára ho.“ Ozuove filmy zosúladujú rozprávanie so štýlom, špecificky sa tak po-otvárajú do priestorových a časových štruktúr. Zaklínajú, resp. odklínajú ich. Wim Wenders si drží svoj triezvy dištanc, v *Dokonalých dňoch* však „ozuovské“ otváranie aj tak zostáva rezonovať ako parakoncept, vibrácia, zátišie. Výsledkom je osobitá snaha snať viečka z už otvorených očí. Sústrediť povrchy, obrazy, hluky a tváre. Hiroyamov (ne)príbeh hibernuje až kdesi za živým dialógom dvoch majstrov; c) stále najmä Ozu, ale inak. Ide o reflexiu audiovizuálneho stroja v jeho praskaní a miznutí. *Dokonalé dni*: kompozičný a rozprávačský dojazd *Príbehu z Tokia*, ale hneď i privieraný, deformovaný a mazaný súčasným filmom a svetom; d) (fotografický) zápis vecí a obzorov hlavne ako fatálna dezorientácia, vychyľovanie sa zo stredovej osi a neodmysliteľná rozorvanosť. Tiene rozrážajú svetlo: tiene na fotografiách, tiene anonymov aj tieň, keď hrá Lou Reed. Myslí Hirayama na Noriko a jej tiene? Tma je vlastne neohraničený tieň, ale v tieni koho alebo čoho sa teda odohrávajú dokonalé noci? Nepokoj, rana: opakované „otváranie“ ako postupná, latentná (michauxovská) luciferácia meditácie. (...)

Po bolesti však zvykne prísť krásna, žiara, možno zázrak. Treba počkať. *Dokonalé dni* presvedčivo svedčia. Afirmujú nevyhnutnosť povlakov aj vieru v poctivé čistenie. Knihy, toalety, obzory, sny. V spánku je možné na chvíľu prestať. Umením je byť nablízku, striehnuť, nemarkiť, plynúť: Hirayama večer skromne skladá ruky, kniha ale stále zostáva otvorená po jeho boku. (Ne)konečná. ◀

Dokonalé dni (Perfect days, Japonsko/Nemecko, 2023) SCENÁR A RÉŽIA Wim Wenders KAMERA Franz Lustig STRIH Toni Froschhammer HUDBA Craig Armstrong HRAJÚ Kódži Jakušo, Min Tanaka, Tokio Emoto, Tomokazu Miura, Jumi Asó, Aoi Jamada, Sajuri Išikawa MINUTÁŽ 123 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 29. 2. 2024

Žena na roztrhanie

Ľudia sa so životom neraz vôbec nemaznajú, nechce sa nám prekračovať vlastné zabehané rubikony. Nezabúdame na staré previnenia, naopak, kopíme na ne nové. Kladieme si navzájom pod nohy polená, život sa potom len vyplašene krčí v kúte, možno sa niekedy škodoradostne smeje, ak je toho všetkého priveľa. Aj o takomto dačom je film Prišla v noci režisárskej dvojice Jan Vejnar a Tomáš Pavlíček, ktorý významne bodoval na nedávnom udeľovaní Cien českej filmovej kritiky a je mixom čiernej komédie s drámou so stopami hororu.

V podstate sa film pohybuje v rámci subžánru *home invasions*, teda príbehov pracujúcich so strachom z vniknutia neželaných návštevníkov medzi štyri steny súkromného domáceho priestoru. (Jednou z prvých takých snímkov bola dvanásťminútová Griffithova *The Lonely Villa* z roku 1909, jednou z najznámejších Hanekeho americká verzia *Funny Games* z roku 2007.)

Byť doma v dobrom prípade znamená cítiť sa v bezpečí, môcť sa uvoľniť, oddeliť sa zamknutými dverami od trmy-vrmy verejného exteriéru, doma to máme usporiadané podľa vlastného gusta. Doma sa odohráva naša najskrytejšia intimita, tam sa skrývame pred svetom, dobrovoľne hocikoho dnu nevpustíme.

Práve tak to majú zariadené aj Anet s Jirkom, stredostavovský manželský pár, tridsiatnici, ona pracuje ako ergoterapeutka v nemocnici, on prekladá z lotyštiny anekdoty z totalitných čias. Obývajú pekný byt, Jirka ho zdedil po otcovi, potomkov nemajú, ale občas ich aj, zatiaľ nenarodených, spomenú. Napríklad keď prídu na návštevu detní kamaráti. Anet s Jirkom si žijú pokojne, trochu stereotypne... až kým raz v noci necengne zvonček a vo dverách sa neobjaví Jirkova matka Valerie, zabalená v mokrom pršiplášti, s veľkým jedovato žltým kufrom pri boku. Predstaví sa neveste, a keď tá podotkne, že sa už predsa videli – na pohrebe Jirkovho otca? – svokra zahľási: „Jéé, promiň, já sem tě nák nefixovala.“ V jedinej vete sa odzrkadľuje veľký kus Valeriinej nátury, jej prístupu k okoliu. Votrelkyňa prekročila prah domova, family home invasion sa práve začala.

Vejnarov a Pavlíčkov film *Prišla v noci* stojí (ale nepadá) na dokonalom hereckom koncerte Simony Pekovej

ako Valerie. Je skvelá. Keď ju človek sleduje, najradšej by ju roztrhal v zuboch. No vzápätí sa kdesi z hlĺbky ozve divákov súcitiaci hlások a pýta sa: Je Valerie agresorkou či obeťou? Ak agresorkou, tak prečo? Ak obeťou, tak koho? „Rád hovorím, že to je film o celospoločenskom napätí, pretože aj keď je tam jeden hlavný zdroj nejakého teroru, nie je zďaleka jediný a tie postavy zažívajú permanentný nepokoj tak doma, ako aj vonku s ďalšími rôznymi ľuďmi a nakoniec i medzi sebou navzájom. Náš film zachytáva určite pocit, ktorý sme s Tomášom v poslednom čase obaja cítili a snažili sme sa s ním vysporiadať s humorom,“ povedal Jan Vejnar v interview pre Český rozhlas Plus.

Prišla v noci je dobrým príkladom snímky typu za (relatívne) málo peňazí veľa muziky. Scenár vznikol za sedem mesiacov, film sa nakrúcal 17 dní, odohráva sa v autentických (a štábu spriateľených) bytoch či chatách. Prológová scéna fotografovania rodiny v parku udáva tón. Celý čas balansujeme na ostrí noža ukovaného z vtipných a nepríjemne nervných atribútov.

Film sa v rámci žánru, ako inak, odohráva najmä v interiéri jediného bytu, len sem-tam sa dostaneme von, no ani tam nepanuje pokoj, aj tam sú nepríjemní pacienti, drzí spolucestujúci, agresívni návštevníci parku. Svet akoby sa proti Anet a Jirkovi sprisahal – a nastavuje im tým (ale paradoxne aj samému sebe) povestné zrkadlo. Postupne srandy ubúda a v deji prituhuje. Odhaľujú sa (medzi)generačné ruptúry. Neschopnosť či neochota počúvať aj niekoho iného než seba je ako hrdza, rozožiera. Hocičo nás raz môže dobehnúť.

Ak aj niečo skončí, môže sa začať odznova. ◀

— text: Zuzana Mojžišová /
spisovateľka a filmová kritička
— foto: ASFK —

— text: Daniel Kováčik / filmový
a literárny publicista
— foto: Film Europe —

Nevera po fínsky

Jednou z funkcií filmového umenia je otvárať diskusiu na dôležité témy. Film tu prestáva byť výlučne umeleckým dielom a nevyhnutne sa z neho stáva politikum. K témam, ktoré v súčasnosti vyvolávajú značné politické napätie, patria aj otázky spojené s partnerskými vzťahmi a sexualitou.

Pokus o „redefiníciu toho, čo v dnešnej dobe znamená partnerstvo,“ priniesol napríklad minulý rok dokument *Šťastné až na věky* českej autorky Jany Počtovej. Jedným z jeho respondentov bola polyamorická trojica, muž a jeho dve partnerky. Miluje obe a každá z nich miluje jeho. Inokedy má každý z vrcholov troj- či X-uholníka (bi)sexuálnu i citovú afinitu k obom ďalším (*Tri Toma Tykwera*). Konfigurácie môžu byť rôzne. Spoločným prvkom „poly-lásky“ je, že by mala byť konsenzuálna, založená na slobodnom a dobrovoľnom súhlase s vopred stanovenými pravidlami. Podľa zástancov polyamorie, ktorí odmietajú porovnanie s promiskuitným životným štýlom, ide o variáciu stabilného vzťahu, zahŕňajúcu často podobnú vzájomnú exkluzivitu ako monogamia, ibaže sa vzťahuje na viac ako jedného partnera.

S touto témou pracuje aj snímka *Štyria mladí dospelí*. Stretávame v nej pastora Matiasa a političku Juuliu, manželský pár s dospievajúcim synom; Enni, druhú partnerku Matiasa, a Miska, druhého partnera Juulie; a tiež jeho druhého partnera Ingveho, ktorý má tiež viacerých ďalších partnerov... V skratke, všetci sa majú radi a tvoria spolu svojráznu „cirkev“ plurálnej lásky. Ich krkolomné vzťahové prešmyčky sa však nezaobídu bez citových zranení.

Polyamoria je zložitá téma, na ktorej analýzu nemáme priestor. Pokúsme sa však predbežne od seba odlíšiť diskusiu o nej od spôsobu jej stvárnenia vo filme. Ako teda k tejto kontroverznej téme pristupuje snímka *Selmy Vilhunen*?

Asi nechceme, no žiaľ, trochu bulvárne. Dej uvádza kliše: trpké zistenie manželky, že jej muž ju podvádza. Juulia sa však nečakane rozhodne navrhnuť cudzoložníkom, aby vo svojom vzťahu pokračovali. Netrvá dlho, a sama sa „zamiluje“ tiež. Až to vyzerá, akoby s manželom v tejto disciplíne súťažili. Aby to nebolo príliš konvenčné, citom zahorí k transgender osobe. A prečo nie? Prečo by sa aj žena na prahu menopauzy nemohla na počkanie zamilovať, vážne, trebárs do mladého pohľadného bisexuála so speváckym talentom?

Bi- či hetero-, na tom nezáleží. Ide o to, že na takejto pikantnej aférke sa zabávali snád' už naši predkovia pri táborovom ohni! Divák si nevdojak kladie otázku, či to celé nie je myslené ako karikatúra. Totiž, to, čo sa naozaj odohráva, má trochu iný význam, než je ten predstieraný, „travestovaný“ (travestia: vysoký námet spracovaný nízkym štýlom s úmyselnou komickou intenciou; ak je neúmyselná, ide o paškvil). Hypotéza o „láske“ a trvalom partnerskom vzťahu pôsobí nanajvýš nepresvedčivo, ba až komicky. O čo sa opiera? Nevedno, láska je predsa osudová, nepredvídateľná! Lenže v Juulinom prípade ide naopak o vyložene očakávateľné, stereotypné kliše. Veď kto by po rokoch manželskej monotónie nezatúžil zažiť pestrofarebnú noc plnú nečakanej vášne s... nebinárnym cudzincom, trebárs? Trvať na tom, že to budeme hneď nazývať „láska“? Používať takéto veľké slová, ktoré potom už nič určité neznamajú?

Film balansuje medzi sympatiou s rozhodnutiami hrdinov a ich jemne naznačenou kritikou (istý odstup vyjadruje už názov odkazujúci na nezrelosť dospelých hrdinov). Čoskoro sa ukážu aj typické protirečenia: Ako stíhať dva vzťahy, venovať obom partnerom rovnakú pozornosť? A čo deti? Ako sa eticky vysporiadať s potrebou zabrániť nechcenému počatiu? Konflikty síce sú naznačené, ale následne akýmsi čarovným strihom v zásade bezproblémovo zmazané. Cítiť tu snahu o obrúsenie hrán. Napokon sa všetci, zatiaľ len obrazne, „zídu v jednej posteli“, respektíve kostole, aby spoločne oslávili „veľkú ekuménu“. Šťastní, spokojní, akosi mechanicky, nikto netrpí, neprotestuje. Takéto riešenie ale vyznieva falošne.

Vo voľnomyšlienárskom Fínsku sú možno skratka ďalej. *Štyria mladí dospelí* prinajmenšom otestujú vaše (pseudo)liberálne inštinkty. Pre menej tolerantných konzervatívov to bude len červené súkno v aréne kultúrnej vojny, ďalší dôkaz o zhubnej pliaže nezriadeného životného štýlu, egocentizmu, narcistického sústredenia sa len na vlastné šťastie na úkor druhých, najmä detí. A pre liberálov? Obávam sa, že bohužiaľ len konverzačná téma, ktorú by radšej prešli mlčaním. ◀

Prišla v noci (Prišla v noci, Česko, 2023) SCENÁR A RÉŽIA Jan Vejnar, Tomáš Pavlíček KAMERA Šimon Dvořáček STRIH Jakub Vansa HRAJÚ Simona Peková, Annette Nesvadbová, Jiří Rendl, Judit Pecháček, Jan Vondráček a ďalší
MINUTÁŽ 85 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 14. 3. 2024

Štyria mladí dospelí (Neljä pientä aikuista, Finsko, 2023) SCENÁR A RÉŽIA Selma Vilhunen STRIH Antti Reikko KAMERA Juice Huhtala HRAJÚ Alma Pöysti, Eero Milonoff, Oona Airola, Pietu Wikström MINUTÁŽ 122 min.
HODNOTENIE ●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 8. 2. 2024

Plán na záchranu sveta

— text: Žofia Ščuroková / poslucháčka katedry filmových štúdií na FTF VŠMU —

Česká umelkyňa a pedagogička Marta Kovářová vo svojej eseji ponúka neprikráslený, dojemný pohľad na snahu zachrániť svet pred klimatickou krízou.

S otcom Jiřim, ktorý je špičkovým fyzikom, sa vydáva na niekoľkoročnú cestu – metaforickú, ale i reálnu, s cieľom presadiť jeho koncept zavedenia celosvetovej uhlíkovej dane a dividend pre všetkých. Dvojica preniká do sveta aktivizmu a klimatických summitov, stáva sa jeho súčasťou, ale ani zďaleka voči nemu nie je nekritická. Kovářovej snímka nemá tendencie publikum burcovať k akcii prostredníctvom emocionálneho nátlaku či bedákania nad súčasnou situáciou. Prostredníctvom rozhovorov s environmentalistami, environmentálnou ekonómkou, klimatológom, sociológom i poslancami sa pokúša rozkrývať dôvody, prečo je problémom presadiť v princípe jednoduchú a efektívnu myšlienku.

Okrem globálneho aspektu majú snahy protagonistov aj význam intímnejšieho charakteru – vo vzťahu otca a dcéry predstavujú stmelujúcu aktivitu. Environmentálnu

— foto: CinemArt SK —

rovinu tak obohacuje sila generačnej previazanosti a zjednotenia sa v boji za budúcnosť svojich potomkov. Z protagonistov srší otvorenosť, vyžarujú pocit možnosti bezprostredného priblíženia sa im. Bezhlavý fanatizmus nahrádza srdečný humor, prelievajúci sa aj do hudobnej zložky dokumentu, tvorenej autorskými skladbami režisérky.

Nazeranie na klimatickú krízu s nadhľadom, schopnosťou priznať frustráciu a odvahou postaviť sa zoči-voči neúspechom je perspektíva, vďaka ktorej má snímka predpoklad osloviť aj publikum, ktoré environmentálne témy bežne nevyhľadáva. Z pohľadu otca totiž z boja vyjdete ako víťazi nie vtedy, keď uspejete, ale vtedy, keď sa rozhodnete robiť správnu vec. A ak to svet prijme, je to len čerešnička na torte. ◀

Svet podla môjho tatka (Jiřikovo vidění, Česko/Slovensko, 2023)
SCENÁR A RÉŽIA Marta Kovářová KAMERA M. Kovářová, Petr Kačírek
ZVUK Klára Jašková STRIH Varvara Šatunova HUDBA Budoár staré dámy
MINUTÁŽ 77 min. HODNOTENIE ●●●●¼ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 22. 2. 2024

Na čom zarába Vejdělek?

— text: Žofia Ščuroková / poslucháčka katedry filmových štúdií na FTF VŠMU —

V Aristokratke vo vare sa režisér Jiří Vejdělek vracia k predlohe Evžena Bočka. Znova sa stretávame s modernými českými aristokratmi na mizine a ich personálom.

Žiarivé farby, kone, romantizovaná príroda a vianočné idylky sú atribúty, ktoré by možno stačili na položiť vianočné sledovanie snímky v televízii. Vianoce však už boli, film beží v kine a zázrak sa nekoná ani napriek cameu národného pokladu Helenky Vondráčkovej, ktorej persóna zohráva vo filme dôležitú rolu.

Film zamýšľaný hádam ako ľahká oddychovka si jednoducho uťahuje z vecí, s ktorými nie je schopný inteligentne pracovať. Využíva stereotypy, niektoré z nich sa následne snaží alibisticky poprieť. To sa mu však nedarí a tento postup je v zle realizovanej komédii pochybný a odpudivý. Ani niekoľko drsných, ale funkčných vtipov tak nepadne na úrodnú pôdu.

Dej by mohol znieť približne takto: Na zámok Kostka prichádza tínedžerka Denisa, ktorej otec ponúkne rodinnú finančnú odmenu za to, že si u nich „odloží“ nevycho-

— foto: Forum Film SK —

vanú dcéru. Najmladšia Kostková – Mária III. sa bojí, že jej chudšia a skúsenejšia Denisa preberie priateľa – to je prvá časť filmu. Na zámok následne zavíta aj hygienik a hrozí uzatvorením zámku pre verejnosť. Jeho obyvatelia sú ochotní spraviť všetko pre to, aby sa tak nestalo – to je jeho druhá polovica.

Keby zápletky neboli vystavané na body shamingu, zľahčovani úplatkárstva, alkoholizmu a drogovej závislosti, charakteroch z vyššej vrstvy nechotných generovať nový finančný príjem prácou, či premise, že dievča s iným výzorom musí užívať drogy, byť promiskuitné a navyše aj hlúpe, ale (vďaka bohu!) zábavné, možno by to bola aj dobrá komédia. ◀

Aristokratka vo vare (Česko/Slovensko, 2023)
SCENÁR A RÉŽIA Jiří Vejdělek KAMERA Vladimír Smutný
STRIH A HUDBA Ondřej Horký HRAJÚ Hynek Čermák, Tatiana Dyková, Yvona Stolařová, Eliška Balzerová, Šimona Lewandowska
MINUTÁŽ 99 min. HODNOTENIE ●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 25. 1. 2024

Filmový kabinet špeciál s Alfredom Hitchcockom

Tvorbu Alfreda Hitchcocka približuje projekt venovaný dejinám svetovej a slovenskej kinematografie Filmový kabinet špeciál v Kine Lumière, ktorý prostredníctvom vybraných režisérových filmov poodhalí tajomstvo hitchcockovského štýlu. Z piatich projekcií spojených s odborným lektorským výkladom sa tri konali vo februári. Marcové projekcie sa konajú v utorky 5. a 12. 3. o 18.00 hod. Premietat sa bude špionážna komédia **Na sever severozápadnou linkou** (1959), ktorá paroduje spravodajské hry veľmocí počas studenej vojny. Projekt uzavrie kultový film **Psycho**, ktorý preslávila scéna v sprche, jedna z najcitovanejších v dejinách kinematografie. „Každý cinefil pozná uhrančivé obrazy z filmov Alfreda Hitchcocka. Režiséra, ktorého filmová dráha sa začala v časoch nemej kinematografie a skončila v ére širokouhlého plátna, farebného filmu a stereo zvuku,“ povedala filmová teoretička Katarína Mišíková, ktorá divákov projektom Filmový kabinet špeciál v Kine Lumière sprevádza.

— red —

Novou prezidentkou SFTA je Katarína Krnáčová

Prezídium Slovenskej filmovej a televíznej akadémie (SFTA) na svojom januárovom zasadnutí zvolilo svoju novú prezidentku. Stala sa ňou filmová producentka Katarína Krnáčová, ktorá je aj členkou Európskej filmovej akadémie a v SFTA zastávala od roku 2019 pozíciu viceprezidentky. „Veľmi si vážim dôveru, ktorú mi Prezídium SFTA prejavilo zvolením za jej prezidentku. Za hlavné úlohy akadémie považujem podporu rastu slovenského filmového priemyslu, oceňovanie tých najlepších výkonov a ochranu slobody tvorby filmárov a ich záujmov v širšom kultúrnom a ekonomickom kontexte Slovenska,“ povedala Krnáčová. „Uvedomujem si zodpovednosť, ktorá z tohto plynie. Taktiež, vzhľadom na európsky kontext a početné zahraničné koprodukcije v rámci mojej filmovej produkcie, sa teším na otvorenie a upevnenie

spolupráce so zahraničnými filmovými akadémiami.“ Producentským debutom Kataríny Krnáčovej bol film Ivety Grófovej **Piata loď**. Medzi jej ďalšie snímky patria **Letní rebeli** (r. Martina Saková) či **Stand Up** (r. Juraj Bohuš). Ako koproducentka sa podieľala na snímkach **Ako som sa naučila lietať** (r. Radivoje Andrić) či **Jej telo** (r. Natálie Císařovská). Prezídium SFTA zároveň zvolilo nového viceprezidenta, ktorým sa stal Ivan Ostrochovský. Ako režisér sa podpísal pod filmy **Svetloplachosť**, **Koza** či **Služobníci** a produkoval alebo koprodukoval snímky **Citlivý človek**, **Arvéd**, **Cenzorka**, **Modelár** a ďalšie.

— bar —

Rada Audiovizuálneho fondu reaguje na návrhy legislatívnych zmien

„V nadväznosti na navrhované legislatívne zmeny v zákone o Audiovizuálnom fonde, o ktorých aktuálne rokuje parlament, rada Audiovizuálneho fondu deklaruje, že má za to, že verejnoprávne fungovanie Audiovizuálneho fondu má svoje opodstatnenie, ktoré prinieslo rozvoj audiovizuálnej kultúry, audiovizuálneho dedičstva, ale aj jednotlivých profesií a remesiel, ktoré sú s výrobou audiovizuálnych diel spojené a vedú k rozvoju zamestnanosti na Slovensku. Nastavenie procesov hodnotenia projektov v Audiovizuálnom fonde pokladá rada za objektívne a transparentné,“ píše sa v stanovisku rady AVF zverejnenom 16. 2. „Audiovizuálny fond, ktorý je podľa zákona verejnoprávnou inštitúciou, nepatrí do zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva kultúry. Členov/členky rady vymenúva minister/ministerka kultúry tak, aby mali v rade rovnomerné zastúpenie všetci prispievatelia do fondu, príjemcovia podpory a tiež ministerstvo kultúry, ktoré má svojho zástupcu aj v dozornej komisii,“ píše sa ďalej v stanovisku, podľa ktorého bol Audiovizuálny fond vždy otvorený diskusií o zlepšení pravidiel hodnotenia projektov a v prípadoch, keď nastali pochybnosti alebo porušenia, reagoval na to svojimi kontrolnými mechanizmami a opatreniami. V stanovisku rada ďalej vyzdvihuje transparentnosť celého procesu pod-

— bar —

pornej činnosti Audiovizuálneho fondu a hodnotiaceho procesu členmi odborných komisií.

— mak —

Ceny nadácie Tatrabanky pre Buranovú a Blaška

Laureátov a laureátky 28. ročníka Ceny Nadácie Tatra banky za umenie vyhlásili 1. 2. počas galavečera v priestoroch Slovenskej národnej galérie. Cenu za kameru v animovanom filme **Tonko, Slávka a kúzelné svetlo** získala Denisa Buranová. V kategórii Mladý tvorca – Audiovizuálna tvorba, film, TV a rozhlas oceniť Michala Blaška za réžiu filmu **Obeť**. Laureáti Hlavnej ceny získali bronzovú sošku Múzy a finančnú odmenu 10 000 eur. Umelci do 35 rokov, ktorí sa uchádzali o ocenenie Mladý tvorca, získali bronzovú plaketu a finančný dar 5 000 eur.

— bar —

Umelohmotné nebo nominovali na Annie Award

Medzinárodná asociácia animovaného filmu (ASIFA) každoročne oceňuje v Los Angeles najlepšie animované diela cenou Annie. Medzi nominovanými v kategórii Dlhometrážny nezávislý film bol tento rok aj celovečerný animovaný film **Umelohmotné nebo**, ktorý vznikol v slovenskej koprodukcii (Artichoke Production). Aj keď film nakoniec nomináciu nepremenil, ide o veľký úspech. „Nominácia na Annie Awards je pre nás zrejme najväčším úspechom, pretože ide o najprestížnejšie ocenenie pre animované filmy v Spojených štátoch po Oscaroch. Je to obrovská pocta pre celý tím a potvrdenie tvrdej práce, ktorá stála za vznikom tohto filmu,“ zdôraznil slovenský koproducent Juraj Krasnohorský zo spoločnosti Artichoke. Film prezentovali na viac ako 60 filmových festivaloch po celom svete, vlni tiež získal nomináciu na Európsku filmovú cenu.

— bar —

— text: Mária Ferenčuhová —
foto: archív SFÚ —

Česť práci – aj tej pomalejšej

V rubrike Z filmového archívu do digitálneho kina vám postupne predstavujeme kinematografické diela z Národného filmového archívu SFÚ, ktoré prešli procesom digitalizácie, sú dostupné vo formáte DCP (Digital Cinema Package), a teda ich možno premietat' aj v digitálnych kinách. Unikátna observačná a časozberná kompozícia *Stavba* (1966) režiséra Ladislava Kudelku a hudobného skladateľa Romana Bergera spracúva večnú tému nielen z čias socializmu – nedodržovanie termínov.

Satirické glosy o plánovaní a následnom posúvaní termínov sa v slovenských krátkych filmoch objavujú od začiatku 60. rokov minulého storočia, nepochybne aj v reakcii na budovateľské 50. roky s ich premotivovanou rétorikou a plánmi plnenými na 140 %. V roku 1961 vytvoril Miro Horňák nenápadný filmík *Pred prvým septembrom* o škole v istej slovenskej obci, kam mali v septembri nastúpiť žiaci – no nenastúpili, lebo školu nestihli dostavať. *Predčasná reportáž* (1963) Jaroslava Pograna zasa využila postupy, vrátane hudby a tónu komentára, typické práve pre budovateľské filmy ospevujúce nové stavby, až na to, že fabrika Duslo Šaľa, ktorú oslavovala, do určeného termínu výrobu nespustila. Nedodržovanie termínov stavebného plánu je leitmotívom aj neskorosocialistického filmu *Najlepšie roky života majstra Luptáka* (1987, r. Ľubomír Štecko); ostatne, dodnes nedokončená diaľnica z Bratislavy do Košíc by si tiež zaslúžila aspoň jeden dokumentárny film...

Kudelkova snímka *Stavba* je výnimočná už tým, že si nepomáha hovoreným slovom – ani v komentári, ani vo výpovediach v obraze. V úvode ponúkne len lakonický titulok, že základy stavby – garáží pri novom sídlisku na bratislavskom Štrkovci – v položili v lete 1965, a na konci potom ešte jeden, že „v čase premietania tohto filmu stavba ojha slúži svojmu účelu“. Úlohu komentára tu preberajú statické zábery na titulky novinových článkov, ktoré sa sporadicky objavujú medzi dokumentárnymi zábermi, no ich funkcia je komplexnejšia a ešte sa k nej vrátíme.

Okrem observačných záberov snímaných prevažne z diaľky a s malou hĺbkou ostrosti, pričom dôraz je na robotníkoch a ich akciách, hrá vo filme dominantnú úlohu inštrumentálna hudba Romana Bergera. Atonálna kompozícia výrazne stavia na bicích (vrátane zvonkohry), trúbkach a iných dychových nástrojoch; významné miesto v nej majú aj ženské hlasy. Hudobná stopa postup stavebných prác rytmizuje. V takmer kakofonických častiach evokuje frenetické tempo a zároveň vysokú dezorganizovanosť činností robotníkov a, naopak, pri záberoch ich bezúčelného postávania zasa zdôrazňuje až clivú meditatív-

nosť ich záhaľky. (Rovnakú figúru robotníka opierajúceho sa o lopatu či krompáč o pár mesiacov neskôr použil aj Dušan Hanák v slávnom a divácky vďačnejšom, t.j. na vnímanie menej náročnom, satirickom filme *Prišiel k nám Old Shatterhand*.)

V invenčnej strihovej skladbe tvorcovia využívajú viacero figúr. Predovšetkým ide o vizuálne paralely, ktoré napríklad robotnícke oháňanie sa lopatami pripodobňujú k hokejovej hre sídliskových chlapcov, alebo nechávajú škôlkarov, aby sa priamo na stavenisku, tak ako robotníci, hrali s vedierkami a lopatkami. Paralela sa objavuje aj pri kľbčiacich sa chlapcoch a doberaní sa robotníkov, alebo keď sa v zábere objaví kočík s bábätkom a tvarovo podobný vozík s cementom, ktorý žeriov vyťahuje na strechu garáží. O paralely v obraze a zvuku sa zasa stará hudba: pri sude s horiacou smolou naznačí bicími nástrojmi čosi ako kmeňový tanec. Hudba však sprostredkúva publiku aj emócie – podistým tých, ktorí a ktoré v tesnej blízkosti staveniska denne zažívajú buchot a hluk. V sekvencii venovanej zvýšenej prašnosti vidíme ženy z okien a balkónov vytriasať prachovky či v spolupráci s robotníkmi prášiť koberce, zatiaľ čo vo zvuku sa objavuje jediný spevný motív, ktorý (nie náhodou) evokuje clivé (rómske) piesne. Komentujúce titulky z novín zatiaľ poukazujú na potrebu „susedskej pomoci“ i potrebu kontrol a previerok, ale aj na – také časté – zdôvodňovanie nestíhania nedostatkom súčiastok, problémami, ktorých je „ako tých tehál“, dokonca jarnou únavou. Keďže však články, na ktorých titulky sa Kudelka v *Stavbe* sústreďuje, so stavbou garáží na Štrkovci nesúvisia, voľky-nevoľky do filmu necháva popri domácej situácii presiaknuť aj tú medzinárodnú: či už cez spory medzi Čínou a Kubou, alebo americké nálety na Vietnam. Záhadným prvkom zostanú štyri fotografie – dve z toho sú fotomontáž: bombardovaný Kremel' a vybuchujúce newyorské mrakodrapy. Naznačoval tým Kudelka, že aj úzkosť z hrozacej svetovej katastrofy nutne ovplyvní pracovný výkon, alebo je to už moje, výsostne dnešné čítanie? ◀

moje obľúbené slovenské filmy

Maja Štefančíková

[vizuálna umelkyňa]

Záhroda, Pásla kone na betóne, Slnko v sieti, Démoni, Hana a jej bratia, Až do mesta Aš, Slúžka, Koza, Líštičky, Mój pes Killer, Hotel Úsvit, Čiary, Biela na bielej. Vybrať zo všetkých obľúbených filmov len jeden či dva je komplikované. Aký kľúč zvoliť? Napokon som vybrala tie, ktoré narábajú s témami feminizmu, kvíru a tanca, konkrétne vo filmoch Juraja Jakubiska.

Perinbaba a jej skrytý feminizmus v surreálnom rozprávkovom svete – v tejto rozprávkovej ríši, ktorá ma v detstve uhranula vizuálnou, Túbostným príbehom, ale aj originalitou a hlbšími odkazmi, sa odhaľuje skrytý feminizmus. Postava Perinbaby mi otvorila dvere do úžasného sveta pod vedením silných a múdrych žien.

Perinbaba, tá, čo riadi atmosféru nad prírodou samotnou. Druhá postava, Zubatá, starena a mladé dievča v jednom, preberá vedenie v spoločenských záležitostiach. Určuje zrod a zánik. Obe svojím charismatickým vplyvom formujú nielen svetský poriadok a dynamiku, ale ukazujú, že základom stability a rozkvetu je ženská sila. Pre mňa ako dieťa bola fascinujúca najmä záverečná scéna, v ktorej hlavné postavy tancujú na svadbe. Ich tanec sa mi zdal neskutočne moderný a nie veľmi rozprávkový.

Do filmu *Vtáčkovia, siroty a blázni* Jakubisko vniesol množstvo provokatívnych nápadov, akoby chcel využiť posledné okamihy slobody pred nadvládajúcimi obmedzeniami. Film v mnohom skryto apeluje na politickú situáciu, keďže bol nakrútený po invázii v auguste 1968 a po tragicom čine Jana Palacha. Sloboda sa tu manifestuje bustou Milana Rastislava Štefánika a piesňou *Kto za pravdu horí*. Dovolím si upriamiť pozornosť na scénu, ktorá sa odohráva vo vykričanej štvrti Vydrice. V miestnom podniku sa tancuje. A tancujú nielen muži, ale aj divoká mládež. Nie je dôležité, kto je on a kto ona. Všetci tancujú a bavia sa spolu. ◀

zásadné filmy

Peter Budinský

[režisér animovaných filmov]

Filmy, ktoré ma ovplyvnili, by som mohol rozdeliť do dvoch skupín – tie, ktoré som sledoval skôr, ako som filmy začal sám robiť, a tie, ktoré som spoznal až ako filmár.

Prvým zásadným filmom bol pre mňa *Trainspotting* Dannyho Boyla. Kúpil som si ho na VHS-ke v siedmej triede na základnej škole. Okolo tohto filmu vzniklo niečo ako kult a tajne sme ho pozerali vždy, keď sa dalo. Báli sme sa totiž, čo by na taký film povedali rodičia. A keď sa nedal pozerať film, tak sme si aspoň púšťali soundtrack. Mne *Trainspotting* učaroval svojím rozprávaním – v tej dobe to bolo niečo úplne nové v porovnaní s filmami o apačskom náčelníkovi.

Postupne som podobným spôsobom spoznával ďalšie filmy, ktoré sa mi dostali pod kožu a otvorili mi úplne nové obzory. Keď si na to takto spätne spomínam, mali vždy výrazný soundtrack, čo je pre tínedžera asi často dominantný element. Tak to bolo aj pri filme Jima Jarmuscha *Ghost Dog – Cesta samuraja*. Ďalším zásadným filmom v mojej pamäti je film, ktorý som videl asi v trinástich rokoch. Náhodou sa mi podarilo v noci dostať k televízoru a o jedenástej v noci začala rozprávka. Tak som vtedy definoval animovaný film. Bol to film Alpha Bakshioho *Kocúr Fritz*. V nemom úžase som si ho celý pozrel a aj keď som mu v tom čase nemohol rozumieť, bol to pre mňa zásadný mílnik. Vďaka nemu som zistil, že animovaný film nemusí byť iba rozprávka pre deti.

Najväčším zlomom pre mňa však bola stredná škola, na ktorej som začal študovať animovanú tvorbu a dostal som sa k filmom, s akými som sa dovtedy nestretával. Šlo najmä o japonské manga – *Akira*, *Ghost in the Shell*, *Princezná Mononoke* a ďalšie. Nechápal som, ako môžu vzniknúť takéto veľkolepé filmy a seriály, a u nás sa skoro vôbec nevysielajú a ani nepremietajú v kinách. Pamätám si, ako sme so spolužiakmi cestovali do piešťanskej knižnice, kde sa robilo premietanie manga filmov a prišlo tam len pár desiatok „freakov“.

Po prijatí na VŠMU sa mi otvorili ďalšie dvere do sveta animovaného filmu a začal som spoznávať a vychutnávať si tvorcov krátkych animovaných filmov. Prinášali mi opäť niečo nové. V tomto prípade išlo často o kombináciu špecifického rozprávania deja (ak vôbec išlo o naratívne filmy) a veľmi originálneho výtvarného spracovania. Spomeniem hlavne autorov ako Piotr Dumala a jeho *Czarny Kapturek*, George Schwizgebel s filmom *78RPM* alebo Alexandr Petrov a jeho film *Starec a more*. Často to boli veľmi náročné filmy, ktorých tvorba trvala veľmi dlhú dobu, čo sa však odrazilo aj na výsledku. ◀

— text: Jena Opolďusová / publicistka
 — foto: archív SFÚ / Václav Polák
 — Tisícročná včela (1983),
 archív SFÚ / Margita Skoumalová
 — Statočný zloďej (1958) —

JOZEF KRONER

„Aj keď ma film preslávil pod celom svete a televízia, rozhlas a dabing dostali do každej slovenskej a českej rodiny, najbližšie mi je divadlo. Milujem hlavy v prítmi,“ vyznal sa Jozef Kroner v knihe Osud tak chcel. Lenže práve vďaka filmu môžu jeho majstrovstvo obdivovať aj generácie, ktoré ho na javisku zažiť nemohli. Víťaz ankety filmových novinárov slovenský herec 20. storočia sa narodil pred sto rokmi – 20. marca 1924.

„Od dojatia mi zmákli kolená. Bože, veď je to európsky Oscar!“ Opísal prvé pocity zo správy, že za herecký výkon v bulharskom filme *Ty, ktorý si na nebesiach* (r. Dodo Bodžakov, 1990) sa dostal do päťky nominovaných na Felixu (tak sa kedysi volala Európska filmová cena). Pozvali ho do Paríža, kde sa 25. novembra 1989 ceny odovzdávali. Felixu mu síce „vyfúkol“ Philippe Noiret, ktorý ho získal za hrdinu romantickej komédie *Kino Raj*, ale na nakrúcanie v Bulharsku a svojho hrdinu rád spomínal aj po rokoch. Filmová dráma rozpráva o nezvyčajnom priateľstve osemročného chlapca a starého husliara, na ktorého v päťdesiatych rokoch zabudol svet ovládaný komunistickou ideológiou. „Postava starého Henycha mi bola blízka vekom i mentalitou. Ten životom sklamaný starček nechával pretekať svoje skúsenosti do malého človečička – čára, ako som si nazval Viktora. V tom bolo veľa osudového aj symbolického.“ Aj keď jazyk neovládal, hrdinu nahovoril v bulharčine. „Už aj preto, lebo hlavný hrdina bol Čech. Do Bulharska prišiel v roku 1902 a neskôr tam založil slávnu husliarsku školu.“ Jeho výkon ocenili Zlatou ružou – najvyšším vyznamenaním na festivale bulharského hraného filmu v Sofii.

Hvzda lokomotívy a kolajnice, ktoré sa v dialke spájajú. Také vraj boli jeho spomienky na detstvo, narodil sa totiž v rodine železničiara v Staškovciach na Kysuciach. Otec bol vášnivý ochotník, ktorý svojim dvanástim deťom odkrýval mágiu divadla. Železničiarska rodina sa sťahovala zo stanice na stanicu, od pätnástich pracoval ako príležitostný robotník, koncom druhej svetovej vojny bol totálne nasadený v Nemecku. Po jej skončení sa uchýlil v Považských strojárňach v Považskej Bystrici ako robotník, neskôr ako vedúci dielne. Popritom sa horlivo venoval ochotníčeniu s tajným želaním, aby si ho všimol niekto z profesionálneho divadla. Nečakal dlho, v roku 1948 prišla

ponuka z divadla v Martine. A jeho prvou veľkou postavou na doskách znamenajúcich svet bol prostoduchý mládenec Kubo. „Hlásim sa k nemu, aj keď sa niektorí čudujú, ako sa môžem toľký čas stotožňovať s týmto hlúpyim človečikom. Musím sa ho zastáť, on nie je hlúpy, je len prostučký, ale duša čistá a úprimná. V tom mi je blízky a milý aj dnes.“ Vďaka Kubovi našiel aj svoju manželku, ktorá vtedy hrala Aničku. Zamiloval sa, onedlho bola svadba a Kubo sa stal rodným maskotom.

Postavy milovníkov sa mu vyhýbali oblúkom, zato podstatne starších hrdinov si zahral neúrekom. „Krásavec som nikdy nebol, príroda ma obdarila veľkým nosom, ušami a hlbokými vráskami, čo som jej ako mládenec často nevedel odpustiť, ale neskôr som jej bol ako herec za to vďačný. Bavilo ma paprať sa v duši starých ľudí.“ Pred filmovou kamerou debutoval v komédii *Katka* (r. Ján Kadár, 1949). Časom vystriedali epizódne postavičky hlavných hrdinovia, napríklad Jožko Púčík v satirickej komédii *Statočný zloďej* (r. Ján Lacko, 1958) či Valentín Kubiš vo vojnovnej dráme *Polnočná omša* (r. Jiří Krejčík, 1962).

„Už počas prvého čítania som bol ako obarený a chvíľami mi chodili po chrbte zimomriavky. To nebol obyčajný scenár, cítil som, že to bude veľký film. Podobné pocity mali aj ostatní. Je na tom čosi pravdy, že veľké dielo sa od začiatku tvorí úplne ináč ako ostatné diela.“ Inštinkt ho nesklamal. Dráme *Obchod na korze* (r. Ján Kadár, Elmar Klos, 1965) tleskali v Cannes, Paríži, Londýne i New Yorku, americkí akademici ju vyznamenali Oscarom. Odohráva sa v čase druhej svetovej vojny, no nie je o nej. Ale o norimberských zákonoch, ktoré počnúc rokom 1942 kruto poznamenali životy desiat tisícov obyvateľov Slovenska. Príbeh naivného „arizátora“ z donútenia „panovačnej chamtivej ženy a švagra – člena Hlinkovej gardy sa za sna o významnejšom postavení

v spoločenskej hierarchii malého mestečka mení na nočnú moru bezvýznamného stolára Tóna Brtku, ktorý si uvedomí, čo vykonal. Považuje ho za najvýrečnejšiu zo svojich postáv „...lebo hovorí o najväčšej obľudnosti ľudského rodu. A práve preto dodnes film vzrušuje diváka. Smutné je iba to, že sme nepolepšiteľní a stále sme obklopaní zlobou, nenávisťou a netolerantnosťou. A ešte smutnejšie, že nič proti tomu nezmôžeme a často sa len nečinne prizeráme.“

Sláva mu otvorila dvere do sveta, prišla aj ponuka z Hollywoodu, ako herec neovládajúci angličtinu mal hrať hluchonemého vo filme *Srdce je osamelý lovec* (r. Robert Ellis Miller, 1968), za ktorú však poďakoval. Úrady ho nechceli pustiť a sám emigrovať nemienil. Na rozdiel od Kadára, ktorý ostal za oceánom a chcel Kronera obsadiť do úlohy židovského obuvníka vo filme *Anjel Levine* (1970). Jeden z hlavných predstaviteľov a producent Harry Belafonte bol ale proti, obával sa, že by film priveľmi pripomínal slávny *Obchod na korze*. Aj z druhého amerického projektu tak zišlo, zato výrazné charakterové postavy mu vo svojich filmoch ponúkli naši južní susedia – maďarskí režiséri Gyula Maár (*Nakoniec*, 1974, *Okolky*, 1976), Károly Makk (*Za tehlovým múrom*, 1979, *Tvárou v tvár*, 1982, *Posledný rukopis*, 1987) i Péter Gothár (*Čas sa zastaví*, 1981). Ako ideologicky neprijateľné pre normalizátorov sa tieto tituly zväčša nedostali do slovenských kín.

Kým výrazných postáv na javisku ubúdalo, úloha vo filmových i televíznych projektoch pribúdala. K „nesmrteľným“ postavám z tohto obdobia patria zbojnicky kapitán z komédie *Pacho, hybský zbojník* (r. Martin Tápák, 1975) a múdry svetácky starček Martin Pichanda z filmovej ságy *Tisícročná včela* (r. Juraj Jakubisko, 1983). A keď vedenie Slovenského národného divadla (jeho členom bol od roku 1956) malo pre neho už len bezvýznamné epi-

zódne roličky, dal hrdý muž výpoveď hneď, ako dovšil šesťdesiatku. Hoci ponúk už nebolo tak veľa, filmári na neho nezabudli. Dokonca ani po „nežnej“. V komornom príbehu *Cudzinci* (r. Jaro Rihák, 1992) o dvoch emigrantoch, ktorí sa v cudzom svete hrajú na návrat domov, si zahral s Jurajom Kukurom. V tom čase to bola mimoriadne aktuálna téma a kritika film vychválila. Jaro Rihák mu zveril úlohy aj v ďalších dvoch televíznych filmoch: *Albert, Albert* (1995) a *Smutný valčík* (1996). V oboch išlo o postavu fotografa, v prvom o fotografa krajiny, v druhom o módného fotografa. „Je obdivuhodné, ako presvedčivo a organicky do nich dokázal vniesť životnú múdrosť i svoje osobité herecké skúsenosti a vytvoril kreácie, ktorými sa vlastne postupne rozlúčil s obidvoma polohami žánrového spektra, ktoré ho prakticky sprevádzali na celej jeho pozoruhodnej filmovej ceste,“ napísal Vladimír Mlčoušek v príspevku do zborníka *Jozef Kroner – talent, intuícia, pokora herca* (2003).

Nielen podľa neho bol Jozef Kroner vynikajúci tragéd, aj vynikajúci komik, čo sa stáva málokedy. Kritika hovorila o chaplinovských črtách jeho herectva, on pripúšťal, že práve Chaplinovi sa chcel niekedy aspoň trochu podobať. „Nie ho však napodobňovať, to by som si nikdy nedovolil.“ S radosťou sa pasoval so zložitými charaktermi hlavne v tragikomédiách. Aj bez toho, aby niekedy absolvoval štúdiá herectva, bol Jozef Kroner majstrom svojho remesla. „Celé svoje herecké umenie som odpozoroval od ľudí. Ak som si nevedel s niektorou postavou rady, vybral som sa do terénu. Stačilo sa len pozerať a počúvať.“ Svoje osemdesiate štvrté narodeniny už neoslávil, zomrel 12. marca 1998. ◀

— text: Jena Opoldusová / publicistka
— foto: archív SFÚ / Vlado Vavrek
— Ja milujem, ty miluješ (1980) —

JURAJ NVOTA

„Oboch Igricov mám v rohu knižnice a Slnko v sieti sa mi rozbito,“ priznáva s úsmevom Juraj Nvota. Divadelný, televízny a filmový režisér 1. 3. oslávi sedemdesiatku.

„Veľmi často stretávam auto, ktoré hlása, že zbiera staré batérie, staré počítače, staré motory, staré matere, a chlapi z kabíny ma zdravia: Ahoj, poštar.“ Jeho poštára Jakuba z poetickej komédie Ružové sny (r. Dušan Hanák, 1976) poznalo viac divákov ako jeho divadelné inscenácie. „Naposlady sme si v Ivou Bittovou – v čase covidu – zaspomínali na naše Ružové sny na Brízgalkách, drevenej osade v horách. Priateľia si premietali film pod holým nebom na posteľné plachty.“ Ústredný hrdina smutnosmiešneho príbehu o láske mladého poštára a krásnej Rómky bol prvou z viac ako dvoch desiatok postáv, ktorým prepožičal svoju tvár. Za všetky spomeňme aspoň filmy Ja milujem, ty miluješ (r. Dušan Hanák, 1980), Tichá radosť (r. Dušan Hanák, 1985), Všetko čo mám rád (r. Martin Šulík, 1992), Modré z neba (r. Eva Borušovičová, 1997) či Ja, Olga Hepnarová (r. Tomáš Weinreb, Petr Kazda, 2016)

— Za herca sa ale nepovažuje. „Pred kamerou netreba niekoho hrať, ale niekým byť. Ak sa mi podarí filmovú situáciu prijať ako vlastnú, tak pamäť vyhrabe spomienky na veľmi podobné chvíle z vlastného života a potom si už len treba, popri technických požiadavkách, udržať náladu, ktorú ponúka emocionálna pamäť. Ako herec si takto s nadhľadom rád pripomeniem svetlé či temné okamihy vlastného života. Je to ako dramaterapia“ hovorí pre Film.sk.

— Ako stredoškôlak sa rodený Bratislavčan koncom 60. rokov, aj pod dojmom z predstavení vtedy vychyteného

Divadla na Korze, rozhodol pre štúdium divadelnej réžie na VŠMU. Po jej absolvovaní režijne debutoval v trnavskom Divadle pre deti a mládež inscenáciou Tom Sawyer (1977). Talentovaného divadelníka skoro objavila aj televízia. Nemal ani tridsať, keď režíroval svoj prvý televízny stredometrážny film o priateľstve dvoch chlapcov a starého filatelistu Paradajka za rohom (1981) „Za tú príležitosť vďačím spisovateľovi a scenáristovi Dušanovi Dušekovi. Potom chcel, aby som v dramaturgii Jany Kákošovej režíroval všetky jeho adaptácie a scenáre televíznych filmov.“ Boli to napríklad Tajomstvá pod viečkami (1990) či Prášky na spanie (1996). Ako hosťujúci režisér Radošinského naivného divadla preniesol na obrazovku aj niekoľko populárnych komédií Stanislava Štepku – Ženské oddelenie (1991) a Čierna ovca (1997). Aj záznamy inscenácií svojho, od začiatku 90. rokov, domovského divadla Astorka Korzo '90: Armagedon na Grbe (1995), Macocha (1997) či Gazdova krv (2014).

— Porovnávanie v umení nemá rád, ale zo všetkých televíznych projektov najradšej spomína na krátkometrážny poetický Rýchlik (1990). „Výpravca vlakov v malej stanici, kde vlaky nestoja, zbadá, že sa zastavili hodiny. V poslednej sekunde života sa mu premietne celý jeho príbeh. Pozrie z okna, z tunela vychádza žena v čiernom, pred stanicou zastaví ozdobený vlak a na plošine ho víta jeho najlepší kamarát z detstva, ktorý už dávno zomrel. V radosnom objatí vchádzajú do tunela. Železničiara hral pán Jozef Kroner, kamaráta jeho brat Lajko Kroner.“

— Mal takmer päťdesiat rokov, keď debutoval celovečerným filmom pre kiná Kruté radosti (2002). „Tak, ako som sa nebál slobodne ukázať, čo viem, tak som sa slobodne nebál ukázať aj to, čo neviem. Preto som o spoluprácu na Krutých radostiach požiadal tých najlepších (kamera: Jan Malíš, strih Alois Fišárek, masky Juraj Steiner – pozn. red). Ale natáčaniu predchádzala spolupráca s mladou autorkou scenára Scarlett Čanakyovou. Hľadali sme, ako Janko a Marienka, cestu z lesa nápadov, aby sme sa v príbehu otca a dcéry, ktorí sa prvýkrát stretnú až v sedemnástom roku jej života, nestratili.“ Rozdiel medzi divadlom a filmom vidí v spôsobe rozprávania príbehu. V divadle sa podľa neho viac rozpráva, vo filme viac mlčí. Celovečerný filmový debut vyniesol Nvotovi Igrica.

— O päť rokov neskôr získal ďalšiu sošku Igrica za réžiu Muziky (2007), v ktorej premenil totalitu na úsmevnú absurditu. „V pohľade cez spätné zrkadlo sa ostnaté drôty, udávanie, strach, skúšanie muzikantov zo vzťahu k Sovietskemu zväzudalo minulosťou. Dnes žijeme dôsledky toho, ako sme si na príkaz Moskvy v 50. rokoch vygumovali našu inteligenciu a teraz si gumujeme našu odvekú príslušnosť k Európe. Nikdy sme nepatрили na východ, ani za Svätopluka. Depresia Muziky dnes už nie je úsmevná, ale výstražná.“ Príbeh o priateľoch, snoch a túžbe po slobode získal jedenást Slnk v sieti, jednu sošku dostal aj Juraj Nvota. Nasledovali triler Eštebák (2011), rodinná komédia o chlapčenských dobrodružstvách odohrávajúc sa koncom 60. rokov Rukojemník (2014) i rozprávka Johankino tajomstvo (2015). Plány ešte sú, ale... „Divadlo je moja rodná zem. Svet filmu ma v päťdesiatke vzal na palubu a mám pocit, že v sedemdesiatke mu už s vďakou kývavam z prístavu. Každá výletná plavba sa raz skončí.“

ALENA SPUSTOVÁ

Hoci na pražskej FAMU Katedra strihovej skladby vznikla už v druhej polovici 70. rokov minulého storočia, na slovenskej VŠMU sa strih dal samostatne študovať až po roku 1992. Viacero filmových strihačov – a najmä strihačiek – sa tak k strihu ako umeleckej filmovej profesii postupne prepracovalo cez prax. To bol aj prípad Aleny Spustovej, ktorá v prvých filmoch v titulkoch figurovala ako Alena Pätoprstá. V marci sa dožíva 70 rokov.

— „Alenka pracovala v strižni v televízii, kde sme robili dabingy, ako jedna z asistentiek. Nebola moja asistentka, ale keď do strižne prišla Tisicročná včela, bolo potrebné zapojiť celý kolektív a Alenka bola súčasťou systému, ktorý som vtedy pre urýchlenie dokončenia filmu vymyslel. Tam sa začala naša tvorivá spolupráca,“ hovorí o spoločných pracovných začiatkoch s Alenou Spustovou pre Film.sk producent a strihač Patrik Pašš. „Alenka spravovala materiál a robila celú agendu organizácie práce aj evidenciu materiálu. Už vtedy vynikala zodpovednosťou, dôslednosťou, trpezlivosťou, aj láskavosťou nad ostatnými – v práci, aj v komunikácii. Dokázala aj náročné situácie preklenúť s úsmevom, s humorom. Ale najdôležitejšia v tej pozícii, v ktorej pracovala, bola práve jej zodpovednosť a spoľahlivosť. Keď dostala do ruky filmový materiál, mohol som si byť istý, že aj o pol roka, aj o rok nájde to jedno políčko, čo mi vo filme chýba – vždy nájde to správne a donesie ho, stačilo povedať a ona v tej množine 300 krabíc presne vedela, kde je, a vždy to bolo veľmi rýchlo a načas. Charakterizovala ju trpezlivosť, pracovitosť a sústredenosť na to, čo robí.“

— Vďaka tomu spolupráca Patrika Pašša s Alenou Spustovou pokračovala aj na ďalších snímkach Juraja Jakubiska, na koprodukčnom seriáli Frankensteinova teta i na jeho filmovej verzii Pehavý Max a strašidlá (1987). „Keď sme napríklad prevážali plný nákladniak materiálu z Frankensteinovej tety na spracovanie a zostrih do Nemecka, práve ona ho dostala na starosť a tak, ako to v Bratislave naložila, tak to v Mníchove vyložila – nič sa nehládalo, nič sa nestratilo, vždy bolo všetko na správnom mieste,“ spomína Patrik Pašš. Aj vďaka týmto skúsenostiam sa ich spolupráca stále posúvala a vyvíjala: „Keď som robil film Papierové hlavy (1995) s Dušanom Hanákom, Alenka už pracovala ako moja kolegyňa – mala na starosti archív, množstvo archívneho materiálu, mala v pamäti 50 hodín materiálu, zoradila a vyberala presne to, čo sme s režisérkom potrebovali. Vtedy sa prvýkrát aktívne zapájala aj do kreatívneho procesu. Pri filme Všetci moji blízki

(1999) sme už strihali spoločne. Tu začala pracovať metódou, že postavila príbeh, a ja som potom pracoval štylisticky s Matejom Mináčom na kondenzácii toho príbehu.“

— Významným milníkom pre ďalšiu prácu Aleny Spustovej bolo vysokoškolské štúdium. Keď začiatkom 90. rokov na FTF VŠMU vznikla Katedra strihovej skladby, začala na nej popri zamestnaní študovať a stala sa jednou z prvých absolventiek tejto formy štúdia. Na VŠMU oceňovala najmä to, že tu získala novú schopnosť špecificky myslieť – analyzovať, syntetizovať aj konštruovať. „Tento spôsob dramaturgického pohľadu na dielo ako materiál mi prináša nesmiernu radosť a ľahkosť v hľadaní riešení, aj keď sa prvotný problém alebo otázka javia ako nejasné a neznáme,“ povedala o prínosoch vysokoškolského štúdia strihu pre Film.sk v roku 2000. Práve vďaka VŠMU a kontaktu so študentmi iných odborov vznikli aj jej ďalšie tvorivé spolupráce. Pracovala ako strihačka nielen študentských filmov, ale aj pozoruhodného celovečerného debutu absolventa katedry réžie Vlada Adáaska Hana a jej bratia (2001). Neskôr strihala Kruté radosti (2001) Juraja Nôtu, Dážď padá na naše duše (2002) Vlada Balca, debut Kataríny Šulajovej O dve slabiky pozadu (2004), koprodukčnú Colette (2013) Milana Cieslara či animovanú voľnú adaptáciu Andersenevej Malej morskej panny Malá z rybárne (2015, r. Jan Belej) i viacero dokumentov.

— „Alenka sa stala pevnou súčasťou všetkých filmov, ktoré som robil, a musím povedať, že v snímkach, ktoré teraz opúšťajú TRIGON, či je to Sila ľudskosti alebo Nickyho rodina, Zlatá lýra alebo Dežo Hoffmann – fotograf Beatles, je už výrazne zapísaná ako človek, ktorý vytvoril dielo a strihovú skladbu. Bez Alenky by som ako producent dnes už neurobil dobrý film,“ uzatvára oblúk spolupráce s Alenou Spustovou producent Patrik Pašš.

— text: mf — foto: SFTA / Robert Tappert — Patrik Lančarič, Alena Spustová a Patrik Pašš so Slnkom v sieti —

— text: Barbora Gvozdjaková / filmová publicistka
— foto: archív SFÚ / Dušan Dukát
— Správca skanzenu (1988) —

PAVOL MIKULÍK

Herec, režisér a pedagóg Pavol Mikulík by v týchto dňoch oslávil 80. narodeniny. Narodil sa 2. 3. 1944 v Prešove. V roku 1965 úspešne ukončil štúdium herectva na Vysoké škole múzických umení. Bol členom Činohry SND, Divadla Na korze, ako aj Divadla Nová scéna v Bratislave, kde v rokoch 1977 až 1980 pôsobil tiež vo funkcii umeleckého šéfa. V roku 1984 začal na svojej alma mater učiť a od roku 1990 zastával funkciu prorektora.

Herectvo ho fascinovalo od detstva. Ako sedemročný začínal v Detskej rozhlasovej dramatickej družine. Počas vysokoškolského štúdia založil so spolužiakmi ochotnícky krúžok, aby sa počas štúdia mohli neustále vo svojom fortieli zdokonaľovať. Podľa Mikulíkových slov ich zoskupenie doslova „povymetalo“ niektoré prestížne zahraničné festivaly. Mimoriadneho prijatia sa im dostalo v parížskom Divadle národov s predstavením *Komedie česká o bohatci a Lazarovi* (1964), v ktorom hral so spolužiakmi Mariánom Labudom st. a Stanom Dančiakom.

Pavol Mikulík počas svojej hereckej dráhy účinkoval približne v 500 filmoch a inscenáciách. Objavoval sa vo filme, televízii, divadle aj v rozhlase. Svoje prvé dramatické skúsenosti si vyskúšal najprv v televíznych projektoch, kde vystupoval nepretržite od ukončenia školy. Za všetky spomeňme *Mŕtvi nespievajú* (r. Andrej Lettrich, 1965), *Živý bič* (r. Martin Ťapák 1966), *Slávni detektívi a volské oko* (r. Peter Mikulík, 1969), *Schody z mramoru* (r. Miloš Pietor, 1975), *Netrpezlivosť srdca* (r. Miloš Pietor, 1974), *Chrobák v hlave* (r. Pavol Haspra, 1983) či šesťdielny televízny seriál *Alžbetin dvor* (r. Andrej Lettrich, 1965).

Profesionálnu filmovú kariéru začal drámou Eduarda Grečnera *Každý týždeň sedem dní* (1964). Neskôr v 80. rokoch účinkoval v dvoch kultových dielach Juraťa Jakubiska – v *Tisícročnej včele* (1983) ako Julio Mitroň a v *Perinbabe* (1985) ako richtár, otec hlavnej hrdinky Alžbetky. Zaskvel sa aj v úlohe Pavla Gondu v *Južnej pošte* (r. Stanislav Párnický, 1987), natočenej podľa knižnej predlohy Ladislava Balleka. Štefan Uher ho obsadil do hlavnej úlohy svojho posledného filmu *Správca skanzenu* (1988).

Život však zasvätil najmä divadlu. Jeho záber bol naozaj široký. V repertoári hral postavy lyrické, ironické,

tragické aj groteskné. Pracovnú vyťaženosť Pavla Mikulíka potvrdili viacerí jeho priatelia. Stano Dančiak spomínal, že Paľo robil príliš veľa. Nakrúcala a presúval sa z jednej strany republiky na druhú, jeden deň bol v Košiciach a druhý pokojne v Prahe. Upozorňovali ho, aby spomalil. Sám Mikulík však herectvo charakterizoval ako maratón.

V roku 1993, keď nemal ešte ani päťdesiat rokov, dostal mozgovú príhodu. Hoci zostal do konca života pripútaný na invalidný vozík, svojmu osudu vzdoroval. Veľkou oporou mu boli hereckí kolegovia a priatelia. Na divadelné dosky Malej scény v Bratislave sa vrátil v roku 2000 v inscenácii *Na konci hry*, kde si pod režisérskou taktovkou svojho brata Petra Mikulíka zahral postavu s podobným osudom. Za stvárnenie Jaspera bol ocenený Krišťáľovým krídlom. Do Siene slávy cien OTO (Osobnosť televíznej obrazovky) vstúpil v roku 2006. Pri preberaní sošky sa divákovi prihovoril svojim nezabudnuteľným „vydržať, vydržať, vydržať a ďakujem“.

Pavol Mikulík zomrel v Bratislave v novembri 2007 na zlyhanie srdca. Súputníci a študenti si ho pamätajú z divadla, filmoví a televízni diváci najmä z *Mária a kúzelníka*, *Tisícročnej včely* či *Južnej pošty*, a Bratislavčania zo Sadu Janka Kráľa, kde v okolí Leberfingera trávil čas prechádzkami na vozíku. Paľo Mikulík bol krásny a láskavý človek, obľúbený pedagóg, herec par excellence a tiež gurmán. Keď sa ho v jednom z dobových rozhovorov pýtali, či je varenie veda alebo umenie, odpovedal, že určite umenie. „Ako pre každý kumšt, aj pre túto činnosť potrebujete totiž cit a fantáziu.“ ◀

— text: Barbora Gvozdjaková / filmová publicistka
— foto: archív SFÚ – Nylonový mesiac (1965) —

FRANTIŠEK VELECKÝ

Herec František Velecký by mal v marci 90 rokov.

Hoci v roku 1950 ukončil stavebnú priemyslovku a trinásť rokov pracoval ako stavebný projektant, svoj profesionálny život venoval aj herectvu. Okrem krátkého obdobia (Divadlo pre mládež v Spišskej Novej Vsi) si užíval život herca na voľnej nohe. Talent a charizmu predviedol predovšetkým na striebornom plátne. Mal totiž nezabudnuteľnú uhrančivú tvár s hustými čiernymi vlasmi, ktorá ho predurčovala k nestálym až záporným postavám a ktorá sa plne uplatnila práve na filmovom plátne.

Vo filme debutoval na začiatku 60. rokov vedľajšou postavou v komédii Jána Lacka *Skalní v ofsajde* (1960). K väčším rolám sa dostal neskôr. S Eduardom Grečnerom spolupracoval hneď na dvoch filmoch – psychologickú drámu *Každý týždeň sedem dní* (1964) a *Nylonovom mesiaci* (1965) podľa Jaroslavy Blažkovej.

Podľa jeho slov mu život zmenila až Vláčilova Markéta Lazarová (1967). V baladickom príbehu stvárnil statočného, ale surového Mikoláša Kozlíka, ktorý unesie dcéru inej lúpežníckej rodiny a zamiluje sa do nej. K postave Mikoláša sa dostal vďaka tomu, že František Vláčil videl pár záberov z natáčania *Prípady pre obhajcu* (r. Martin Hollý, 1964).

Na základe mimoriadne vydareného filmu dostal Velecký mnoho ďalších ponúk do slovenských, ale aj českých filmov. Za všetky postavy spomeňme úlohu Rotschilda v Herzových *Sladkých hráč minulého leta* (1969), mariášnika v Trančíkovej *Inej láske* (1985) či Čierneho princa v Kachlíkovej rozprávke *Princ Bajaja* (1971). V menšej role zbojníka Stacha sa objavuje aj v slovenskej klasike Martina Ťapáka *Pacho, hybský zbojník* (1975).

V závere umeleckej kariéry sa František Velecký na tri sezóny vrátil do spišského divadla. Potom sa presťahoval do Bratislavy a až do dôchodku pracoval ako stavbyvedúci. K filmu sa vrátil po dlhšej odmlke, zahral si epizódnu úlohu starého horala Kutinu v českej vojnovéj dráme *Želary* (r. Ondřej Trojan, 2003). Zomrel mesiac po uvedení filmu vo veku 69 rokov. Snímka *Kliatba bratov Grimmovcov* (r. Terry Gilliam, 2005), v ktorej sa objavil, mala premiéru až po jeho smrti.

Veleckého talent a charizmu totiž oceňovali aj mnohí zahraniční diváci. Bol súčasťou mnohých nemeckých a maďarských produkcií. Objavil sa vo filmoch režiséra Imre Gyöngyösyho (*Kvetná nedeľa* z roku 1969 a *Synovia ohňa* z roku 1974) ako aj vo filmoch Miklósa Jancsóa (*Ešte žiada ľud* z roku 1971 a *Elektra a jej pravda* z roku 1974). ◀

— text: Lívia Filusová / filmová producentka
— foto: archív SFÚ —

GABRIELA GAVALČINOVÁ

Spoluzakladateľka Bienále animácií Bratislava Gabriela Gavalčinová by v marci oslávila 80. narodeniny.

Stále v pohybe, s obrovským entuziazmom a nápadmi ako vylepšiť Medzinárodný festival BAB, ako získať do programu najhorúcejšie novinky, ako pritiahnúť na Slovensko svetové osobnosti animovaného filmu a pripraviť pre ne atraktívny program... Medzinárodný festival BAB bol jej dieťaťom a jej veľkou srdcovou záležitosťou. Tak si ju pamätám z našej – síce nie veľmi dlhej, ale zato intenzívnej a inšpirujúcej spolupráce. Patrila k šťastlivcom, pre ktorých bola práca koníčkom – obetovala jej aj všetok voľný čas.

Jej profesionálna dráha bola mimoriadne bohatá. Spoluzakladala filmové kluby, sama 10 rokov viedla bratislavský filmový klub pri PKO. V Slovenskom filmovom ústave pracovala 37 rokov ako filmografka a dokumentárka. Vydala niekoľko publikácií o československom filme, zopár zborníkov, prispievala do odborných časopisov. Stretávala sa s mladými filmármi, zapájala sa do organizovania podujatí, hľadala možnosti propagácie slovenskej filmovej tvorby doma i v zahraničí. Vďaka komunikatívnej povahe si dokázala získať ľudí a presvedčať ich o naliehavosti nápadu, ktorý práve priniesla. Takmer vždy sa jej to podarilo.

V roku 1985 bola i vďaka nej zaradená do renomovaného kultúrneho podujatia Bienále ilustrácií Bratislava prehliadka animovaných filmov, ktorá sa v roku 1991 pretransformovala na Medzinárodný filmový festival pre deti BAB. Jej zásluhou získal v roku 1989 záštitu Medzinárodnej asociácie animovaných filmov ASIFA, v roku 1993 záštitu Medzinárodného centra pre deti a mládež v Montreale – CIFEJ. Po jej boku stáli významní slovenskí tvorcovia animovaných filmov ako Rudolf Urc, Ondrej Slivka, Viktor Kubal a ďalší. Gabriela k sebe priťahovala i začínajúcich animátorov, ktorým dávala príležitosť včleniť sa do medzinárodnej animátorskej komunity.

Gabriela bola veľmi otvorený a dobrosrdečný človek. O kolegov a spolupracovníkov sa príkladne starala. Príjemnú atmosféru prinášala i počas festivalu. S osobnosťami ako bol Břetislav Pojar, Jan Švankmajer, Gene Deitch, Giulio Gianini, Faith Hubley si vybuodovala nadštandardné vzťahy, ktoré pretrvávali roky.

Jej choroba prišla nečakane a všetkých nás hlbooko zasiahla. Ani počas najťažších chvíľ neprestávala myslieť na filmy a na festival. Zomrela 20. 9. 2006 vo veku 62 rokov. ◀

Bod obnovy

(Magic Box Slovakia)

Až do vlaňajška jediným slovenským sci-fi filmom pre kiná bol *Tretí šarkan* Petra Hledíka z roku 1985. Po takmer štyridsiatich rokoch k nemu pribudol ďalší. *Bod obnovy* režíroval Robert Hlož a film vznikol v česko-poľsko-slovensko-srbskej koprodukcii. Jeho dej sa odohráva v roku 2041. Rozdiely v sociálnej a ekonomickej úrovni vedú k nárastu násilia a vďaka šíriacemu sa strachu v spoločnosti získali všetci občania ústavné právo na oživenie v prípade neprirodzenej smrti. Táto nová technológia sa volá „bod obnovy“. Stačí si len pravidelne robiť digitálnu zálohu svojej osobnosti. Ambiciózna agentka Emma začína riešiť prípad, v ktorom boli základné pravidlá obnovy porušené. Netuší, kam ju vyšetrovanie zavedie. Film je na DVD aj BD s obrazom 16:9, zvukom Dolby Digital 2.0 a Dolby Digital 5.1, anglickými titulkami a českými titulkami pre osoby so sluchovým postihnutím. Ako bonusy na nosičoch nájdete trailer, teaser, film o filme, videoklip k piesni znejúcej pod záverečnými titulkami *Vidím to, jako by to bylo včera* v podaní Katarzie, Vladmíra 518 a Mikea T a vizuálne materiály (vizualizácia, Concept Art, VFX minireely).

— Miro Ulman —

Kolekcia Drsný Harry

(MAGIC BOX)

Päť filmov obsahuje DVD kolekcia s postavou neústupného, ale spravodlivého policajného inšpektora Harryho Callahana (Clint Eastwood). *Drsný Harry* sleduje pátranie po šialencovi, ktorý náhodne vraždí obyvateľov San Francisca. Ukončenie vyčinenia podmieňuje štedrou peňažnou kompenzáciou z mestskej pokladne. Námet sa inšpiroval prípadom vraha s prezývkou Zodiac. V druhom filme *Magnum Force* je Callahan na stope tajného spolčenstva policajtov trestajúcich podsvetie San Francisca trestami smrti bez riadneho súdu. Na ich zoznam sa dostane aj Harry. V *Násilníkovi* San Francisco ohrozujú teroristické útoky komanda bývalých vojakov. Jedine Callahan v tandeme s partnerkou tento teror dokážu zastaviť. V *Náhlom údere* Harry „prekazi“ mafiánsku oslavu a nadriadení ho pošlú vyšetriť zdanlivo banálnu sériu vražd. Žena, ktorú Harry spozná, má s vraždami istú spojitosť. Posledný prípad – *Stávka na smrť* zavedie Callahana do filmárskeho prostredia. Z úmrtia hviezd sa stane vražda a medzi ďalšími obeťami má byť aj Harry. Remeselné zručné akčné filmy s klesajúcou kvalitativnou tendenciou, prichádzajú na 5 DVD s niekoľkými bonusmi (komentáre tvorcov, dokumenty o nakrúcaní a trailery). Prvý disk je bez bonusov a ako jediný je doplnený iba o český dabing televízie NOVA.

Kontakt

(MAGIC BOX)

Program SETI (Search for extra-terrestrial intelligence) vznikol v USA od polovice 50. rokov. Propagátorom hľadania mimozemského života prostredníctvom analýzy rádiových vln z hlbín vesmíru bol aj astronóm Carl Sagan. Úspešné dešifrovanie takéhoto signálu popísal v roku 1985 vo svojom sci-fi románe *Kontakt*. Jeho adaptáciu v roku 1997 realizoval jeden zo Spielbergových „nasledovníkov“ Robert Zemeckis. Film hovorí o húževnatej astronómke posadnutej skúmaním potenciálnych signálov mimozemského pôvodu. Po mnohých peripetiách je jej úsilie korunované perspektívne sa javiacim výsledkom. *Kontakt* s neznámou civilizáciou však obnáša nielen prvky romantického dobrodružstva, ale napríklad aj riziko ohrozenia národnej bezpečnosti. Projekt od úspešného zavŕšenia delia tiež milióny dolárov potrebné na nevyhnutné praktické úkony, vyplývajúce z objavy takéhoto epochálneho významu. Pomerne civilný sci-fi príbeh postavil Zemeckis na suverénom výkone Jodie Fosterovej a plejáde ďalších skúsených i začínajúcich hollywoodskych osobností. BluRay prináša *Kontakt* vo vysokom rozlíšení, originálnom obrazovom formáte 1:2,40 a pôvodné znenie je doplnené o českú verziu i české titulký. Bonusová sekcia obsahuje trailery a niekoľko krátkych dokumentov o nakrúcaní.

Volný deň Ferrisa Buellera

(MAGIC BOX)

John Hughes je autorom i režisérom niekoľkých komerčne veľmi úspešných tínedžerských filmov, ktoré v 80. rokoch formovali celú jednu generáciu dospievajúcich Američanov. Scenár k *Volnému dňu* údajne Hughes stvoril počas šiestich dní a vložil doň všetko, na čo školopovinná mládež len dokáže pomyslieť. Stredoškolač Ferris Bueller simuluje nespôsobilosť zúčastniť sa ďalšieho dňa povinného vzdelávacieho procesu, ergo testu, na ktorý sa, samozrejme, nepripravil. Úspešná herecká etuda, ktorá rodičov dokázala presvedčiť o akútnosti jeho náhlych zdravotných komplikácií, otvára Ferrisovi brány do voľného dňa, ktorý si plánuje dokonale užiť podľa vlastných predstáv. Spolu s priateľmi vyráža do ulíc Chicaga za zábavou, pričom má v päťkách prísneho riaditeľa, žiarlivú sestru i kopolu rôznych komplikácií a zážitkov. Populárnu a dodnes často citovanú komédiu, ktorá našu dobovú kinodistribúciu obišla, prináša distribútor na DVD vybavenom niekoľkými jazykovými i titulkovými verziami (vrátane českých titulkov) a bonusmi dokresľujúcimi vznik i dobové okolnosti nakrúcania filmu (rozhovory s hercami, film o filme, dokumenty).

— Jaroslav Procházka —

čo robia

Slavomír Zrebný

[režisér]

Momentálne sa venujem najmä televíznej remeslu v rámci tvorby pre RTVS. Popritom sme dokončili s Timotejom Križkom dokumentárny film *Čenrec* o mníchovi Jonášovi z kláštora na Ukrajine. Nedávno sme natočili krátky hraný film *Ex* o dilemách mladého dedinského kňaza, ktorého príde navštíviť jeho ex. Priebežne riešime distribúciu dokumentu *Slobodní* aj mimo Slovenska. Zároveň pracujem na scenári celovečerného hraného filmu *Svitanie*, ktorý je situovaný do obdobia normalizácie a rozpráva príbeh niektorých účastníkov Sviečkovej manifestácie.

Jana Durajová

[dokumentárna režisérka]

Po desiatich rokoch sme s Lenou Kušnierikovou dokončili náš spoločný dokumentárny debut *Pozor, padá SNG!* a mňa teší, že teraz už máme príjemné povinnosti s jeho premietaniami a diskusiami aj v regiónoch. Vždy sme chceli, aby sa dostal medzi čo najviac ľudí. Teraz pracujem na dokumentárnom filme *Lúky, Dvory, Háje* o Petržalke a premene jej identít. Postupne tiež rozvíjam projekt viažuci sa na rekonštrukciu Michalskej veže, ktorý skúma to tradičné, slovenské a žiadne iné, čo je však oddávna multikultúrne a rozmanité.

Igor Jedinák

[zvukár]

Na jeseň išiel do kín ukrajinský film *Stepne* režisérky Maryny Vrody, na ktorom som pracoval ako sound designer spolu s Ivom Ďurkechom a v mixe s Lukášom Kasprzykom. V týchto týždňoch sa dokončuje krátky hraný film *Venus in Retrograde* Štefky Lovasovej, na ktorom som sa podieľal ako majster zvuku. Najaktuálnejšie pracujem ako majster zvuku na televíznej sérii *Budujeme Slovensko* v produkcii Petra Kerekesa a postprodukčne na dokumente o festivale Pohoda 2023.

Creative Europe Desk Slovensko informuje

V marci majú uzávierky dve výzvy podprogramu MEDIA a jedna výzva v medzirezortnej oblasti (Cross). Texty výziev a ďalšie detaily nájdete na webovej stránke www.cedslovakia.eu.

CREA-MEDIA-2024-CODEV – Vývoj koprodukčných európskych projektov (uzávierka 6. 3.)

Podpora vývoja audiovizuálnych diel je určená pre nezávislé produkčné spoločnosti. Žiadosť môže predložiť konzorcium najmenej dvoch spoločností z 2 rôznych krajín (koordinátor projektu a partner, obaja musia byť vyplnení už v časti A). Žiadateľ musí preukázať, že v období od roku 2017 produkoval ako väčšinový producent 1 dielo, ktoré bolo medzinárodne komerčne distribuované (kino, TV, VOD) v najmenej 3 krajinách iných ako je domáca krajina majoritného producenta (festivaly sa nerátajú). Prípustné projekty sú hrané, dokumentárne alebo animované diela určené pre distribúciu v kinách, alebo v TV, prípadne na digitálnych platformách. Financovanie je vo forme fixnej čiastky vo výške max 70 % z rozpočtu, a max. do výšky 120 000 eur, a maximálne 60 000 eur na každého člena konzorcium – partnera/koordinátora. Televízne seriály s rozpočtom viac ako 20 miliónov eur – maximálne 100 000 eur na partnera/koordinátora.

CREA-MEDIA-2024-FILMOVE – Filmy v pohybe (uzávierka 14. 3., druhá uzávierka 18. 7.)

Podpora distribúcie zahraničných európskych filmov v kinách a/alebo online. Oprávnený žiadateľ je európsky sales agent, ktorý koordinuje minimálne 7 rôznych prípustných distribútorov pôsobiacich v rôznych krajinách zúčastňujúcich sa na podprograme MEDIA a zároveň dvaja musia pochádzať z krajín s nízkou audiovizuálnou kapacitou. Sales agent musí byť oprávnený predávať filmy do min. 15 členských krajín MEDIA. Filmy musia mať

distribučnú premiéru najskôr 10 týždňov po podaní žiadosti. Prípustné projekty: hrané, dokumentárne alebo animované filmy, rok výroby (copyright) nesmie byť starší ako 2022; výrobný rozpočet filmu z krajín s vysokou produkčnou kapacitou musí byť nižší ako 15 mil. eur. Podpora je do výšky maximálne 90 % oprávnených nákladov (sales agent), a max. 70 % nákladov na P&A (jednotliví distribútori). Maximálna suma v prípade slovenského distribútora je 10 000 eur.

CREA-CROSS-2024 – MEDIALITERACY, NEWS – Media Literacy (uzávierka 7. 3.)

Podpora medzinárodných iniciatív v oblasti mediálnej gramotnosti/vzdelávania. O podporu sa môže uchádzať konzorcium minimálne 3 partnerov z 3 rôznych krajín zapojených do programu Kreativna Európa. Podpora je určená na projekty, ktoré zahŕňajú aspoň 2 z týchto oblastí činnosti: činnosti, ktoré umožňujú zdieľanie a šírenie príkladov osvedčených postupov z inovatívnych projektov mediálneho vzdelávania v iných jazykoch a krajinách; vývoj inovatívnych, interaktívnych online nástrojov na riešenie problémov v online prostredí (vrátane dezinformácií); vývoj materiálov a nástrojov, ktoré občanom umožnia získať kritický prístup k médiám a primerane reagovať na dezinformácie; rozvoj postupov mediálneho vzdelávania prispôbených meniacemu sa mediálnemu prostrediu (vrátane manipulačnej a mediálnej produkcie založenej na umelej inteligencii).

Ceny českej kritiky pre Svetloplachosť aj koprodukčné tituly

Hororová komédia **Prišla v noci** sa na udeľovaní Cien českej filmovej kritiky 2023 stala najlepším filmom uplynulého roku (producenti Eva Pavlíčková, Pavel Vácha, Tomáš Pavlíček, Jan Vejnar, Šimon Dvořáček). Na ceny premenila tri z piatich nominácií a odniesla si tiež ceny v kategóriách najlepšia réžia (Jan Vejnar, Tomáš Pavlíček) a najlepšia herečka (Simona Peková). **Svetloplachosť** Ivana Ostrochovského a Pavla Pekarčíka zvíťazila medzi dokumentárnymi filmami.

Electru Darie Kashcheevy ocenili v kategórii krátkych filmov. Mnohovrstevnatá polhodinová snímka vznikla v česko-francúzsko-slovenskej koprodukcii a je variáciou na príbeh antickej Elektry a Elektrinho komplexu. Karel Roden získal cenu pre najlepší herecký výkon za úlohu právnika a exekútora, ktorého matka bojuje v česko-slovenskej snímke **Tancuj Matylida** s Alzheimerovou chorobou. Česko-slovensko-maďarský animovaný film **Tonko, Slávka a kúzelné svetlo** v režii Filipa Pošivača premenil dve z troch nominácií a získal Cenu innogy pre objav roku a Cenu Audiovizuálny počín za výtvarné riešenie snímky. Miniséria **#annaismissing**, ktorú vytvorili Pavel Soukup a Lucia Kryzová v česko-slovenskej koprodukcii, zvíťazila v kategórii Mimo kino. Tá je každoročne venovaná dielam neuvedeným primárne v kino-distribúcii. Najlepší scenár mala podľa hlasovania 46 českých filmových kritikov a kritičiek snímka **Nemé tajomstvá**. Drámu s kriminálnou zápletkou o ženách okolo jedného muža napísala Alice Nellis. Ceny odovzdávali 3. 2. v pražskom Divadle Archa v priamom prenose Českej televízie.

— bar —

Prázdniny, Febiofest aj Kronerova storočnica na DAFilms.sk

Platforma DAFilm.sk pripravila od 1. do 10. 3. kolekciu domácich aj zahraničných rodinných filmov, ktoré potešia deti počas jarných prázdnin. Marec už tradične patrí Filmovému festivalu Febiofest Bratislava. DAFilm.sk si ho pripomenie filmami, ktoré zarezovali v predchádzajúcich ročníkoch Febiofestu Bratislava. Pre publikum DAFilm.sk ich vyberajú samotní festivaloví kurátori. Marec je tento rok špeciálny aj 100. výročím narodenia hereckého veľikána Josefa Kronera. Jeho programový špeciál je zostavený zo snímok **Tisícročná včela**, **Pacho**, **hybský zbojník**, **Čert nespí**, **Obchod na korze** a ďalších. K dispozícii bude od 18. do 31. 3. 2024. Program je realizovaný v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom.

— red —

Štyrikrát Kubal

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku **Film.sk** ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

— Stáli čitatelia rubriky, rovnako ako aj pravidelní diváci archívnych žurnálov, úfam, prepáčila, že sa v textoch o publicistickom filmovom formáte stále vraciam k autorovi animovaných šotov. Všetkým nám ho pred 60 rokmi závideli v celej Európe!

— Pán Homo, Kubalova animovaná postavička uvažuje o ekológii (TvF 22), ženským zväzdaním (č. 24), technickom pokroku (č. 26) a napokon trochu cynicky morbidne aj o cene dobrých skutkov. V našom prípade: život niekomu zachrániš, a keď ťa odmenia, tak mu ho vezmeš...

— V redakcii vládla pohoda. Ladislav Kudelka ako šéfredaktor splnil svoju misiu, po polroku sa vrátil k vlastnej tvorbe v dokumentárnom štúdiu a osvedčená zostava režisérov pokračovala v „rutinnej“ činnosti. Týždenníky sú pestré. V Bratislave prestalo (od roku 1964) vychádzať periodikum *Svet vo filme* zostavované zo zahraničných šotov, a tak sa v týždenníku ich zastúpenie trochu zvýšilo. A v č. 20 sa vybral do Viedne náš kameraman.

— Dnes premnožené diviaky ohrozujú mestské sídliská a nevieme, čo s nimi. Lesník Pavol Hulényi v Štôle mal takého, ktorý chodí za ním ako psík a hrá sa s jeho dcérou (č. 21), čo samozrejme nie je návod na aktuálne riešenie.

— V ankete o príčinách fajčenia (č. 22) odborník predpokladá, že ľudia v budúcnosti úplne prestanú fajčiť, lebo prídu k rozumu (že by predpokladal reakciu na súčasné zdražovanie tabakových výrobkov?).

— Týždenník č. 23 „zaujme“ procesom s rakúskym občanom, ktorý sa pokúšal prepašovať k nám „59 talianskych šustiakov, 6 tranzistorových rádii a jedny dámske hodinky“, za čo si vyslúžil primeraný trest. Ako hovorí komentár – o krásy našej vlasti sa nezaujímal. Zato sa mohli o ne zaujímať naši vlastní občania, ktorým bol znovu (!) sprístupnený Devínsky hrad.

— O tom, čo všetko bolo ináč, ako si dnes mnohí predstavujú, svedčí o. i. šot o poľovačke na dropa (č. 24) alebo koniec školského roka v monotematickom týždenníku (č. 27). U prváčikov, čiastočne i na maturitách – ako tak. Ale na výške? Pripomíname tzv. umiestenky: si zo západného Slovenska, pôjdeš pracovať do Bardejova, lebo „taká je požiadavka spoločnosti“.

— Mlyn v Kvačianskej doline ešte mlel (č. 23). Z posledného... Až kým ho skupina nadšencov okolo Mikuláša Hubu o 20 rokov znovu neoživila. ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – MAREC 2025

- ▶ Týždeň vo filme č. 19 – 20/1964 ▶ 2. 3. o 7.30 h a 3. 3. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 21 – 22/1964 ▶ 9. 3. o 7.30 h a 10. 3. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 23 – 24/1964 ▶ 16. 3. o 7.30 h a 17. 3. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 25 – 36/1964 ▶ 23. 3. o 7.30 h a 24. 3. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 27 – 28/1964 ▶ 30. 3. o 7.30 h a 31. 3. o 14.30 h

→ Na konci januára v rámci filmovej prehliadky Scandi zavítal do Bratislavy dánsky režisér Bille August. Predstavil tu svoj najnovší film *Bozk* a po jeho projekcii 25. 1. v bratislavskom kine Cinema City Eurovea diskutoval s publikom. Bille August je držiteľom mnohých medzinárodných ocenení vrátane dvoch Zlatých paliem z MFF v Cannes, Oscara či Zlatého glóbusu.

→ Krátky film *Volám sa Edgar a mám kravu* režiséra Filipa Diviaka získal cenu Payot na švajčiarskom festivale Black Movie (19. – 28. 1.).

→ Brány Kina Lumière – kina Slovenského filmového ústavu na Špitálskej 4 v Bratislave sa po požiari a rekonštrukcii 6. 2. opäť otvorili. Po viac ako ročnej prestávke ponúka Kino Lumière plnohodnotný hrací profil, denne je možné si vybrať zo siedmich až dvanástich projekcií.

→ Film *Oči plné piesku* režiséra a scenáristu Juraja Janiša uvedú v medzinárodnej súťažnej sekcii 24. ročníka festivalu Landshuter Kurzfilmfestival, ktorý sa bude konať 13. – 18. 3. v bavorskom Landshute.

→ Slovenský herec, hudobník a zabávač Marcel Nemeč zomrel 16. 2. vo veku 52 rokov. Vyštudoval herectvo na Štátnom konzervatóriu v Bratislave. Hral v niekoľkých divadlách, aj po boku Milana Lasicu, Júliusa Satinského či Bolka Polívku. Naposledy účinkoval v bratislavskom divadle La Komika, v divadle Karola Vosátka ho diváci mohli vidieť v niekoľkých tituloch pre dospelých a troch rozprávkach. Účinkoval tiež v televíznych seriáloch *Mesto tieňov*, *Mafstory*, *Aféry* alebo *Hranica* ako aj vo filmoch *Nedodrжанý sľub*, *Prežiť svoj život* a *Amnestie*.

→ Muzikológ a hudobný skladateľ Ladislav Burlas zomrel 18. 2. vo veku 96 rokov. „Zanechal výraznú stopu vo viacerých odvetviach slovenskej hudobnej kultúry. Celý svoj tvorivý život sa venoval nielen kompozícii a hudobnej vede, ale pôsobil aj v mnohých riadiacich funkciách a ako významný pedagóg na viacerých vysokoškolských pracoviskách,“ píše v spomienke na Burlasa muzikologička Eva Ferková na webe VŠMU. Burlas bol tiež autorom hudby k niekoľkým krátkometrážnym populárno-náučným dokumentárnym filmom v réžii Jozefa Zachara a tiež k dokumentárnemu filmu o živote a diele národného umelca Alexandra Moyzesa v réžii Viery Polakovičovej.

→ Pripravovaný seriál Terezy Nvotovej *Naši ľudia* sa zúčastní koprodukčného fóra Series Mania Forum (19. – 21. 3.) zameraného na televízne seriály vo francúzskom Lille, kam ho vybrali medzi 16 projektov zo 430 prihlásených z celého sveta. Kriminálna miniséria prinesie príbeh nájomnej vraždy novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej. Seriál vzniká v spolupráci s rodinami Jána a Martiny. Scenáristom je Miro Šifra, producentom Jakub Viktorín (nutprodukcia).

→ Zlatého medveďa z tohtoročného Berlinale (15. – 25. 2.) si odniesol francúzsko-senegalsko-beninský dokument *Dahomey* francúzsko-senegalskej režisérky Mati Diop. Venuje sa pokladu – 26 artefaktom, ktoré Francúzi počas kolonizácie ukoristili v roku 1892 niekdajšiemu dahomejskému kráľovstvu (dnešný Benin) a v roku 2021 ho vrátili

— bar, mak —

MAREC 2024

1. 3. 1944	Josef Kolber – režisér, dramaturg (zomrel 12. 9. 2010)
1. 3. 1954	Juraj Nvota – režisér, herec
2. 3. 1944	Pavol Mikulík – herec (zomrel 27. 11. 2007)
3. 3. 1954	Alena Spustová – strihačka
5. 3. 1934	Pavel Vančík – dramaturg, scenárista (zomrel 21. 6. 2019)
5. 3. 1944	Gabriela Gavalčinová – filmografka, pracovníčka SFÚ (zomrela 20. 9. 2006)
8. 3. 1924	Anna Minichová – dramaturgička, scenáristka (zomrela 25. 11. 1988)
8. 3. 1934	František Velecký – herec (zomrel 5. 10. 2003)
8. 3. 1939	Jozef Ort-Šnep – kameraman
8. 3. 1949	Jozef Lietavec – kameraman
8. 3. 1974	Slavomír Solovic – hudobný skladateľ
10. 3. 1929	Jaroslav Pogran – režisér (zomrel 22. 3. 2019)
11. 3. 1939	Marta Gogálová – televízna režisérka
13. 3. 1924	Viera Mikulášová-Škridlová – scenáristka, prekladateľka (zomrela 15. 5. 2014)
13. 3. 1929	Jozef Režucha – režisér (zomrel 15. 7. 1995)
18. 3. 1924	Luba Pavlovičová-Baková – dramaturgička, scenáristka (zomrela 27. 8. 1998)
20. 3. 1924	Jozef Kroner – herec (zomrel 12. 3. 1998)
21. 3. 1949	Pavel Gubčo – vedúci výroby
24. 3. 1974	Anikó Varga – herečka
25. 3. 1929	Augusta Havlíková – vedúca výroby (zomrela 22. 12. 2019)
25. 3. 1939	Marián Minárik – televízny režisér, kameraman (zomrel 4. 10. 2020)
25. 3. 1944	Marína Juríčková – dramaturgička
26. 3. 1944	Vladimír Macko – režisér, scenárista (zomrel 19. 11. 2015)

zdroj: Kalendár filmových výročí 2023
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková
pripravil Matúš Kvasnička

O DOBRÝCH FILMOCH SA HOVORÍ AJ V RELÁCII
FILMOPOLIS_FM VŽDY VO ŠTVRTOK OD 20.00

FILMY | FILMOVÁ HUDBA
ZAUJÍMAVOSTI | NOVINKY

rtv:
ROZHLAS A TELEVÍZIA
SLOVENSKA

: RÁDIO_FM

▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

ISSN 1335-8286

